

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare redaktör *Alexis Björkman* på grund av sjukdom (akut luftrörskatarr) är förhindrad bevista riksdagens sammanträden tills vidare, intygas.

Stockholm den 9 mars 1920.

R. Eidem,
Leg. läkare.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt andra lagutskottets utlåtande nr 19.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

*Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.*

Genom proposition, nr 22, av den 7 januari 1920, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga framlagt förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt;

dels ock till täckande av de med en sådan uppskattning förenade kostnader bevilja ett belopp av 1,000,000 kronor samt därav anvisa

a) å tilläggsstat till riksstaten för år 1920 ett reservationsanslag å _____ kronor 400,000;

b) å extra stat för år 1921 ett reservationsanslag å _____ kronor 600,000.

Ang.
 uppskattning
 av mark för
 blivande
 jordvärde-
 stegrings-
 beskattning.
 (Forts.)

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta, likalydande motioner, den ena, I: 172, av herr *Johan Johansson* i Kälkebo m. fl., den andra, II: 267, av herr *Svedberg* m. fl. I dessa motioner hade hemställts, att riksdagen icke måtte antaga förslaget till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt, ävensom att i sammanhang härmed stående begäran om anslag måtte avslås.

Utskottets förevarande betänkande hade avfattats i två punkter. I punkten 1 hade utskottet på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 172, av herr *Johan Johansson* i Kälkebo m. fl., och II: 267, av herr *Svedberg* m. fl., antaga Kungl. Maj:ts i betänkandet intagna förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt med allenast den avvikelse, att 42 § i de uti betänkandet angivna delar erhöles viss ändrad, av utskottet föreslagen lydelse.

I punkten 2 hade utskottet gjort en anmälan.

Vid betänkandet funnos fogade reservationer av

1:o friherre *Fleming* samt herrar *Jespersion* och *Lithander*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 172, av herr *Johan Johansson* i Kälkebo m. fl., och II: 267, av herr *Svedberg* m. fl., måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 22;

2:o av herr *Boman*, som instämt i det yrkande, som gjorts i den av friherre *Fleming* m. fl. avgivna reservationen;

3:o av herrar *Wohlin*, *Jonsson* i Hökhult och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka förklarar sig icke kunna biträda utskottets förslag, utan yrka avslag å den förevarande kungl. propositionen;

4:o av herrar *Wijk*, *K. A. Nilson* och *Olsson* i Ramsta mot viss del av motiveringen.

På framställning av herr talmannen beslöts att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Friherre *Fleming*: Vi känna i denna proposition igen en gammal bekant från förra året. Den var då framlagd i alldeles samma skick som nu och antogs av andra kammaren, men avslogs av första kammaren. De skäl, varpå avslagsyrkandet grundades, finnas intagna i propositionen. Det rör sig om ovissheten, huruvida skatten skall tillfalla staten eller kommunen, huruvida den direkta eller indirekta skattetemetoden borde tillämpas, vilken jord borde omfattas av ingångsvärderingen och huru värderingen borde verkställas, för att ett slutgiltigt beslut icke skulle föregripas. Det framhölls även att tidpunkten med

då gällande kristid och onormala förhållanden vore mindre lämplig. Mot dessa invändningar har finansministern anfört, att han icke finner dem vara av vägande betydelse, och därför har han återkommit med samma förslag som förut. Utskottet har också i allo anslutit sig till det uttalande som utskottet gjorde förra året.

Ser man emellertid närmare på vad propositionen innehåller och vad utskottet säger, skall man finna, att man genom antagande av propositionen binder sig ganska mycket för framtiden. Det är sant, att riksdagen icke binder sig; den kan göra vad som helst, men dess enskilda medlemmar binda sig ganska mycket. Jag vill erinra om ett uttalande i propositionen, där det står, att den första förutsättningen för ett godkännande av denna proposition vore ett gillande av principen om jordvärde- eller jordrättestegringskatt. Där hava vi redan ett ganska stort band. Vi hava således gått in på skatten såsom jordvärdestegringskatt eller jordrättestegringskatt. Den vilja vi hava. Och vidare säges i propositionen, att de sålunda till förmån för den direkta skattemetoden åberopade skälen synas alltjämt vara avgörande. Och i fjolårets utskottsbetänkande framhölls också, att den direkta beskattningsmetoden borde vara den lämpligaste. Vad menas nu med direkt och indirekt skattemetod i detta fall? Den direkta skattemetoden medgiver skattens uttagande, så snart en värdestegring inträtt, d. v. s. antagligen skulle det bliva så, att genom periodisk taxering jordegendomen skulle belastas med periodvis återkommande skatter, utan hänsyn till huruvida man hade ökade inkomster på grund av värdestegring eller icke. Det blir på sätt och vis en grundskatt som fordom, vilken en viss tid ansågs så förhatlig, och det blir efter mitt förmenande en absolut typisk kapitalbeskattning. Jag har en egendom t. ex. där marken genom att en järnväg kommit att gå förbi blir starkt efterfrågad; därigenom uppstår stegring av jordens värde, och jag får betala skatt för denna stegring. Vore det en rimlig skatt, skulle det icke vara mycket att säga därom, men det hör också till de ovissa sakerna. Med den tendens till de direkta skatternas orimliga uppdrivande, som nu finnes, kan man nog befara, att det kommer att bliva en ganska avsevärd beskattning. I de flesta fall torde det utmynna i att egendomen kommer att bliva skuldbelastad och för att betala skatterna får man belåna inteckningar. Det blir en direkt kapitalbeskattning. Jag kan icke förstå, att det kan var ett lämpligt sätt att på det viset direkt angripa kapitalet, såsom här enligt mitt förmenande skulle bliva fallet. Jag kommer nog att här uppträda och många gånger predika om den saken, ty det står för mig alldeles klart, att det blir en onaturlig höjd, vartill de direkta skatterna komma att uppdrivas, och i många fall kommer det att verka såsom en kapitalbeskattning och leda till ganska sorgliga resultat. Vi hava icke sett dem än. Vi hava icke kommit över den topp, där det börjar ramla, men för visso kommer det att visa sig ganska snart, att det kapital, som kunnat verka såsom en besparing i reserv för näringslivet i stället förbrukats till statens löpande utgifter. Jag tror, att det är mycket farligt att fortgå på den vägen, och det synes mig, att vi redan kommit

*Ang.
upp-kattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)*

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

för långt, att vår lagstiftning tagit bort den känsla och det intresse för sparsamhet, som förut funnits och som är ett så viktigt moment i nationens liv för att kunna bibehålla det nödiga kapitalet. Den uppfattningen är redan på många ställen ganska allmän, att — vad tjänar det till att spara, då staten i alla fall tager det. Det kan nog komma att gå för långt. Jag kommer att vara envis med att predika om denna sak. Jag kan icke hjälpa, att det framstår för mig såsom en av våra viktigaste frågor. Emellertid, när saken ligger så, är det givet, att jag icke kan med min röst bidraga till att denna proposition bifalles; jag kan det icke därför att jag ser i denna proposition en fortsättning av den utveckling vår skattepolitik fått, och som kommer att leda till förbrukning av kapitalet för statens löpande utgifter. Därtill kommer att en del anmärkningar som framfördes i fjol kvarstå, men jag skall icke trötta kammaren med att ingå i några detaljer. Vad jag nu anfört är för mig huvudskälet, varför jag icke kan vara med om propositionen, utan ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Gustaf: Redan föregående riksdag förelåg detta ärende till behandling i kammaren, och andra kammaren fattade det beslutet att godkänna Kungl. Maj:ts proposition med vissa små förändringar, men första kammaren avslög då propositionen. Propositionen har i år återkommit i ungefär samma skick, vari den antogs av andra kammaren i fjol, och jag skall med några få ord söka visa orsaken till att jag för min del i år liksom i fjol anser, att propositionen är värd att av kammaren bifallas.

Sedan åtskilliga år tillbaka har i vårt land ingen mening varit så stark och allmänt grundad som den, som går ut på att jordvärdestegringen i hög grad bör beskattas. Ingen i vårt land har kunnat bestrida att, när exempelvis genom allmänna åtgärder, vare sig inom en stad eller en kommun såsom genom förbättrade kommunikationsleder, ökat värde på jord uppstår, detta ökade värde tillfaller innehavaren av jorden utan att han gjort någon som helst ansträngning för att bereda jorden detta ökade värde. Då har man ansett det vara i sin ordning, att samhället, kommunen eller staten, får någon möjlighet att beskatta detta ökade värde och överföra till det allmänna någon del av denna oförtjänta värdestegring. Denna grundsats, som den föregående ärade talaren ansåg oriktig, har erkänts av den ärade talarens egna politiska meningsfränder, och i detta avseende tror jag mig kunna meddela, att inom utskottet har man ställt sig på samma sida och ansett, att det är i princip riktigt, att denna jordvärdestegringskatt skall uttagas. När man därför skall taga ställning till denna princip, torde det vara få, som dela den uppfattningen i det avscendet, att man icke bör vidtaga en sådan åtgärd. Den kungl. propositionen innebär endast ett förslag, att igångsätta en förtaxering, så att en uppskattning av jordens värde kommer till stånd. Sedan kan riksdagen besluta om sättet för skattens uttagande. Man vill med detta förberedande arbete söka få klargjort, huru stora värden det rör sig om. Sedan detta

blivit utrett, kommer riksdagen i tillfälle att kunna taga ställning till, huru skatten skall gå ut, direkt eller indirekt, eller om den skall utgå med en viss procent, så eller så stor, och sålunda bestämma de grunder, efter vilka den skall utgå.

Den föregående ärade talaren har särskilt sökt göra gällande, att genom denna beskattningsform skulle kapitalet komma att beskattas, och att detta skulle vara särskilt förkastligt. Jag tror icke, att det låter säga sig i detta fall. Det innebär endast, att man icke skall sitta med armarna i kors och bara se på, huru jordvärdet stiger och stiger, När jordägarna sedan skola realisera sina vinster, så sälja de dem till 50 å 100 gånger det ursprungliga priset. Och det är icke säkert, att de personer, som göra dessa vinster, behålla kapitalet genom att sätta in det i bank och spara det. Flertalet av dem kanske använda dessa pengar på ett sätt som icke kan anses vara riktigt eller bra.

Jag vill icke upptaga kammarens tid för länge, men jag vill från utskottsmajoritetens sida uttala, att vi funnit denna jordvärdestegrings-skatt rättvis, och då denna grundsats i följd erkändes av andra kammaren, är det min livliga förhoppning, att den i år måtte erkännas även av första kammaren.

Med anledning av vad jag anført ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wohlin: Herr talman! Den nästföregående ärade talaren nämnde, att det här gäller, en »förtaxering», och att man vill få klargjort, huru stora värden det rör sig om, innan man fattar ståndpunkt i fråga om skattens närmare utformning. Jag finner denna uppfattning föga hållbar. Det är icke möjligt att genom den föreslagna taxeringen vinna upplysning om vad skatten kan inbringa, eftersom man icke ännu träffat något avgörande rörande beskattningens omfattning. Det är en haltande jämförelse att jämföra den nu föreslagna taxeringen med den provtaxering, som har ansetts böra äga rum för utredning av den kommunala skattefrågan.

Alltsedan denna fråga för många år tillbaka kom upp har jag principiellt hyst uppfattningen, att man icke bör motsätta mig en jordvärdestegrings-skatt på tomter och dylika fastigheter, vilka ligga obrukade och obegagnade under lång tid och då de säljas, tillförsäkra sina innehavare mer eller mindre betydande realisationsvinster. Jag förmodar alltså, att om jag en gång får tillfälle att taga slutlig ståndpunkt till denna fråga, jag då kommer att stödja ett förslag om en sådan jordvärdestegrings-skatt uttagande på den indirekta vägen. Jag är emellertid för dagen icke beredd att uttala någon bestämd mening i frågan om omfattningen av denna skatt, för såvitt det gäller skattens utsträckning till jordbruksjord. Så mycket är jag endast på det klara med, att jag icke vill vara med om någon skatt på stegring av jordbruksfastighets *jordbruksvärde*. Nu har emellertid föredragande departementschefen öppet förklarat såsom möjligt, att jordvärdestegrings-skatten framdeles skulle kunna utsträckas även till stegring av fastighets jordbruksvärde, och detta visar mera än något annat, huru oklar hela denna fråga är och

*Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)*

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

vilka eventualiteter, som man i framtiden kan bli ställd inför. Jag anser, att en sådan utsträckning av skatten till skatt på stegring i fastighets jordbruksvärde ingenting annat innebär än en återgång till de gamla grundskatterna i förvärrad form, och en sådan princip kan jag för min del icke gilla.

Det förefaller mig, som om man här började i orätt ända. Man är icke på det klara med skattens omfattning och icke heller på det klara med vissa grundläggande principer för beskattningen. Men icke desto mindre begäres, att vi nu skola igångsätta denna ganska omfattande och dyrbara taxering. Det har väl icke brukat vara så, att man förfar på detta sätt, utan först brukar en skatt i sina huvuddrag och i sina viktigaste detaljer fastställas, innan man träffar åtgärder för tillämpningen av beskattningen.

Jag har alltså, som herrarna finna, en något avvikande uppfattning från den förste ärade reservanten så till vida, att jag icke vill utdöma jordvärdestegringskatten över huvud taget, men jag har av angivna skäl icke kunnat ansluta mig till förslaget att nu verkställa ett sådant taxeringsförfarande, som här är föreslaget. Det synes mig vara riktigare, att riksdagen, sedan frågan legat under utredning i så många år, får emotse en kungl. proposition med förslag till jordvärdestegringskatt och får tillfälle fatta beslut i den frågan, innan riksdagen beslutar sig för den nu föreslagna taxeringen.

Av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka avslag på den kungl. propositionen.

Herr Boman: Liksom den förste ärade talaren, bevillningsutskottets vice ordförande, har jag icke kunnat tillstyrka den kungl. propositionen. De skäl jag härvid haft äro emellertid icke fullt sammanfallande med dem, som kommit till uttryck i den av friherre Fleming avgivna reservationen, och vill jag därför yttra några ord om, huru jag ser saken. Jag är nämligen icke ohägad för införande av en jordvärdestegringskatt. Men jag anser att, om en sådan införes, bör den vara en kommunalskatt, och man bör välja den indirekta formen, d. v. s. skatten bör uttagas, då någon vinst blir synlig vid en försäljning.

Vidare sade jag, att jag ansåg, att den bör vara en kommunalskatt. I de flesta fall, där en mera betydande jordvärdestegring äger rum, är det nog till följd av kommunens åtgörande och mera sällan till följd av statens åtgörande.

Lägger man skatten såsom statsskatt, inträffar det oriktiga, att staten tager ut skatt på en vinst, som är framkallad kanske genom en kommuns egna stora uppoffringar, en kommun där de skattskyldiga samtidigt kanske få vara med om att betala ökad skatt till följe de dyrbara åtgärder, som framkallat jordvärdestegringen. Visserligen kan ju häremot invändas, att man genom bifall till förslaget icke nu tager ståndpunkt till den frågan. Men jag vågar hänvisa till statsrådsprotokollets uttalande ävensom till bevillningsutskottets utlåtanden såväl i år som i fjol och till de

debatter som ägt rum i frågan; därav måste man få det intryck, att det är avsett, att den blivande skatten skall bliva en statskatt. För att upptaga en sådan kommunal jordvärdestegringskatt, som jag tänkt mig såsom rimlig — vilken måhända borde göras fakultativ — är den ifrågasatta allmänna upptaxeringen av all jord i landet eller av viss sådan en alltför stor apparat. Ser man på bestämmelserna i §§ 2 och 3, finner man, att det är mycket vidlyftiga åtgöranden, som förutsättas enligt detta förslag, och de beräknade kostnaderna äro ju ej heller så obetydliga. För en sådan skatt, som jag tänkt mig, torde icke några dylika särskilda anordningar vara erforderliga; man skulle nog kunna inränga i kommunalskattelagarna eller bevillningsförordningen de stadganden, som voro nödiga för en dylik skatts uttagande.

Med denna motivering, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till den hemställan, som innefattas i friherre Flemings m. fl:s reservation.

Herr Wijk: Det hade givetvis varit önskligt, om denna fråga kunnat framläggas i annan ordning än vad nu skett, så att riksdagen först fattat ståndpunkt i fråga om jordvärdestegringskatten och om den form den skulle få, och först därefter beslutat om taxeringen och de utgifter, som därav bleve en följd. Nu har man ju förfarit på omvänt sätt, och det kan möjligen finnas vissa skäl, som tala därför. Det är givet, att en olägenhet som därav följer är, att själva taxeringsförslaget blir vidlyftigare och därigenom dyrbarare, än vad som skulle krävas om det förelåg en utarbetad och antagen skattelag. Å andra sidan beredes härigenom riksdagen bättre tillfälle och större möjlighet att överskåda de alternativ, som kunna komma att framläggas, och att med större säkerhet välja mellan dem.

En förutsättning för bifall till denna kungl. proposition är — det behöver väl knappast framhållas — den att riksdagen principiellt har sympati för en sådan skatt som den ifrågavarande. Oru så icke är fallet, är hela förslaget meningslöst och arbetet bortkastat. Men å andra sidan synes det mig vara för riksdagen ganska angeläget att icke på förhand binda sig hårdare än nödvändigt är vid det ena eller andra av de alternativ, som kunna tänkas ifrågakomma vid ett blivande lagförslags framläggande.

I avseende å den motivering, som föregår utskottets kläm, får jag säga, att den enligt min mening icke är tillfredsställande. Förra året, då utskottet tillstyrkte bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, utan att detta vann riksdagens bifall, band sig utskottet i fråga om ett av de huvudalternativ, som kunna tänkas ingå i ett blivande lagförslag, nämligen för den direkta och mot den indirekta skatteformen. I utlåtandet i år hänför sig utskottet i motiveringen till föregående års utskottsbetänkande på ett sätt, som måste tydas så, att utskottet även nu binder sig vid den direkta beskattningen. Ett bifall till utskottets förslag skulle därför enligt min mening innebära, att riksdagen på förhand bunde sig vid äsikten, att ett

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

Ang.
 »ppskattning
 av mark för
 blivande
 jordvärde-
 stegrings-
 beskattning.

(Forts.)

blivande lagförslag bör hava den direkta beskattningens form. För att undvika detta och bevara åt riksdagen fria händer vid ett framtida bedömande av blivande lagförslag, tillåter jag mig hemställa om den ändring i utskottets motivering att i första stycket i utskottets yttrande på sid. 26 den punkten, som börjar med orden »de skäl av principiell art» till styckets slut eller t. o. m. orden »i allo till desamma» måtte utbytas mot följande formulering: »Dock vill utskottet icke härigenom hava uttalat sig i fråga om de principiella linjer som vid ett framtida lagförslags utformande böra följas.»

Jag ber herr talman att, med denna ändring i motiveringen, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Friherre Flemings motstånd mot utskottets förslag syntes mig vara motiverat huvudsakligen av hans rädsla för de oerhörda skatter, som för närvarande trycka näringslivet. Jag kan icke finna annat än att man ganska mycket missuppfattat, eller i varje fall högst ofullkomligt genomtänkt saken. Tvärtom är det väl så, att med en sådan utgångspunkt borde han vara en varm anhängare av denna skatteform. Huru är det i verkligheten? När en industri skall startas på ett ställe — antag i Stockholm — måste den redan från början taga till sitt kapital oerhört stort, enbart av den anledningen, att den måste köpa sina tomter mycket dyrt och måste beräkna synnerligen stora utgifter på allt som hör samman med dess beröring med jorden. Den måste betala högst avsevärt högre löner enbart därför, att det höga jordvärdet här i Stockholm skall kunna förräntas. Om vi nu genomföra en skatt sådan som denna, så kan man visserligen icke undgå att jordvärdet stiger — ehuru av vissa skäl stegringen måste bli mindre än utan värdestegringskatt — men resultatet blir, att samhället tager hand om en del av det stegrade värdet, och samhället kan, tack vare den därigenom inflytande inkomsten, minska skatterna på näringslivet och arbetet. Det synes mig åtminstone fullkomligt självklart, att så komme att bliva förhållandet. Att friherre Fleming låtit sig suggereras av uttrycket »direkt» skatt i detta sammanhang, kan jag ju förstå, med hänsyn till hans livliga avsky för alla direkta skatter, men här hava vi att närmast hålla oss till vad detta uttryck i realiteten innebär. Nu är det så, att denna skatt i en hel mängd fall, åtminstone där det är god tillgång på jord för andra ändamål än för jordbruk, kommer att verka nedtryckande på jordvärdet — på grund av svårigheten att länge ligga på tomter, då hög skatt måste betalas. Det kommer icke att springa upp så högst som eljest, och under sådana förhållanden kommer näringslivet att hava omedelbar och direkt nytta av skatten.

Friherre Fleming var även rädd för ett bifall till utskottets hemställan, därför att det skulle binda riksdagens ledamöter så starkt, men jag tror, att vi kunna taga den saken med tämligen

stor ro. Jag är av den uppfattningen, att jag aldrig bör binda mig för en sak, som icke är i grund och botten utredd. Om jag uttalar min sympati för ett visst förslag och säger, att det synes mig i princip vara korrekt att gå en viss väg, måste jag under alla omständigheter förbehålla mig fullkomlig rättighet att intaga den ståndpunkt, som en blivande utredning anvisar. Och beträffande att riksdagen skulle binda sig genom ett sådant beslut som detta, så kanske herrarna minnas, att jag icke tvekat att i förra årets lagtima riksdag förorda upphävande av en lagbestämmelse, som icke en gång ännu trätt i kraft. Jag tror, att de som röstade för detta upphävande icke kände sig bundna av den röstning, som de presterade vid den 1918 års riksdag, då lagen antogs; och jag finner det fullkomligt riktigt att, när någon antagit ett förslag i princip, men konsekvenserna bli andra än han tänkt sig, han då möjligen kan komma att ändra sig.

Beträffande själva grundsatsen om jordvärdestegringskatten, tror jag icke någon ändring kan ifrågakomma. Det enda, som kan bli fråga om att ändra, är sättet för skattens uttagande, och det kan icke vara någon fara för att binda sig på något olämpligt sätt genom att godkänna utskottets föreliggande hemställan.

Herr Wohlin förklarade sig vara i princip anhängare av jordvärdestegringskatt på tomter, som ligga obrukade. Jag förmodar, att han möjligen ville sträcka sig ett stycke längre; men han kunde icke gå med på detta förslag, därför att han fruktade att jordbruksjorden skulle komma in under jordvärdestegringskattens bestämmelser. Jag kan icke för min del alls förstå denna rädsla. Här kan icke pekas på någonting i utskottets betänkande, som giver vid handen, att riksdagen, i den lösliga form vari man nu talat om saken, skulle binda sig för beskattning av värdestegringen på jordbruksjord. Att i sammanhang med denna skatt tala om en återgång till de gamla grundskatterna, förefaller mig vara i högsta grad skruvat och överdrivet.

Herr Boman slutligen var anhängare till jordvärdestegringskatt, men han ansåg, att den uteslutande borde vara kommunal. Ja, jag för min del har även sympati, om också icke så stark, för tanken att jordvärdestegringskatten skall bli kommunal. Men, mina herrar, några avvikelser från denna princip torde man ändock vara nödsakad att företaga. Det är ju så, att det icke är bara inom en industrikommuns gränser, som jordvärdet stegras, utan det torde vara fallet i lika hög grad i det närmaste grannskapet, i angränsande kommuner, och jag förstår egentligen icke, varför t. ex. Djursholms kommun skulle uppbära skatt på den jordvärdestegring inom kommunens område, som ytterst förorsakas av tillvaron av framgångsrik industri och annan verksamhet i Stockholm. På samma sätt förhåller det sig med t. ex. Lidingön. Och i sådana fall borde någon delning mellan primärkommunen och det större området vara nödvändigt. I vissa fall kan man också säga, att rättvisan kräver, att staten blir en av delägarna i denna skattekölla, och i vissa fall bör staten bli den enda, som uppbär skatt för jordvärdestegring,

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning
(Forts.)

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.

då det nämligen varit statens åtgärder, som företrädesvis förorsakat denna höjning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Jag får bekänna, att jag icke haft tillfälle att så noggrant gå igenom den kungl. propositionen, att jag definitivt kan yttra mig i frågan, huruvida den föreslagna taxeringen bör företagas eller icke. Men jag har varit i tillfälle att förut sysselsätta mig med förslaget om jordvärdestegringskatt vad beträffar städerna och särskilt vad beträffar Stockholm, och jag får säga att, efter vad jag sett av denna sak, har jag vissa betänkligheter mot själva skatten. Herr Wohlin säger, att man enligt hans åsikt borde begränsa sina önskingar därhän, att när en tomt låg obrukad och den steg i värde, skulle man på indirekt väg kunna uttaga en jordvärdestegringskatt -- om jag fattade honom rätt. Han menade, förmodar jag, att vederbörande skulle vara skyldiga att i någon mån avstå från den vinst, som de gjorde vid en försäljning. Det synes mig dock icke behövt att i detta fall gå denna väg med en jordvärdestegringskatt, ty man har ju beskattningen av konjunkturvinst, och bara man icke anser anspråken emot en sådan vinst preskriberad inom tio år eller en något längre tid, synes mig att man på denna väg bör kunna vinna det mål, herr Wohlin syftade till.

Vad som gjort mig betänksam mot den ifrågasatta skatten för städerna, såväl för bebyggda som obebyggda fastigheter, synnerligast för bebyggda fastigheter, är att, då man följt med utvecklingen av den tyska »wertzuwachssteuer», det är alldeles tydligt, vare sig skatten i vissa fall är delvis kommunal och delvis statlig eller i andra enbart kommunal eller enbart statlig, att resultatet blir det, att den som får betala skatten i sista hand, när det är fråga om bebyggda fastigheter, det är hyresgästerna. Skatten vältras över från fastighetsägarna, såsom ganska naturligt är, på dem, som bebo eller hyra deras lägenheter. Det kan icke vara så synnerligen önskvärdt att just i det ögonblick, då man strävar efter att hålla ner hyrorna, när det icke är tänkbart att vi skola hava en hyreslag, som räcker i evärlig tid, genom lagstiftningen motverka denna strävan.

En annan omständighet, som gör mig betänksam är sättet att uttaga en del av jordvärdestegringen, som fastigheter och tomter inom städerna komma i åtnjutande av på grund av förändringar; eller åtgärder, som kommunen vidtager. Om man vill, att en del härav skall tillfalla det allmänna, så finnes en annan väg än den nu föreslagna. Man kan nämligen använda sig av stadsplanelagen, enligt vilken tomtägarna skola bidra med gatemark och sålunda betala en del av kostnaden för gatorna. Jag har förmånen sitta i den kommitté, som omarbetar stadsplanelagen, och inom denna anser man, att med hänsyn till den jordvärdestegring som de kommunala åtgärderna åstadkomma i ett samhälle, man bör gå ännu längre på den vägen, en åsikt, som jag för min del gillar. Alltså, man uttager re-

dan på förhand ett slags skatt å den stegring i värde, vilken fastigheterna skulle åtnjuta med hänsyn till av kommunen vidtagna åtgärder — och samma förhållande kan man tänka sig i avseende å statens åtgärder. Kommer sedan ytterligare en sådan här jordvärdestegrings-skatt, bleve det i många hänseenden detsamma som kaka på kaka.

Jag kan för övrigt icke neka till, att i närvarande stund det synes mig ganska svårt att fixera något i avseende å jordvärdestegrings-skatten inför det så att säga svävande penningvärdet. Emot bakgrunden av rådande förhållanden i detta hänseende synes det mig vara mycket svårt att avgöra, vad som är en verklig stegring av jordvärdet och vad som endast är framkallat av det förändrade penningvärdet. I alla fall har jag för min del icke något yrkande att göra. Jag kan mycket väl förstå, att det ligger något berättigat i att även på denna väg söka få fram någon skatt, och jag skall därför icke ställa mig på något sätt emot en sådan taxering, som man här vill åstadkomma; men jag vill också hålla min fria talan öppen, i händelse jag i framtiden får tillfälle att yttra mig i saken. Då jag tycker, att herr Wijks förslag om en ändrad motivering är fullt befogat, ansluter jag mig till det av honom framställda yrkandet.

Herr Rosén: Herr Boman yttrade, att han icke vore ohägad för en jordvärdestegrings-skatt, om den bleve enbart kommunal, och han funne detta rättvist, då det vore mera sällan jordvärdestegringen uppstode till följd av statens åtgärder. Jag skall med ett par exempel söka visa, huru pass rättvist en sådan skatt komme att verka.

I Holmsund står jordvärdet för närvarande icke så värst högt. Staten har emellertid börjat bygga en järnväg till platsen, vilken bana är beräknad kosta tre miljoner kronor, och Umeå stad skall anlägga en hamn vid Holmsund, som kommer att kosta åtskilligt över en miljon kronor. Om nu, såsom antagligt är, jordvärdet, sedan den nya banan och den nya hamnen kommit till stånd, på denna plats kommer att stiga, så skulle, om herr Bomans kommunala jordvärdestegrings-skatt infördes, denna stegring i jordvärdet komma att beskattas, och skatten tillfalla Holmsunds kommun, som icke offrat ett enda öre för att få ifrågavarande anläggningar till stånd, medan staten och Umeå stad skulle bliva alldeles utan de inkomster, som kunde motiveras av deras uppoffringar.

Ett annat fall: I Porjus har staten nedlagt åtskilliga miljoner kronor för utförande av en elektrisk kraftstation. Innan denna anläggning började, hade jorden i trakten av Porjus och vid Porjus knappast något värde alls. Den gamle man, som ägde det väldiga jordområdet vid Porjus och som för ganska högt pris sålde en del därav till staten, säljer nu icke de tomter han har kvar till så värst lågt pris, utan han tager nog mycket högt betalt för dem. Om nu kommunal jordvärdestegrings-skatt infördes, skulle den-

*Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde.
Stegrings-
skattning.
(Forts.)*

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

na inkomst tillfalla Jockmocks kommun, som mig veterligen icke cffrat nåonting för att skapa dessa värden. Detsamma är förhållandet utefter hela inlandsbanan vid de blivande knutpunkterna. Landstingen skola tillhandahålla den för järnvägens framdragande behövlige marken — det var ett villkor för banaans anläggning —. Järnvägsstyrelsen läser emellertid umgås med tanken på att vid en av de blivande stationerna anlägga en verkstad, och för detta ändamål behöver den inköpa ytterligare ett område. Marken stod lågt i pris, innan inlandsbanan beslöts och innan man bestämde, var banan skulle gå fram. Nu är markvärdet mycket högt, och nu får staten kanske betala ett mycket högt pris för att förvärva ett litet område för en anläggning, som nödvändiggöres genom banans framdragande. Järnvägen har själv skapat värdet på denna mark, men får ingen inkomst därav, medan den enskilde jordägaren får stora inkomster på grund av det genom statens åtgärder höjda jordvärdet.

Åtskilliga andra exempel skulle kunna framdragas i samma riktning, t. ex. hur markvärdet i Boden höjdes i avsevärd grad, sedan riksdagen beslutat om fästningens anläggande o. s. v.

Jag anser det således orimligt, att jordvärdestegringskatten skall vara blott kommunal. Är det någon, som skall få förmån av denna skatt, så är det i första rummet staten.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr J e s p e r s o n: Om den kungliga propositionen endast avsåge en taxering inom landet av jorden för att vid möjligen förekommande försäljningar kunna konstatera, huru mycket denna mark varit värd tidigare, och i vilken mån en jordvärdestegrings skett, skulle jag icke hava så mycket emot densamma. Men då man genom dess antagande skulle giva på hand, att man ovillkorligen i princip godkänt en jordvärdestegrings skatt, kan jag för min del icke vara med om detta. Det är många synpunkter, som härvidlag för mig äro bestämmande. Särskilt är det den, att det är långt ifrån säkert, att en fastighet, varifrån man på grund av vissa förhållanden, t. ex. att en industri växt upp nära intill, fått möjlighet att sälja tomter, fått högre värde såsom jordbruksegendom. Man kan dock möjligen tänka sig, att det kan bli fråga om att uppskatta denna fastighet även som jordbruksfastighet till ett högre värde till följd av dylika omständigheter, som hava ansetts inverka höjande på markens värde. Det kan till och med hända, att när en industri växer upp intill ett jordbruk, så blir detta jordbruk mera svårskött och mera dyrskött än det varit förut. Det blir oerhörda svårigheter att anskaffa folk, och det är så många omständigheter därvidlag, som göra sig gällande och som försvåra jordbrukets bedrivande, att det alls icke är någon säkerhet för att denna mark har ett högre värde som jordbruksmark, oak-

tat den kan anses hava fått ett högre värde, i fall denna fastighet skulle försäljas.

Dessutom är det en sak, som herr vice talmannen nyss påpekade här, som ytterligare gör, att man måste vara försiktig i detta hänseende. Det sjunkande penningvärdet gör ju, att om en egendom har stigit avsevärt i pris och då försäljes, så är det mycket möjligt — såvida man icke utgår från samma förutsättningar som herr Gustaf Nilsson, att den som säljer en egendom skall genast försörja denna inkomst, som han fått, utan han skall t. ex. leva på avkastningen av detta kapital, — är det mycket möjligt, säger jag, att denna värdestegring konsumeras helt och hållet av det sjunkande penningvärdet. Ägaren får i realiteten icke mera att leva på än om han sålt denna egendom tidigare. Det är egendomligt, att när alla tjänstemän och alla, som äro på något sätt i avlönade förhållanden, måste hava högre inkomst, för att de skola kunna leva och utöva sin verksamhet, så skall icke den, som har en egendom, som är oförsäld, tillåtas att hava något av denna merinkomst att leva på, även om det sjunkande penningvärdet nivellerat bort större delen av denna värdestegring.

Med anledning av dessa synpunkter har jag som sagt, icke kunnat vara med om detta förslag; jag skall därför be att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den av friherre Fleming m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren uttryckte den meningen att om det här endast hade gällt att åstadkomma en bättre taxeringsvärdering, så skulle han icke motsatt sig det föreliggande förslaget. Men därför att med den nu tänkta taxeringen har förknippats en principförklaring om jordvärdestegringsskatt, så kunde han icke biträda detsamma. Han slutade sitt anförande med en anslutning till herr vice talmannens yttrande om, att det var svårt att fatta position i denna fråga med hänsyn till det sjunkande penningvärdet och såg uti detta osäkerhetsmoment en viss risk som kunde komma att bli synnerligen obehaglig för fastighetsägarna. Det vill förefalla mig, att såväl herr vice talmannen som herr Jespersen givit ett något felaktigt omdöme om verkningarna av den ifrågasatta taxeringen. Om man går ut ifrån, att det endast är det stegrade värde som uppstår under tiden mellan den nu ifrågasatta taxeringen och den taxeringen som företages t. ex. fem år härefter, som skall beskattas efter en något hårdare skala än den nu tillämpade så är det uppenbart, att det blir den part, som skall taga emot skatten, som blir lidande på, att taxeringen sker just nu. Hade den nu ifrågasatta taxeringen skett före kriget, och den andra taxeringen skolat verkställas nu, då hade ju inträffat just det, som herrarna äro rädda för. Då kunde det verkligen hava inträffat, att detta konstlade värde kommit att bära en skattbörd som blivit nog så tung. Men det blir icke på det sättet, ty ett faktum är, att den taxering, som nu skall göras, kommer rent automatiskt att

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

Ang.
 uppskattning
 af mark för
 blivande
 jordvärde-
 stegrings-
 beskattning.
 (Forts.)

höja värdet på alla fastigheter på ett sådant sätt, att skatten efter fem år icke kommer att giva det som vederbörande beräknade, att den skulle ge. Men det må nu bliva hur det vill med den saken. När jag i fjol hade att taga ställning till om jag över huvud skulle tillstyrka framläggandet av denna proposition, så framträdde för mig som ett ganska starkt skäl, att även om denna värdestegrings-skatt i och för sig icke skulle vare sig åt statsverket eller åt kommunen giva den beräknade avkastningen, så innebar en taxering lagd efter dessa grunder ett sådant gediget underlag för ett verkligt bedömande av fastighetsvärdena.

Fastighetsägaren har nämligen ett visst intresse att uppgiva det värde på sin fastighet som han anser, att den innehar, av den enkla anledningen att om han uppgiver ett lägre värde än fastigheten har, så kommer det igen efter fem år i en förhöjd skattesats på det belopp, som ligger mellan det nu satta värdet och det värde, som efter samma grunder kan framletas efter fem år. Och även om herrarna icke komma att godkänna en värdestegrings-skatt, så innebär det för såväl stat som kommun ett resultat av bestående värde om den ifrågasatta taxeringen nu igångsättes. Det finnes nämligen flera samverkande faktorer som sörja för att vederbörande denna gång komma att räkna med det verkliga fastighetsvärdet. Jag har därför varit angelägen om att få denna fråga fram till bedömande för att verkligen en gång få fram de rätta värdena och icke de värden, som den eller den tycker, det kan vara honom lämpligt att lägga fram. Nu sade herr vice talmannen, att denna värdestegrings-skatt skulle komma att verka rent automatiskt höjande på hyrorna, och att det slutligen blir hyresgästerna, som få betala det. När jag gått i huvudstaden och vankat på gatorna, så har jag ofta tänkt: Vad kan vara anledningen till, att hyrorna vid Drottninggatan eller någon annan mycket livligt trafikerad stråkväg äro så orimligt höga redan nu, innan vi ha någon värdestegrings-skatt? Har det någonsin visat sig någon återhållsamhet i fråga om att trissa upp hyrorna, om jag får begagna detta uttryck, så snart man kunnat räkna ut, att platsen varit mer än vanligt trafikerad? Nog är det väl på det viset, att det är själva det pulserande livet i centrum av en ort, som är den mest bidragande orsaken till, att vederbörande fastighetsinnehavare ha möjlighet att oberoende av värdestegrings-skatten kunna öka sina hyror för hyresgästerna.

Det är ju naturligt, att det här rör sig delvis i en cirkel. Det är så, att den som slutligen skall köpa en vara får betala alla de pålägg, som äro lagda på densamma ända ifrån den stund, man börjar att bearbeta råmaterialet. Då har man här att göra sig den frågan: Skulle hyrorna hålla sig vid den nuvarande nivån om vi låte bli att införa detta nya instrument? Jag har för min del den uppfattningen, att det komme de icke att göra. Men skulle det vara på det sättet, att man efter hårdare grunder beskattar vissa spekulationsvinster, så har samhället som sådant icke förlorat någonting på det, och sparsamheten i och för sig har heller icke förlorat något på det. Ty om A. av en eller annan anledning tillskansar sig värden, som hittills besuttits av B., så har här icke åstadkommit ett jota nya

värden, utan de hava endast bytt om ägare. Det är just denna osunda verksamhet, som framträder osminkad i de största städerna som skulle i någon mån kunna begränsas om det allmänna, genom kraftigare beskattning ingrepe speciellt gentemot dessa företagen men även den verkliga värdestegringen som tillkommit på fullt lojalt sätt synes mig kunna bära en något hårdare skattebelastning än vad nu sker.

Nu har man varit rädd att biträda detta förslag, därför att det även skulle kunna drabba det egentliga jordbruket. Jag får då säga, att jag vid bedömandet av denna fråga har resonerat som så. att utan att taga någon principiell ståndpunkt till spørsmålet huruvida skatten skall drabba alla fastigheter eller endast sådana fastigheter, som speciellt kunna bliva föremål för en viss hastigare stegring, synes mig själva den naturliga utvecklingen bjuda, att man går fram med en viss försiktighet och att man tillsvidare lämnar själva jordbruksjorden utanför den ifrågasatta beskattningen.

Medan jag har ordet, ber jag att få göra en liten bemärkning till den värderade talaren på skånebänken, han yttrade, att om en industri placeras uti en ort så är det icke säkert att denna industri enbart ger fördelar åt jordbruket, utan den kan även ge nackdelar. Det skall jag villigt erkänna, men jag tror, att man även bör något fästa sig vid, att jordbruket kring en större industriort har, även om detta på grund av industriens närhet blir tvungen att betala sin arbetskraft något högre, den utomordentligt stora fördelen av en livligare och direkt omsättning av sina alster till industriens befolkning. Man får sälja till betydligt högre salupris än den jordbrukare, som är tvungen att forsla sina varor längre eller kortare vägar för att slutligen först i andra eller tredje hand komma i förbindelse med konsumenterna. Det är dock en obetingad fördel för en jordbrukare att på detta sätt kunna utan så många mellanhänder avsätta sina alster till konsumenterna. Det kan ju hända att bägge parterna förtjäna på detta och i så fall är inget annat än gott att säga om detta direkta varuutbyte.

Jag är av den bestämdaste övertygelsen att om kammaren vill bifalla det föreliggande förslaget så har man därmed gjort det möjligt att få en taxering som kan lämna ett gott resultat därför att båda parterna hava intresse av att få fram de verkliga värdena, och i det stycket mötas ju herr Jespersons och mina intressen.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen, då herr vice talmannen yttrade sig om det föreliggande förslaget. Jag har dock i mångt och mycket blivit förekommen av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, och skall därför icke uppehålla mig vid de särskilda saker, som jag eljest tänkt tala om. Jag vill blott med några ord peka på, att då jag både i fjol och i år kunnat biträda utskottets hemställan och i huvudsak ansluta mig till den kungl. propositionen, har det varit under förutsättning, att riksdagen skulle intaga en så fri ställning till det kommande skatteförslaget, som alldeles nödvändigt betingas av det förhållandet, att

Aug.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.

(Forts.)

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

man just nu ingenting vet om vad skatteförslaget kommer att innebära. Det som i detta hänseende varit det väsentliga är ju de olika synpunkterna om skatten skall vara direkt eller indirekt. Det har särskilt från friherre Fleming framhållits, att den riktiga utgångspunkten borde vara att skatten skulle vara indirekt. A andra sidan har i propositionen och av flera talare pekats på, att den enda riktiga vägen är den direkta. För min del står jag på den ståndpunkten, att jag anser det icke vara omöjligt och icke ens olämpligt att tänka sig en kombination av den direkta och den indirekta beskattningsvägen. Jag är förvissad om, att när man kommer att pröva dessa förhållanden, så skall man till slut komma till den ståndpunkten, att om det skall bli en verkligt rationell konjunkturbeskattning, så måste den bli både direkt och indirekt. Nu innebär utskottets uttalande, såsom redan av herr Wijk påpekats, en visad ståndpunktstagande till det direkta systemet, som jag för min del icke kunnat så obetingat ansluta mig till, och jag har måst på något sätt giva uttryck åt, att jag i den punkten icke kan vara med, när skatteförslaget kommer att framläggas, utan jag vill ha fria händer i den delen.

Vad själva saken beträffar, så är det ju litet egendomligt att såväl herr vice talmannen som herr Jesperson utgå från samma utgångspunkter men komma till så olika resultat. Herr vice talmannen kom lyckligtvis till det resultatet, att han yrkade bifall till herr Wijks reservation, som innebär bifall till propositionen. Herr Jesperson åter kom med samma utgångsläge till det resultatet, att han yrkade bifall till friherre Flemings reservation, som hemställer om avslag på propositionen. Jag förmodar, att det likvisst är tydligt motsatta utgångslägen hos dessa talare som bestämt resultatet. Jag ber bara att till herr vice talmannen få säga, att det receptet att uttaga denna konjunkturstegring; som kan komma ifråga här, genom bidrag till gatumark o. d. vid statsplaners reglering, har visat sig vara oacceptabelt. Det systemet drabbar icke bara den oförtjänta värdestegringen, utan den drabbar i lika hög grad eller åtminstone i någon grad den icke oförtjänta värdestegringen. Jag tror, att det är absolut nödvändigt att finna nya grunder för denna beskattning, och dessa nya grunder synas mig vara just de, som propositionen här framlägger, så att vi komma till ett beskattande av den förtjänta värdestegringen. Vi hava i flera år haft krigskonjunkturskatt, och det har riksdagen varit ense om, att så bristfällig den än varit, har den haft sitt berättigande. Men här är en konjunkturskatt, som är i ännu högre grad berättigad, och som måste läggas efter mera rationella grunder. Jag har kunnat biträda det föreliggande förslaget, därför att jag fullkomligt inser, att det finnes ingen möjlighet att lägga fram ett verkligt förslag till skattesystem, som kan bli av riksdagen accepterat om man icke förut har en grund att bygga på genom den ingångsvärdering, som här är ifrågasatt. Det är just denna ingångsvärdering som här är i fråga, och vilken alldeles säkert kommer att visa sig vara en så värdefull utgångspunkt för skattens bestämmande, så att vare sig man är anhängare av eller mot-

standare till beskattningen, så kommer den att visa sig vara en nödvändig förutsättning för att kunna bedöma frågan.

Av detta skäl har jag biträtt förslaget; och jag vill till herr Jesperson säga, att när herr Jesperson tror, att det kommer att drabba jordbruket, så är det så långt ifrån att någon i utskottet haft den tanken, att man tvärtom haft den meningen, att jordbruket icke alls kommer att drabbas av denna beskattning. Om man ser efter, huru denna ingångsvärdering skall företagas, så framgår av 2 §, att jordbruksfastighet skall taxeras till varje del för sig på grund av markens lämplighet för bostads-, industriellt eller därmed jämförligt ändamål. I de särskilda anvisningar, som upptagits på sida 19, är det ännu tydligare tillkännagivet, att varje del skall för sig beskattas. Det är alltså icke meningen, att jordbruket som sådant skall betungas av någon skatt.

Herr talman! Jag ber för att kunna ge uttryck åt den ståndpunkt, som jag i denna del intar, och som i någon mån avviker från utskottets, att få ansluta mig till det av herr Wijk framställda förslaget till ändring av motiveringen.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar. Då denna fråga senast var före i riksdagen, tillät jag mig uttala, att innan man hade grunden för den tilltänkta värdestegringskatten klarlagd och enighet i det avseendet uppnåtts, vore det icke behöfligt eller lämpligt att vidtaga denna ingångsvärdering. Nu säger man, att denna ingångsvärdering är i alla fall nyttig, ty huru man än skall ordna skatten, så kan den alltid komma till en viss användning. Ja naturligtvis, varje uppskattning kan hava sina fördelar, varje utredning sina; man tyckes aldrig få nog av utredningar och uppskattningar här i landet. Dessa utredningar och uppskattningar hava emellertid det lilla felet, att de kosta ganska mycket pengar, och den åtgärd, som här är föreslagen, kommer säkert icke att avlöpa utan ganska betydliga kostnader.

Jag anser nu beträffande tidpunkten för denna nu föreslagna uppskattning, att den är synnerligen olämplig, då, som vi alla veta, penningvärdet för närvarande är mycket onormalt. Strävanden gå därför ut på att göra detta penningvärde mera normalt. Den mark, varom här är fråga, skall ju uppskattas i pengar. Nu säger herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet, att det gör ju ingenting, utan det är till fördel för markägarna att få markens värde upptaget efter nu gällande penningvärde. Att detta är abnormt lågt är ju så mycket bättre för honom. Ja visserligen, men det blir ju då ingen fördel för det allmänna. Man riskerar ju att beskattningsändamålet förfelas om ingångsvärderingen sker på en tid, då penningvärdet är abnormt lågt. Då tjänar ju hela denna apparat ingenting till, om det är meningen att få in skatt efter det verkliga värdet.

Således är det ett fel enligt min uppfattning, att man icke har bestämt de grunder, varpå denna skatt skall vila, när man går att vid-

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

taga en så dyrbar taxeringsåtgärd och tidpunkten är i varje fall otjänlig.

Jag tror heller icke, att det är så brådskande att bestämma detta, då samhället har, som jag här flera gånger pekat på, möjlighet att följa med värdeökningen genom taxeringsvärdenas stegrande. När herr statsrådet går Drottninggatan framåt och märker, att butikerna betinga stora hyror, så kan herr statsrådet erinra sig, att taxeringsvärdena på dessa fastigheter för varje taxeringsperiod stegrats högst betydligt i förhållande till hyresinkomsterna, och därför får Stockholms kommun ökad inkomst av det stegrade taxeringsvärdet.

Men det finnes en annan del av staden, som herr statsrådet kanske icke går, en gata nere i gamla staden mellan broarna, som heter Köpmangatan, vilken att döma av dess namn säkerligen har varit en mycket förnämlig gata förr i tiden. Går man den gatan fram, så skall man finna, att nästan varannan butik är igenslagen, och att det där har blivit en mycket stark tillbakagång, utan att det därför är sagt, att taxeringsvärdet har följt med i den nedsättning i värdet, som i förhållande till goda forna tider verkligen har ägt rum. Saken har i dessa hänseenden alltid flera sidor. Naturligtvis kommer skatten, när den slutligen införes, att drabba, som förut framhållits, dem som draga fördel av fastigheterna.

Vad nu landsbygden särskilt beträffar, så är det ju mycket svårt, att när en industri uppstår, skilja strängt mellan det område, som skall anses tillhöra jordbruksfastigheten, och det, som skall ingå i den industriella tomtmarken. Det skall allt bli en stor tvist om, hur långt industriens inflytande sträcker sig på tomtvärdet och var jordbruket börjar. Det ligger i sakens natur, att en sådan uppskattning blir vansklig.

Det är i övrigt inte säkert, att en jordbrukare, som får industrien inpå sig, genom avsättningsförhållandena får kompensation för de ökade arbetskostnaderna. I vårt land med dess utvecklade kommunikationsväsende är det lätt att taga jordbruksprodukter långt ifrån avsättningsplatsen, och den som bor i närheten av en industriell anläggning har ofta nog icke den fördelen därav, att det uppväger olägenheten av arbetslörnernas höjande.

Jag tror således, som sagt, icke den nuvarande tidpunkten, då man är oklar över huru denna värdestegringskatt skall läggas, då penningvärdet är så abnormt och uppskattningen på grund av penningvärdet blir vilseledande, är lämplig för den föreslagna åtgärden, och därför förenar jag mig med dem som yrka avslag.

Herr Lindhagen: Som vi finna, berör detta ärende den stora och svårlösta jordpolitiska frågan. Det är en sakfråga, och det vore ju lyckligt i politiken, om vi kunde hålla oss till saken oberoende av partier. Men just därför, att saken är så brännande och så starkt berör våra partipolitiska intressen, kommer den också att leda till en hel del partipolitiska utläggningar, och då vi i höst stå inför valen, tänker jag, att man darrar litet på manschetten här

och var, emedan man ej vet, huru man skall ställa sig. Professor Wohlin t. ex., som är mest tveksam i sin reservation, representerar dock den nationalekonomiska vetenskapen, och den borde väl ändå kunna säga oss ett manligt och klargörande ord i denna punkt.

Nu har jag emellertid begärt ordet närmast för att betona, att Stockholms stad behöver absolut, att någonting göres för att inom rimlig tid få saken utredd. Saken är ju helt enkelt den, att här ligger exempelvis utanför staden en stor jordbruksegendom. Med tiden, som staden växer till, får egendomen ett ofantligt värde utan ägarens arbete. Men det är icke nog med att jorden får detta stora värde, ty om det faller ägaren in att begära stadsplan — något som han har rätt att få, om egendomen ligger på stadens område — blir det sedan stadens skyldighet att på egen bekostnad framdraga gator, vägar, utläggade ledningar etc. Därigenom ökas värdet också ofantligt och denna ägare får icke blott värdestegringen å själva jorden utan även värdestegringen på grund av det av staden nedlagda arbetet. Ägaren har gjort en ofantlig vinst och staden har blivit ruinerad. Är det rättvist? Något måste emellertid göras, för att det skall bli rättvisa.

Det gäller nu närmast omgivningen kring stora städer och industrisamhällen. Jordbruksministern har inskränkt undersökningen till detta och icke inlåtit sig på landsbygdens jordvärdestegringsfråga. Jag vill bara säga, att man i Danmark ej tvekat att låta denna undersökning gå ut över hela landet. Där stödes denna undersökning från det s. k. husmansståndet, de danska husmännens och de danska småbrukarnas sida. Där är man icke så rädd för att röra vid saken. Men här har ännu icke bland småbrukarna inställt sig den uppfattningen, att det är en fråga som gagnar även dem. Därför är det i detta land en farlig fråga att röra vid. Jag är ock övertygad om, att det vid valen i september kommer att drivas ett ofantligt skoj med densamma.

Nu har ock herr vice talmannen uttalat sig. Han är pessimist i allt. Både han, herr Östberg och jag voro ense i stadsfullmäktige att — när motion väckts för någon tid sedan — skriva till Kungl. Maj:t och begära att saken så fort som möjligt skulle komma i hamn. Nu är herr Östberg på reträtten mycket, herr Lamm åtskilligt; jag retirerar icke ännu, men man kan ju aldrig veta vad som kan inträffa.

Vice talmannen framhöll emellertid, att det blir bara ett nytt elände, som kommer att gå ut över hyresgästerna. Det kan ju ligga någonting i det också. Allting går på det sättet. Ty när man pålägger något på ett ställe, tages det om möjligt ut på ett annat, emedan hela systemet är så ordnat. Men man kan därför icke undgå att ingripa mot missförhållandena, och skatten stannar dock i stadens kassa, och på den vägen kunna även hyresgästerna få igen åtskilligt av vad man ej genom andra åtgärder, helst ett helt nytt system, kan förhindra av en orättvis övervältning av bördorna. Jag vill även betona, att även en sådan lösning är tänkbar att jordägare får avstå gratis till staden ett område, som motsvarar jordvärdestegringen. Då får

*Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)*

Ang.
 uppskattning
 av mark för
 blivande
 jordvärde-
 stegrings-
 beskattning.
 (Forts.)

staden marken utan betalning och kan upplåta marken gratis eller billigt till bebyggande, och under dessa förhållanden kommer det icke över på hyresgästerna.

Min ståndpunkt i det framtida målet är, att jorden skall brukas för sina förnuftiga ändamål och icke vara föremål för de stridigheter, för vilka den nu är den främsta tummelplatsen. Först då kommer mänskligheten i någon harmoni med sig själv, ty nu är jorden endast det värsta stridsfältet för de inbördes ekonomiska striderna.

Nu äro vi ju, de flesta i alla fall, eniga om att något måste göras. Såvitt jag uppfattade herr Östberg rätt, har han icke gått så långt, att han tagit helt avstånd från det, han varit med om förr, och även herr Lamm ville icke framställa anspråk på att icke något skulle göras. En annan ostridig sak är också, att i fall någon-ting skall kunna göras, måste den nu ifrågasatta undersökningen komma till stånd. Då tycker jag, att det är bäst, att man skaffar sig god erfarenhet och söker vinna tid genom att redan nu taga upp denna andra ostridiga fråga. Häremot invändes nu att vi först böra ena oss om grunderna, vägarna för denna skatts tillämpning — vilket kanske egentligen endast är en förtäckt invändning — för att sedan komma åt själva saken. Låt oss då emellertid först taga det ostridiga och låt oss sedan i sinom tid komma in på det stridigare! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr vice talmannen: Jag har begärt ordet med anledning av herr statsrådets yttrande och hänvisar till förhållandet inom Stockholms stad, som det är min skyldighet att känna likaväl som den ärade ledamoten på statsrådsbänken. Jag förstår mycket väl den känsla, som kan besjäla var och en i det ögonblick, då man ser, huru en person gör en hastig och oförtjänt realisationsvinst på en tomt utan att ha lagt två strån i kors för det. Med hänsyn till den ställning, jag intagit hos kommunen i tolv års tid, har jag haft tillfälle att följa s. k. tomtjobbare och mycket undrat, hur man skulle kunna komma åt dem. När jag därför ställer mig på den ståndpunkten som jag gjort i mitt förra yttrande, är det icke därför, att jag har något emot att införa en beskattning, vilken kan på ett mycket kännbart sätt träffa en dylik hastig realisationsvinst, tillkommen genom en sådan oförtjänt jordvärdestegring. Men jag vill för min del först se, huru lagen blir, innan jag bestämmer mig för den. Det kan naturligtvis tänkas, att man kan gå andra vägar. Jag har tagit förebilden av det system för jordvärdestegringskatt, som är infört i Tyskland, och som verkligen medfört vissa betänkligheter, vilka jag fäst uppmärksamheten på. Jag har också varit i tillfälle att se det förhållande, som herr Lindhagen anförde, och jag delar fullkomligt hans ståndpunkt, att man i dylika fall borde ha något medel antingen för staten eller kommunen, ty det är kommunen, som är den bidragande orsaken till den oförtjänta värdestegring, vilken träffar vederbörande. Men jag har frågat mig, om det verkligen kan gå till på det sätt, som ligger i jordvärdestegrings-

skatten, vilken skall avse ett så småningom stigande värde på grund av den utveckling, som förhållandena därtill medgiva. Jag kan icke följa herr Nilson i Kristinehamn, när han mot mig gjorde gällande, att man icke genom stadsplanelagsbestämmelser kunde få ersättning för den värdestegring, som tomtägarnas mark får genom de åtgärder, som kommunen vidtager, och jag kan icke heller förstå den skillnad, som han gjorde mellan oförtjänt värdestegring och icke oförtjänt värdestegring i det av mig anförda fallet. Den är ju i alla fall oförtjänt, så till vida, att det icke är genom vederbörande ägares åtgärder som marken får det ökade värdet, utan detta åstadkommes genom kommunens eller statens åtgärder.

Vad jag egentligen avsett med mitt yttrande har varit, att jag på grund av det uttalande, som den förste ärade talaren hade, då han framhöll att man i denna fråga skulle principiellt binda sig med avseende å de grunder som skulle komma att bliva lagda för en kommande jordvärdestegringslag, endast ville i det fallet förbehålla mig en fri och öppen talan. Och jag tycker, att detta kraftigast kommer till uttryck genom den ändring av motiveringen till utskottets yttrande, som här föreslagits av herr Wijk, varför jag yrkat bifall till densamma.

Herr statsrådet *Thorsson*: Herr greve och talman! Herr Östberg anförde, att om fastigheterna vid Drottninggatan stego i värde, så hade fastigheterna vid Köpmangatan sjunkit i värde. Jag vill då säga det, att om de bliva värderade efter sina rätta värden, komma fastigheterna vid Köpmangatan att befrias från den föreslagna skatten, under det att fastigheterna vid Drottninggatan få bära densamma, så att i det fallet kan det icke vara skäl att icke vidtaga denna åtgärd.

Jag skall passa på tillfället att säga ett par ord till förtydligande av mitt förra yttrande; det var nämligen en av kammarens ledamöter, som privat till mig angav, att han uppfattat mitt resonemang om taxeringsvärdena på ett sådant sätt som jag icke önskar att det skall uppfattas. Jag tillät mig nämligen säga, att vid en taxering sådan som denna, själva den omständigheten att vi leva under vissa abnorma förhållanden kan i viss mån påverka taxeringsvärdena. Jag vill dock ha fastslaget, att om en taxering skulle göras, måste givetvis de män, som få ett sådant uppdrag, utföra detta på ett sådant sätt, att de icke lägga de *konstlade värdena till grund för bedömandet*, utan söka få fram *det verkliga värdet*. Jag erinrar vidare om, att när 1918 års fastighetstaxering skulle göras, tillät jag mig skicka ut en skrivelse, vari jag betonade vikten av att vid fastighetstaxeringen vederbörande icke skulle låta sig påverkas av de abnorma förhållanden, som redan då rådde, utan att de i stället skulle försöka att med stöd av erfarenheten få fram ett så rättvist värde som möjligt.

Jag har, herr talman, velat säga dessa ord, så att icke något missförstånd skall uppstå och på det att ingen må tro, att jag skulle

*Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)*

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

vilja ha fram några konstlade värden vid den ifrågasatta fastighets-taxeringen.

Herr S w a r t z: Herr greve och talman, mina herrar! Mot själva de principer, som ligga till grund för förslaget kan jag icke hava något egentligt att anmärka, emedan det ju var under min finansministertid, som denna fråga först togs upp. Jag menar, att med avseende på frågan om en jordvärdestegringskatt över huvud taget skall införas, har jag icke någon principiell anmärkning att göra.

Däremot är jag ingalunda på det klara med, på vilket sätt denna jordvärdestegringskatt skall utformas. Historien bär ju i så fall tillräcklig prägel av, huru förfärligt svår denna sak har varit, och huru skiftande omdömena ha blivit hos dem som sysselsatt sig med och försökt tränga in i denna sak under tidernas lopp. Det är ju därför icke underligt, om en sådan ovisshet gör sig gällande i ännu högre grad hos dem, som icke förut varit i tillfälle att i tillräcklig mån sätta sig in i frågan. Det vill synas mig, som om det varit synnerligen önskligt, att man ägnat en mera ingående behandling åt denna fråga och sökt klargöra, huru man verkligen tänkt sig, att denna skatt skall utformas och uttagas, innan man föreslår ett steg, som i varje fall är inkörsporten till hela denna skatt. I allmänhet tycker jag, att det icke är lämpligt att söka på det här sättet leda in riksdagen på en väg, där den icke ser fortsättningen av vägen, innan den träder in på densamma; och det vill synas mig, som om det icke borde vara så värst svårt att i en ganska snar framtid — om också icke redan vid denna riksdag — komma fram till en punkt, därifrån man med större klarhet kan se fortsättningen än nu.

Men nu har det sagts, att det i alla fall bara är fråga om en åtgärd, vilken är en nödvändig förutsättning för fortsättningen, hurudan denna än blir, och som även om man icke vill fortsätta på den inslagna vägen, har sina vissa fördelar.

Det kan ju finnas ett visst berättigande för ett sådant resonemang; dock vill jag säga, att om jag håller mig till det sista alternativet, eller att det icke blir någon fortsättning på denna sak, i form av en värdestegringskatt, utan att det stannar vid en blott värdering sådan som nu föreslagits för att, så som herr statsrådet nyss sade, man skall få fram det verkliga fastighetsvärdet med vederbörandes egen hjälp — om detta är avsikten, så får jag verkligen säga, att man kan hava olika meningar om det lämpliga i att på detta sätt söka få vederbörande att avgiva en deklaration, som de kanske hade avgivit på ett annat sätt, för den händelse man icke ställt upp för dem värdestegringskatten såsom målet, fastän man sedan ryckt bort värdestegringskatten för att för ett helt annat ändamål få kvar resultatet av värderingen. Därtill kommer att det ingalunda är givet, att en värdering för fastställande av utgångsvärdet för en blivande värdestegringsbeskattning utan vidare är användbar för bestämmande av det för övrig beskattning normerande taxeringsvärdet.

Men om man nu också icke tänker på detta sätt, utan om man i stället tänker sig, att denna värdering skall ligga till grund för värdestegringskatten, så vill jag säga, att med avseende på själva sättet för denna värdering, hade det behöfts något bättre klarläggande av vad man menar med det verkliga värdet, än det som är lämnat i den kungl. propositionen; och den förklaring, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i detta hänseende avgav, kan icke för mig vara på något sätt tillfredsställande. Vi må dock komma ihåg, att han i sitt första anförande yttrade, att om en sådan värdering ägt rum år 1914 med det högre penningvärde, som då var rådande, hade det varit till obehag för den skattskyldige nu, men eftersom det nu skulle ske vid ett lägre penningvärde och således värdet av jorden räknas i en större summa penningar, så har man all anledning att antaga, att det skall bliva till förmån för den skattskyldige längre fram. Nu ville herr statsrådet bortförklara detta genom att säga, att det är icke de konstlade värdena, han vill ha fram, utan de verkliga värdena. Jag vill då fråga herr finansministern: »Vad menar herr finansministern med det konstlade värdet, och vad menar herr finansministern med det verkliga värdet?» Värdet kan ju ej uttryckas annat än i penningar. Men om penningarna ha ett annat värde nu, än de komma att hava längre fram, blir ju jordens värde uttryckt i helt olika penningbelopp vid de båda tillfällena, utan att jordvärdet därför behöver hava undergått någon verklig förändring. Toge man ingen hänsyn till detta förhållande, inträdde väl den situationen, att det verkliga värdet finge vika för ett konstlat. Då detta, enligt finansministerns förklaring, ej får ske, förmodar jag att herr finansministern tänkt sig, att någon beräkning skulle verkställas, hur det, med bibehållande av samma penningvärde vid båda tillfällena skulle ställa sig och sedan taga skillnaden och beskatta den som oförtjänt värdestegring. Jag vet icke, hur det skall gå till, men jag vill hoppas och tro, att det inom finansdepartementet skall finnas möjlighet att klara ut dessa saker, vilka jag anser vara av en mycket svår och kinkig innebörd. I varje fall hade det varit mycket bra för oss alla att få veta, huru man tänkt sig, att denna fråga skulle ordnas; och för min del får jag säga, att denna sak är av så stor vikt och betydelse, att jag gärna skulle ha unnat finansdepartementet att taga den under närmare övervägande, innan riksdagen fattar beslut i frågan.

Då jag sålunda under nuvarande förhållanden yrkar avslag, är det ingalunda därför, att jag i princip är emot detta förslag. Men jag anser, att frågan icke är tillräckligt klarlagd, och att riksdagen icke har tillräcklig insikt i vad själva saken gäller för att kunna fatta ett beslut i ärendet. För min del skall jag således be att få förena mig i yrkandet om avslag, men vill på samma gång förklara att, om detta yrkande ej av kammaren bifalles, jag kommer att rösta för bifall till herr Wijks reservation.

Herr Wohlin: Herr Nilsson i Kristinehamn förklarar med

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.
(Forts.)

bestämmdhet, att jordbruket icke skall komma att drabbas av beskattningen. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet medger visserligen, att man till en början icke skall inrikta sig på en beskattning av stegring i jordbruksvärdena, men den frågan skall dock enligt herr statsrådets mening stå öppen. Och herr Lindhagen uttalar sig mycket positivt, då han säger, att målet just är att komma fram till en beskattning av jordvärdestegringen å alla jordbruksfastigheter över hela landet. Jag vill med anledning av dessa skiftande uppfattningar angående skattens framtida omfattning uttrycka min oro för att om bonden här räcker ett finger till herr Nilsson i Kristinehamn, så tager herr Thorsson hela handen och herr Lindhagen hela bonden.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren generaliserar, när det gäller andra i högsta grad. Jag har uttalat mig icke alls uttryckt mig så som herr Wohlin bredde ut saken och vill icke, tillåta herr Wohlin att få några demagogiska grepp i ämnet. Jag yttrade mig försiktigt och sade, att *undersökningen* borde med tiden åtminstone liksom redan skett i Danmark omfatta hela landet. Det kunde väl vara intressant, till och med för en nationalekonom, att få utrönt, om och i vad mån samhälleligt jordvärde finnes även på landsbygden. Innan man får veta detta, kan man icke ingå på frågan, om det kan vara skäligt att vidga jordvärdestegringskatten till vidare områden. Men herr Wohlin högg till, att herr Lindhagen sagt, att man bör beskatta med jordvärdeskatt alla jordbruksfastigheter, som finnas i landet. Jag har icke sagt detta, utan jag har endast velat hava en undersökning i likhet med den som det danska husmansförbundet önskat.

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tror icke, att herrarna skola taga allt för starkt intryck av det anförande, som professor Wohlin nyligen hade. Det är nog så, att vi alla som varit med några år, vi känna herr Lindhagen så väl, vi känna hans varma hjärta och hans entusiasm. Men så mycket är i alla fall säkert, att det går icke att säga att om vi taga detta förslag, så kommer herr Lindhagen att göra om det efter sitt huvud. Ty med all aktning och vänskap vi ha för den mannen, tror jag icke att det blir snart som hans uttalade åsikt kommer att göra sig gällande. Jag tycker därför för min del, att man skall se nyktert på saken och tänka litet mera på den tid, som nu är. Under sådana förhållanden tror jag icke, det går för herr Wohlin att skrämma kammaren på ett så enkelt sätt som han nyss använde.

Herr Kobbe: Då denna fråga förra året var före, understödde jag det förslag, som då kom från bevillningsutskottet, och jag vidhåller fullständigt samma mening nu. Men å andra sidan delar jag fullkomligt de betänkligheter, som här äro framställda framför allt av herr Wijk, och jag gillar också den motivering som här framförts av honom. Jag vill även förklara, att, om jag röstar för bevillningsutskottets förslag,

även utan herr Wijks motivering, jag likväl ej kommer att känna mig bunden — om jag skulle tillhöra riksdagen då denna fråga en senare gång kommer före — av den motivering, som bevillningsutskottets majoritet här förebragt.

Ang.
uppskattning
av mark för
blivande
jordvärde-
stegrings-
beskattning.

(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, såvida anledning därtill förefunnes, hade i avseende å nu föredragna punkt yrkats dels bifall till, dels avslag å utskottets hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Friherre *Fleming* begärde votering, i anledning varav uppsattes justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 48.

Herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade nu, att i fråga om motiveringen yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Wijk*, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att i stället för den del, som började med orden »De skäl av principiell art» och slutade med orden »ansluter sig i allo till desamma», insattes följande: »Dock vill utskottet ej därmed hava uttalat sig i fråga om de principiella linjer, som vid ett framtida lagförslags utformande böra följas».

Sedermera gjordes propositioner jämlikt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Wijks yrkande vara med övertvägande ja besvarad.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för länsman C. L. Johanssons stärbhusdelägare att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för utredning rörande frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser med England; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigade för byggnadskommissionen för dubbelspåret Rönninge—Ström att utbetala ersättning för viss skada.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr statsrådet *Löfgren* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 170, angående provisorisk förhöjning av de enligt reglementet för arméns avlöning under fred i vissa fall utgående dagtraktamenten;

nr 171, angående pensionsförbättring åt f. d. musikfanjunkaren E. J. A. Schliwa;

nr 172, angående pensionsförbättring åt f. d. musikfanjunkaren G. E. Johnsson;

nr 173, angående pensionsförbättring åt f. förrådsvaktmästaren J. A. Hammar;

nr 174, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre verkmästaren S. J. Blomgren;

nr 175, angående pension å allmänna indragningsstaten åt skomakeriarbetarna G. E. Larsson och J. E. Eriksson; samt

nr 183, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa arbetare vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 23 januari 1920 dagtecknad proposition, nr 38, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 215, av herrar *Lindhagen* och *Winberg*, samt

inom andra kammaren:

nr 317, av herrar *Karlsson* i Nynäshamn, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Vittinge.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på angivna grunder hemställt, att riksdagen, med avslag å herrar Lindhagens och Winbergs motion nr 215 i första kammaren samt herr Karlssons i Nynäshamn m. fl. motion nr 317 i andra kammaren, måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr vice talmannen: I avseende å föredragningen av föreliggande utskottsutlåtande hemställes, att detsamma måtte företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadgandena, ingress och rubrik sist, att, sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Har en för viss tid, överstigande tjugu år, till brukande upplåten del av en fastighet så bebyggts, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelse tidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper å brukaren tillhöriga byggnader, vid upplåtelse tidens slut berättigad lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av en fastighet upplåten för brukarens livstid, skall, evad änka njuter brukanderätten till godo eller ej, vid den tid, då den upplåtna brukanderätten upphör, vad i denna lag sägs om brukare på viss tid äga motsvarande tillämpning i avseende å delägarna i brukarens bo, i den mån ej nedan annat stadgas.

Vad i denna lag stadgas om till brukande upplåten del av fastighet skall jämväl tillämpas å till fastighet hörande område, som upplåtits till bostadslägenhet.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

Herrar *Lindhagen* och *Winberg* hade beträffande förevarande paragraf i sin motion yrkat, att varje begränsning i fråga om upplåtelsetiden måtte utgå, eller, om detta yrkande ej kunde bifallas, att paragrafen måtte i överensstämmelse med av jordkommissionen framlagt förslag givas följande lydelse:

»Har en för viss tid till brukande upplåten del av en fastighet öfver tjugu år i följd innehafts av annan än ägaren och har området så bebyggt, att därå — — — bostadslägenhet.»

Herr *Karlsson* i Nynäshamn och hans medmotionärer hade i sin motion yrkat, att förevarande paragraf måtte erhålla följande lydelse:

»Har en för viss tid till brukning upplåten del av fastighet öfver fem år i följd innehafts av annan person än ägaren, och har området så bebyggt, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelsetidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde området med därå befintliga byggnader äger belöper å brukaren tillhöriga byggnader, berättigad att vid upplåtelsetidens slut lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av en fastighet upplåten för brukarens livstid, skall, evad änka njuter brukanderätten till godo eller ej, vid den tid, då den upplåtna brukanderätten upphör, vad i denna lag sägs om brukare på viss tid äga motsvarande tillämpning i avseende å delägarna i brukarens bo, i den mån ej nedan annat stadgas.

Vad i denna lag stadgas om till brukare upplåten del av fastighet skall jämväl tillämpas å till fastighet hörande område, som upplåtits till bostadslägenhet.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Carl E. Svensson*, *Sandegård*, *Linder*, *Magnusson* i Kalmar, *Carlsson* i Frosterud, *Johansson* i Sollefteå och *Johansson* i Vittinge ansett herr Karlsons i Nynäshamn m. fl. motion i förevarande ämne böra på de skäl, som av motionärerna anförts, vinna bifall samt 1, 2 och 5 §§ i förevarande lag erhålla av motionärerna föreslagen lydelse.

Reservationer hade vidare anförts av herrar *von Sydow*, *Boberg* och *Magnusson* i Skövde, vilka likväl ej angivit sin mening.

Herr *Lindhagen*: Enligt § 1 av föreliggande lagförslag är den rätt, varom nu är fråga, bunden vid att nyttjanderättshavaren har upplåtelse enligt kontrakt på en tid överstigande 20 år. Jordbrukskommissionen hade föreslagit, att det icke skulle vara nödvändigt, att det sista kontraktet lydde på en tid av öfver 20 år. Det skulle vara nog, att arrendatorn faktiskt suttit såsom nyttjanderättshavare öfver 20 år. Nu har i min och *Winbergs* motion hemställts, att det icke skulle vara någon tid alls. För min del anser jag, att det konstitutiva i denna fråga är icke, att egendomen varit upplåten under någon viss tid, utan

det förhållandet, att en person verkligen har tillåtits att på en annans mark uppföra egna bostadsbyggnader. Det är klart, att om saken gått så långt, är det också meningen, att han skall kunna få skaffa sig ett eget hem och få behålla det. Byggnaderna hava väl ändå icke uppförts, för att man skall kunna ålägga honom att flytta genast och sålunda beröva honom desamma. Om han således suttit där några dagar eller under någon längre tid, är icke av någon konstitutiv betydelse. Att berövas sitt eget hem och nödgas bortföra sina byggnader är en brutal framfart, och därför har jag för min del hemställt, att tidsbegränsningen skulle utgå.

*Lagförslag
ang. rätt för
upplösnings-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

(Forts.)

Nu föreligger här i en reservation en kompromiss — ja, det är verkligen svårt, herr talman, att i år hitta i detta utlåtande, ty det är oklarare uppställt än förra året — här finnes i alla fall en reservation, i vilken förordas den av herr Karlsson i Nynäshamn m. fl. väckta motionen, däri det yrkas bifall, så vitt jag förstår, till § 1 med den modifikation att tiden inskränkes till 5 år.

Nu vill jag för det första göra en erinran och fråga, varför icke jordkommissionens utlåtande kunnat få läggas till grund för denna proposition. Det var ju så, att när propositionen förra gången remitterades till lagrådet, skedde detta med bibehållande av jordkommissionens förslag. Men så gjorde lagutskottet ett par formella invändningar, och ögonblickligen gick justitiedepartementet med på detta och framlade propositionen i dess nu förevarande skick. Naturligtvis gingo de olika partierna med på detta. Det är ju icke möjligt att få en ändring i en konkl. proposition i ett sådant avseende.

Under debatten vid 1919 års riksdag, som ägde rum då kammaren var i upplösning och endast ett fåtal ledamöter voro närvarande, yttrade justitieministern i alla fall, att han ansåge, att jordkommissionens förslag hade goda skäl för sig.

Vad är det egentligen för rättvisa att inskränka denna lösningsrätt så mycket, att kontraktet skall lyda på 20 år? Det är väl kammarens ledamöter bekant — åtminstone för dem, som äro från landsbygden, och även för mig, fastän jag är från staden — att mångentals ärenden äro gjorda på viss kortare tid, 5 eller 10 år, och sedan förnyas de oupphörligt, så att det finnes personer, som suttit i generationer eller i alla händelser i en generation. Dessa skulle nu icke hava någon nytta av denna lag bara på grund av den formella anledningen, att det sista kontraktet icke lyder på en tid över 20 år.

Man må ock besinna, att om dessa personer med hus på annans mark bo i samhällen med sammanträngd befolkning, såsom fiskelägen eller dylikt, då hemfaller deras möjlighet att kunna disponera marken utan intrång av jordägaren på den allmänna expropriationslagen. Där finnes ingen tidsbegränsning. Men bo de ett avsevärt stycke från varandra, skall kontraktet nödvändigt lyda på en tid över 20 år. Man kan verkligen säga: Med vilken liten vishet världen regeras!

Nu är jag verkligen tveksam om vilket yrkande jag skall göra: bifall till min motion, kompromissen om 5 års besittningstid eller jord-

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderäts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

kommissionens förslag. Jag yrkar dock tills vidare bifall till kompromissen om 5 års besittningstid, d. v. s. till reservationen.

Friherre B a r n e k o w : Det torde vara otvivelaktigt att under många år fruktansvärda orättvisor blivit begångna av jordägare emot sådana personer, som fått tillstånd att bygga egnahem på ofri grund. Det är verkligen beklagligt, att inte en lag i det syfte som den i dag föreliggande och även 1918 års lag tidigare kommit fram. Det skulle otvivelaktigt hava räddat många egnahem från förstörelse.

Det nu påpekade förhållandet har verkligen också haft en följd till, som icke är så odelat angenäm. Det har varit detta förhållande med egnahem på ofri grund, som bringat det gamla torpsystemet i misskredit. Det var nämligen förr synnerligen vanligt i synnerhet på de mindre jordbruken, bondgårdarna, att torparna själva uppförde byggnader och sedan fingo sig ålagd dagsverkskyldighet. På många håll missbrukades detta av jordägarna i den allra högsta grad. Dagsverkskyldigheten ökades gång på gång ända till bristningspunkten då torparna funno sig omöjligt kunna utföra den arbetskyldighet, som ålåg dem, och lämnade sina hus vind för våg att förfalla och flyttade till gästvänligare trakter.

En sådan lag som denna måste emellertid ovillkorligen hava tre mål för ögonen. För det första att skydda husägarens — om jag så får kalla honom — ekonomi, att sålunda skydda och taga till vara hans ekonomiska rättigheter. För det andra har lagen ett mera ideellt syfte, om jag så får säga, nämligen att försöka ställa så om, att den, som har brutit och odlat mark och kanske med stor ansträngning i sin ungdom uppfört byggnader på främmande grund, även skall bli i tillfälle att bo kvar och således icke allenast få ersättning för sin möda utan även på gamla dagar sitta kvar i sitt gamla hem. Men då lagen har dessa båda ändamål för ögonen, är det givet, att den för det tredje måste taga hänsyn till ännu en punkt nämligen jordägarens intresse.

Om vi nu först betrakta, huru långt lagförslaget kommit i fråga om att kunna skydda husägaren för ekonomisk förlust, vill jag verkligen delvis instämma med herr Lindhagen. Lagförslaget går enligt mitt förmenande icke tillräckligt långt i detta avseende. Jag kan icke så här i hast skissera, hur jag skulle vilja hava lagen skriven, men nog får man väl ändå säga, att den jordägare, som tillåter, att hus byggas på hans mark, har en viss skyldighet att skydda husägaren från ekonomisk förlust, åtminstone i de flesta fall. Det kan naturligtvis finnas fall, då sådant icke är rimligt eller möjligt, men i de flesta fall har han enligt min mening en absolut skyldighet att inlösa husen. Men så hava vi ju den sista punkten i saken. Om vi skola vända det därhän, att jordägaren icke har inlösningsrättighet men husägaren har en sådan rättighet, då ställer det sig verkligen ofta så, att jordägaren kan bliva tillskyndad förlust av en eller annan art, som icke är så liten.

Nu säges det i lagförslaget, att husägarens absoluta inlösningsrätt skall inskränkas till det fall, att husen ligga på ett visst avstånd från

jordägarens tomt eller trädgård o. s. v. Nu ber jag att få påpeka, att det är mycket vanligt, att det icke är detta, som utgör den stora olägenheten för jordägaren. Husägarens byggnader kunna nämligen vara belägna på helt andra ställen och dock vålla jordägaren allvarliga olägenheter. Vi skola komma ihåg, att när jordägaren en gång upplät en tomt till bebyggande, var det till en viss person, som han kände och hade förtroende för. Det är kanske många år sedan. Han skulle enligt mitt förmenande absolut icke vara villig att upplåta en dylik byggnadstomt, i fall han tänkt sig, att denna skulle gå i handel och vandel. Pondera, att byggnadstomten ligger inne i en skog! Jag vet, att efter norrländska och uppsvenska förhållanden anser man detta vara synnerligen oviktigt. Det är en plats, där för jordägaren okända personer icke skulle kunna göra någon skada alls, men i Skåne och södra Sverige är förhållandet helt annorlunda. Vår ytterst dyrbara skogskultur tål icke obehörigt tramp eller betande. Skogen skadas allt för lätt. Då kan man visserligen invända, att jordägaren får övervaka, att sådant icke äger rum, men det är ju rätt svårt gent emot sådana personer, som han eljest icke har det ringaste att göra med.

Nu vill jag endast påpeka en omständighet, som ändå utgör ett bevis för att detta kan utgöra en olägenhet. Hur är det, då staten styckar sina domäner. Ja, jag har själv varit domänvärderingsman, och vid dessa tillfällen har skogsstaten absolut motsatt sig friköpande av lägenheter inne på blivande kronoparker. Det är väl ändå bevis för att detta icke kan vara tillrädligt. Det finns även andra tillfällen, än då lägenheterna ligga inne i skogen, då en friköpning kan vara till olägenhet för jordägaren. Jag vill endast påpeka ett sådant fall som att jordägaren sedan vill försälja sin egendom. Det måste sägas, att det kan hava en viss betydelse för en eventuell köpare, om egendomens karta ser ut som ett såll med vita fläckar här och där. Det är klart, att mer än en köpare drar sig för att betala vanligt pris för en dylik egendom.

Nu finns det visserligen i lagförslaget ett skydd för jordägaren utom det fall, att han har rättighet att lösa byggnaderna, då de ligga på kortare avstånd från boningshus, tomtplats eller trädgård, nämligen om området inlösen skulle medföra avsevärd olägenhet för fastigheten. Ja, det är alldeles sant, men detta är väl ett skäligen vidsträckt begrepp. Det är ju tydligt, att om den till friköp avsedda lägenheten finge värderas eller synas av statens skogstjänstemän, om den ligger på en skog, så skulle dessa avstyrka friköpningsrätten. Men vilken garanti har man för att det i synenämnden sitter folk, som har någon känsla för det viktiga i att freda skogen. Jag misstänker således, att det skydd, som skulle förefinnas för jordägaren i denna punkt, icke är vidare stort. Konsekvensen av det av mig anförda skulle bliva, att vi borde stanna vid, att jordägaren skulle, såsom enligt 1918 års lag hava full och uteslutande inköpsrätt. Men då skulle vi därmed draga ett streck över vad jag kallade den mera ideella sidan av saken, nämligen den synpunkten att den gamla odlaren och egnahemsbyggaren bör få behålla sitt egnahem. Jag undrar i alla fall, om det skulle

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

(Forts.)

vara alldeles omöjligt att ordna denna sak på något annat sätt, genom en slags tryggad besittningsrätt eller dylikt. I varje fall kan det väl ändå icke ur denna synpunkt vara någon mening i att helt ovidkommande, helt främmande personer komma att besitta lägenheterna. Vi skola komma ihåg, att enligt § 1 är det icke blott brukaren, som har rätt att tillösa sig egendomen, utan även hans arvingar. När således en brukare dör, komma hans släktingar och arvingar, som kanske aldrig varit på trakten, och göra anspråk på lösningsrätt, icke för att bosätta sig på lägenheten utan för att sälja densamma. Man kan ju säga, att då har jordägaren lika stor möjlighet att inlösa egendomen som någon annan. Men det kan väl ändå vara vissa betänkligheter härvidlag. Det ligger ju bra nära till hands, som jag har sett exempel på, att en dylik person kan lyckas köpa ett sådant hus. Sedan säger han till jordägaren: huset är mitt. Jag skall sälja det till den och den, en mindre välkänd person. Eller: var så god och betala så och så mycket. — Det är väl ändå ett sätt att uppskörta jordägaren, som knappast kan vara riktigt. Det är väl ändå icke därför som lagen skall träda in. Det sätt, varpå lägenheten här skulle ärvas av brukarens arvingar och dessa på samma gång skulle arva en uppkonstruerad förmögenhet, är verkligen en utsträckning av arvsrätten, som jag för min del icke gärna kan gå med på.

Från dessa synpunkter vet jag knappast, vad jag skulle vilja göra med detta lagförslag. Jag vill icke gärna yrka avslag på detsamma. Jag får ju säga, att då 1918 års lag finnes, är faran icke så stor, om det finge bero ännu ett år tills lagförslaget med tillvaratagande av de synpunkter, som jag nu framhållit, komme fram. Men jag skulle snarare vilja yrka återremiss till utskottet, för att utskottet skulle kunna framhålla de synpunkter, jag nu särskilt har påpekat, nämligen en utsträckt inlösningskyldighet för jordägaren och en inskränkning i husägarens inlösningsrätt i de fall, då det skulle fördärva ägofiguren för den kvarvarande egendomen, och framför allt en inskränkning i husägares rätt till inlösen till husägaren själv, hans efterlämnade änka och barn. Vidare skulle jag gärna vilja hava den frågan undersökt, huruvida det icke kunde förbehållas jordägaren rätt till framtida inlösen, i den händelse lägenheten bleve försäld till helt utanför stående. Det ligger onekligen någonting i detta samma förhållande, som jag nyss nämnde, om arvingarna komma att inlösa en lägenhet för att sälja den till helt främmande och kanske mindre välkända personer. På samma sätt kan man tänka sig att det kunde gå, om husägarens barn skulle inlösa lägenheten. Även de skulle kunna försälja den, och det vore väl då icke alldeles brimligt, om jordägaren hade en rätt att i så fall inlösa egendomen.

Under denna motivering ber jag, herr greve och talman, att få yrka återremiss av detta ärende till utskottet.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Det är en gammal fråga, som nu är före, och jag skall icke ägna den många ord. Men då jag anser, att lagförslaget i och för sig är orättfärdigt

och på ett föga hänsynfullt sätt ingriper i jordägarens ägande- och självbestämmningsrätt, och då jag dessutom anser, att den blivande lagen skulle praktiskt motverka skapandet av många svenska hem, vill jag säga, att jag icke är med om en dylik lagstiftning. Herrarna kunna nämligen vara förvissade om, att det icke finnes *en* eller åtminstone ett mycket litet antal jordägare, som efter denna lags antagande komma att upplåta någon del av sina ägande hemman på de villkor, som hittills varit brukliga, så att gamla tjänare, gamla f. d. torpare, gamla f. d. soldater och sådana kunna få sätta upp en stuga och bilda ett hem, där de kunna leva ett återstående lyckligt liv. Dessa hem stryka herrarna bort med ett enda drag genom denna lag, och det må då ske på herrarnas eget ansvar! På de skäl, jag sålunda anfört, ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på föreliggande lagförslag.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätta-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)*

Herr Hult: Herr greve och talman! Gent emot anmärkningen av den ärade talaren på Västernorrlands länsbank beträffande uppställningen av förevarande utskottsutlåtande, som han ingalunda fann vara den bästa och icke så bra som den varit tidigare, vill jag säga, att om den ärade talaren litet tidigare sett på utlåtandet, skulle han nog hava funnit, att det är uppställt ungefärligen på samma sätt nu, som det varit tidigare. Andra lagutskottet har ingalunda gått ifrån den uppställningsform, som tidigare blivit använd. Beträffande själva saken ber jag att få säga, att jag icke kunnat finna, att under debatten i dag anförts några nya skäl för den motsträvighet mot denna lagstiftning, som tidigare kommit till synes inom denna kammare.

Nu har friherre Barnekow yrkat återremiss till utskottet för att utskottet skulle få tillfälle att närmare undersöka vissa av den ärade talaren berörda förhållanden. Beträffande detta återremissyrkande, vill jag säga, att, sedan andra kammaren redan bifallit utskottets förslag oförändrat, en återremiss icke torde tjäna något till.

Under sådana förhållanden ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Lindhagen: Utskottsutlåtandet är olika uppställt bl. a. i det avseendet, att nu finnes till skillnad från förra åren i en enda kläm på samma gång upptagna både Kungl Maj:ts lagförslag och skrivelseförslagen. Genom tillmötesgående från talmannen lära vi, som yrkat skrivelseförslag, emellertid bli i tillfälle att reda oss nogrunda vid ställningstagandet till propositionsyrkandena.

Jag begärde ordet för att säga ett par saker rörande herr Aaby Ericssons erinran. Nu är det så i alla fall, att den lag, som nu gäller, och som antogs år 1918, har enligt samstämmiga vitsord icke haft någon nämnvärd verkan. Då är frågan den: skola vi

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderättshavare att inlösa upplåtet område.
(Forts.)

skaffa denna lagstiftning någon verkan? Detta avstyrker herr Aaby Ericsson på det kraftigaste, ty då skulle framdeles alla upplåtelser av tomter till egnahem åt torpare och andra komma att strykas av godsägarna, absolut strykas. Ja, jag tror inte, att herr Aaby Ericsson talar å alla godsägares vägnar, men jag undrar i alla fall, om man inte kunde omvända problemställningen och säga: inträffar någonting sådant, kan det hända, att de stora godsägarna i framtiden komma att stryka i stället.

Herr. statsrådet L ö f g r e n: Jag vill endast säga några ord med uttryckande av den förhoppningen, att denna kammare måtte, i likhet med andra kammaren, antaga det av utskottet tillstyrkta förslaget.

Jag uppkallades särskilt av de yttranden, som hållits av de två sista talarna, av vilka den ene ansåg, att en lag av denna beskaffenhet var fullständigt revolutionerande och samtidigt motverkade det syfte, i vilket den var tillkommen, medan å andra sidan herr Lindhagen ville göra gällande, att den lag, vi redan ha på detta område och som i viss omfattning givit brukare på längre tid lösningsrätt, skulle vara alldeles överksam och att den nu föreslagna knappast bleve bättre. Jag skall be att på det bestämdaste få protestera mot detta herr Lindhagens påstående. Från skilda delar av landet har jag fått mottaga försäkran om att redan 1918 års lag mottagits med den största tillfredsställelse och att den verkligen också i viss omfattning tjänat det syfte, för vilket den tillkommit. Men samtidigt ber jag få vitsorda, att det icke kan anses tillräckligt med vad som redan gjorts. Särskilt har det från olika håll påvisats, att så som jordägarens lösningsrätt till förhindrande av brukarens lösningsrätt kommit att tillämpas, har den förra i betydande omfattning motverkat vad man velat vinna med denna lagstiftning. Det är särskilt för att vinna rättelse på den punkten som detta förslag lades fram redan vid föregående riksdag. Vad man då önskade var att få till stånd en lagstiftning, som kunde sägas vara väl grundad på den utredning, som förelåg redan år 1918.

Å andra sidan ber jag få säga gentemot de yrkanden, som nu gå längre än Kungl. Maj:ts förslag, att man bör icke begära mera utav den nu ifrågasatta lagstiftningen, än vad den avsett att ge. Denna lagstiftning har icke alls avsett att generellt reglera förhållandena mellan brukare och jordägare, att söka vinna rättelse i de villkor, på vilka nyttjanderätt i allmänhet överlättes, utan man har i första hand sökt hjälpa en grupp av nyttjanderättshavare, vilka på område, som under längre tid innehafts av dem, ha uppfört ett eget hem. Inskränker man sig till att vilja nå detta syftemål, då tror jag, att man icke behöver inbegripa sådana fall, som när en del av fastighet blivit överlåten allenast på en tid av. låtom oss säga, 5 år eller något därutöver. Jag undrar verkligen,

om det kan ges belägg för det påståendet, som hörts åtminstone i andra kammaren, att det skulle ha förekommit, att en person, som under den äldre lagstiftningen fått en fastighetsdel till sig överlåten för brukande på några år, låtom oss säga 6 år, givit sig till att där uppföra byggnader tillräckliga för bostad och för ladugård etc. med tanke på att han skulle kunna få igen pengarna efter den korta tid, varunder han ägde brukningsrätt till sådan fastighetsdel? Jag tror inte det förekommit i någon utsträckning att tala om, att sådana kortare brukningsrättigheter ha använts till uppförande av dylika egna byggnader och bostadshus. Men även om så skett, får man säga, att då har brukaren inte haft någon rimlig anledning att tänka, att han skulle komma i den privilegierade ställning, att han, hur kort tid han än innehaft sin lägenhet, skulle få rätt att lösa till sig jorden.

Herr Lindhagen tycktes i sitt resonemang gå ut ifrån, att det var nödvändigt, att det »sista kontraktet», som han uttryckte sig, skulle vara på mer än 20 år, för att en brukare skulle kunna åberopa en fortlöpande nyttjanderätt till stöd för sitt lösningsanspråk. Men detta torde knappast vara förhållandet. Om man ser på 2 § i förslaget, finner man, att det behövs inte något kontrakt alls för att brukaren skall kunna göra sin lösningsrätt gällande, därest han mer än 20 år innehaft lägenheten. Men vad man i den kungl. propositionen redan i föl, till skillnad från jordkommissionens förslag, icke har velat, det har varit att medge lösningsrätt i sådana fall, då en person innehaft en lägenhet under nyttjanderätt, låtom oss säga, i 17, 18 år och sedan — alldeles oavsett hurvida han tidigare haft uttryckligt kontrakt eller icke — med jordägaren ingått en kortare tids uttryckligt arrendeavtal. Även lagrådet har uttalat sig emot, att man i det fallet skulle ha rätt att lösa.

I detta fall, som man nu talat om, föreställer jag mig, att, åtminstone om man ser saken principiellt, alla anmärkningar gälla, som kunna göras mot en användning över huvud av lösningsrätt efter en blott kortare tids besittning. Ty ha parterna efter utgången av en längre brukningstid ingått nytt kontrakt på viss kortare tid, får man ju gå ut ifrån, att parterna gjort upp sina mellanhavanden för den gångna tiden och velat på visst sätt och för viss tid reglera sina framtida rättsförhållanden; och har däri då icke ingått som något villkor en lösningsrätt för brukaren, är det väl knappast fog för att tillerkänna honom den genom lag.

Emellertid torde det här i kammaren icke vara tal om att några längre gående förslag än Kungl. Maj:ts och utskottets ha utsikt till framgång, och jag anser också, att i skäligen omfattning det syfte, man velat vinna med lagstiftningen, därmed blir tillgodosett.

Herr Boberg: Jag har, det måste jag erkänna, med en viss tvekan reserverat mig mot utskottets förslag. Jag vill nämligen

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

icke på minsta sätt ge mig sken utav att vilja motverka fattiga husägares och lägenhetsinnehavares rätt att inlösa av dem brukade områden, där de uppfört byggnader åt sig. Ty jag har intresse därför. Å andra sidan måste man erkänna, att därigenom uppstå allehanda, rätt så avsevärda olägenheter för jordägare, som skall upplåta detta område. Då frågan i fjol var före i andra lagutskottet, yrkade flera medlemmar av utskottet avslag å propositionen av skilda skäl. Bland dessa medlemmar var herr Ernst Lindblad, som är mycket hemma i dessa frågor och som uttalade sig på följande sätt i en till utlåtandet avgiven reservation: »Då jag ej kunnat biträda ett förslag att redan efter $\frac{1}{2}$ års mer eller mindre knapphändig erfarenhet ändra en lagstiftning, som uteslutande har retroaktiv verkan och varom synnerligen skiftande meningar rått och ännu delvis torde råda, har jag ansett det framför allt nödvändigt att genom länsvis gjorda undersökningar av på detta område fullt praktiska och förtroendeberättigade män en klar uppfattning må givas om dels de olika upplåtelsernas art och beskaffenhet, dels möjligheten av att kunna träffa tillfredsställande uppgörelse mellan jordägaren och husägaren, dels slutligen åstadkommas en av undersökningen gjord approximativ värdeberäkning av såväl jordvärdet som husvärdet, jämförda med de båda parternas uppfattning där-om.» Genom denna undersökning skulle man alltså möjligen kunna undvika en del inställelser inför rätta.

När jag nu hörde friherre Barnekow sluta sitt anförande med ett återremissyrkande, så tänkte jag — alldenstund andra kammaren redan bifallit utskottets hemställan — att om första kammaren nu i år avslår denna proposition, såsom den gjorde förra året, så kan ju frågan komma upp igen nästa år, och då kan utskottet ta i övervägande de synpunkter, som friherre Barnekow framlade här i sitt anförande.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr justitieministern framhöll i slutet av sitt anförande, att det inte är någon utsikt till att något annat förslag kan gå igenom än det, som nu föreligger från utskottets sida. Ja, det beror helt och hållet på att justitieministern icke föreslagit Kungl. Maj:ts regering att taga upp något annat förslag, ty då hade detta andra förslag i stället haft utsikter att gå igenom.

Nu replikerade justitieministern mig med att till honom ingått försäkringar om att 1918 års lag hade mottagits med stor tillfredsställelse och haft god verkan på många ställen. Det är skada, att inte dessa yttranden också överlämnades till jordkommissionen, ty vi fingo bara in yttranden från de personer, som fått särskilt i uppdrag att hjälpa till med denna lag. Om dessa yttranden säger jordkommissionen själv, att det framgår av dem, att »lagen ifråga vunnit tillämpning endast i ett fåtal fall, och har i åtskilliga av yttrandena påpekats brister och ofullständigheter i lagen av sådan beskaffenhet, att det med skäl kan ifrågasättas, huruvida lagen i

sin nuvarande lydelse i nämnvärd mån är ägnad att motsvara det viktiga samhälleliga syftemål, som densamma avser att fylla». Och kommissionen tillägger, att det framgår av de inkomna yttrandena, att »den ifrågavarande lagstiftningen mottagits med stora förväntningar av den talrika klass av medborgare, som förskaffat sig ett eget hem på s. k. ofria lägenheter och vilka trott, att genom denna lagstiftning beretts dem möjlighet att förvärva äganderätten även till jorden, men att dessa förväntningar snart nog blivit grusade», som kommissionen uttrycker det. Det tror jag också är det riktiga.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderättss-
lavare att in-
lösa upplåtet
område.
(Porta.)*

Nu kom justitieministern med ett försvar för sitt hänsynstaggande till lagrådets erinran. Han gick emellertid inte in på kardinalpunkten härvidlag, nämligen den frågan, varför en upplåten nyttjanderätt, som genom skriftliga kontrakt förnyats, så att sammanlagda upplåtelsetiden uppgått till mer än 20 år, varför detta slag av upplåtelse, säger jag, icke skall bli likställt med det i 2 § omämnda, d. v. s. att någon utan kontrakt innehåft lägenheten i 20 år, i vilket fall han får lösa den under alla förhållanden, under det att den, som innehåft en lägenhet i 20 år enligt särskilda kontrakt icke får lösa den. Varför skall det vara så? Jo, därför att lagrådet har hittat på, att det kan inträffa fall, då lägenhetsinnehavaren haft lägenheten upplåten i 18 år, varpå jordägaren av gunst och nåd upplåtit området för ytterligare 2 år, varigenom lägenhetsinnehavaren på grund av denna gunst skulle få en ny icke avsedd rättighet att lösa till sig området. För detta underliga uppkonstruerade fall kastar man över bord massor av behjärtansvärda fall och gör sig skyldig till en så ofattlig motsägelse, som ägt rum i fråga om 1 och 2 §§ av ifrågavarande lagförslag. Jag vill nämna, att t. ex. på Krapperups egendom i Skåne, som omfattar en obegränsat stor areal med ofantligt många människor, finnes en hel del sådana lägenheter upplåtna genom skriftliga kontrakt på kortare tid än 20 år och denna upplåtelse har upprepats, så att vederbörande lägenhetsinnehavare suttit där, somliga generation efter generation, och andra i varje fall mycket länge. Och dessa skulle nu icke få komma med? Jo, om de bo i ett fiskeläge, varav det också finns flera under Krapperup, då falla de under expropriationslagen, och då gäller icke någon tidsbestämmelse alls. Men i de fall, när de varit nog olyckliga att bo något åtskiljs och till på köpet ha skriftliga kontrakt, som lagen dock påbjuder, att man skall ha, då berövar man dem denna möjlighet, som man håller öppen i de fall, då i strid med nyttjanderättslagen, inga skriftliga kontrakt ha upprättats. Det är oerhört helt enkelt, att hela denna befolkningsgrupp icke skall få del av denna lagstiftning.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! En talare på Kalmarlänsbänken erinrade nyss om vissa försök att lösa denna fråga efter andra linjer än som här föreslagits, försök, som visserligen icke direkt gjorts men på vilkas möjlighet man dock pekat, och särskilt nämnde han ett uppslag som i föl framkastades av herr Ernst Lindblad. I anledning av vad han sålunda nämnde må det

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.

(Forts.)

kanske å andra sidan tillåtas mig att erinra om att just herr Lindblad — som under en mångårig verksamhet som domärintendent haft tillfälle att se verkningarna utav det nuvarande systemet — vid diskussionen under 1918 års riksdag om det då framlagda, mindre långtgående förslaget, som sedan antogs, här i första kammaren gav uttryck åt en mycket stark känsla för nödvändigheten av att man likvisst gör någonting och gör någonting kraftigt för att dessa nyttjanderättshavare skola erhålla en lösningsrätt. Det var knappast från något annat håll som med sådan värme och livlighet framhölls nödvändigheten av, att det här verkligen göres någonting, och erinrades om, att en i själva verket naturlig följd därutav, att värdet på de byggnader, som har uppförts på denna ofria mark, så småningom blivit så pass betydande, vore den, att det nu för tiden måste framstå som en orimlighet, att dessa byggnader skola räknas så att säga som en lös sak på annans jord, att nyttjanderätten skall anses vara huvudsaken och att man icke i stället utgår från äganderätten till byggnaderna såsom utgångspunkt och från den utgångspunkten berättigar nyttjanderättshavaren till en lösningsrätt sådan som den här föreslagna.

För min del tror jag, att det finnes få sociala reformer, som man kan sätta in på, som äro — därtinnan skulle jag alldeles särskilt vilja vända mig mot den synpunkt herr Aaby Ericsson gjorde gällande — så typiskt ägnade att verka *konserverande*, i det den nämligen i stor utsträckning ökar deras antal, som känna sig äga del uti den svenska jorden, äga ett eget hem, en egen torva. Och den synpunkt, som herr Aaby Ericsson anförde, att reformen skulle motverka framtida upplåtelse av nyttjanderätt, torde icke förtjäna synnerligt avgörande avseende redan utav den anledning att *om* jordägarna över huvud taget tagit hänsyn till den risk, lösningsrätten innebär, då är den för dem redan nu så levande och de veta redan så tillräckligt väl, att det finnes all möjlig utsikt till att en långt gående lagstiftning i den här vägen kommer att ettdera året ändå genomföras, att den risken räkna de med lika fullt, vare sig lagen nu genomföres eller icke. Men det är å andra sidan nog ett så ofantligt viktigt ändamål detta, att flera än det hittills varit möjligt för skola få tillfälle att känna sig som ägare till ett stycke svensk jord, att det ändamålet *måste* statsmakterna komma att främja på ena eller andra sättet, även om det skulle bli så, att jordägarna satte sig däremot. Så mjukt som möjligt, men dock tillräckligt kraftigt för att ändamålet skall nås, måste man därvid tillgripa någon form av expropriations- eller lösningsförfarande för att bereda utrymme åt den förut jordlösa befolkningen — det kan nu en gång inte hjälpas.

Och i olikhet i viss mån med friherre Barnekow, att om man skall nå det verkliga syftmålet med denna lagstiftning, tror jag att man måste ta hänsyn till den starka och efter min tanke sunda känsla, som vi svenskar i allmänhet ha för betydelsen att med *äganderätt* och så långt som möjligt oinskränkt äganderätt, besitta hemmet och den tillhörande jorden.

Friherre Barnekow anmärkte mot det föreliggande lagförslaget, att det icke hade tagit tillräcklig hänsyn till jordägarens berättigade intressen, som borde medföra, att brukaren och eventuellt hans närmaste väl skulle få under sin tid innehava jorden, men icke utan att vara utsatta för jordägarens lösningsrätt, i den händelse de ville avyttra jorden, eller den genom arv skulle gå till mindre närskylda. Jag tror nu inte, att det för jordägarens del spelar alltför stor roll, om man ger honom denna lösningsrätt eller ej, ty kommer den dag, då lägenhetsinnehavaren vill avyttra fastigheten, finnes det rätt stor anledning att förmoda, att han icke ställer jordägaren utom möjligheten att vara spekulant jämte andra; och det är ju inte meningen att jordägaren skulle få lösa till sig egendomen för ett särskilt lågt pris — jag fattade inte friherre Barnekows yttrande på det sättet. Under sådana förhållanden tror jag, som sagt, att risken för jordägaren att lägenheten skulle komma i obehagliga händer — ehuru den naturligtvis inte får ignoreras — icke är så stor, som man vid första påseende kanske skulle kunna vara böjd för att tro. Och om man å andra sidan tar hänsyn till lägenhetsinnehavarens intresse att bliva på vanliga svenska villkor verklig ägare till sin jord, utan att vara inskränkt av några skyldigheter att först utbjuda den till den ene eller andre, innan han får sälja den, tror jag man får ge det intresset företräde.

Vad beträffar friherre Barnekows yttrande om risken att lägenheter skulle kunna bliva frånlösta, vilka hade den belägenheten, att ägofiguren på stamfastigheten därigenom skulle kunna bliva fördärvad, så bör först och främst hänvisas till 3 § i lagförslaget, där det i slutorden säges, att jordägaren har företräde att lösa bl. a. om områdets inlösen »eljest skulle medföra avsevärd olägenhet för fastigheten». Där finnes sålunda en möjlighet att taga hänsyn till dessa förhållanden. Eljest är det väl dock dessutom fallet, att om för så avsevärt lång tid som 20 år eller därutöver en lägenhet upplåtits med nyttjanderätt från huvudområdet, så har ägaren svårigen ansett den omständigheten, att lägenheten användes för bebyggnadsändamål åt en annan, vara någonting som fördärvade möjligheterna för honom att på ett rationellt sätt utnyttja sin jordbruksareal. Naturligtvis kan han komma på andra tankar och anse sig behöva området efter upplåtelse tidens slut, men i så fall finnes ju den här möjligheten i 3 §, att i fall hans intresse i det enskilda fallet verkligen är särskilt behjärtansvärt, man skall kunna tillgodose detta intresse.

Jag uttalar, herr talman, en livlig förhoppning, att första kammaren skall finna det vara det enda rätta och riktiga, att taga det steg, som Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit, och jag yrkar bifall till den kungl. propositionen och utskottets hemställan.

Herr Eriksson, Aaby: Herr greve och talman! Med hänsyn till den siste ärade talarens yttrande, att denna lag skulle verka i hög grad »konserverande», ber jag att få begagna ett uttryck, som jag förmodar icke är honom obekant: jag bestrider. Jag vågar

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtel-
sområde.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.

(Forts.)

påstå, att det kan icke verka konserverande att stifta lagar, vilka för varje person, som enligt mitt förmenande tänker sunt och riktigt och opartiskt om saken, verka såsom ett våld på annans lagfästade rätt, och det gör ovillkorligen denna lag. En jordägare, har träffat ett frivilligt avtal med en person och gjort en viss överenskommelse med honom, och nu ingår lagen i detta frivilliga avtal uteslutande till förmån för den ena parten och det på ett ytterligt hänsynslöst sätt! Jag kan icke tänka mig, att denna sak kan verka i konserverande riktning. Med den motivering, som den siste skicklige tälaren, den framstående juristen anförde, kan man ju försvara varje ingrepp i äganderätten. Han säger, att det är en sådan »jordhunger», och att den måste tillfredsställas. Alltså, är skälet för lagstiftningen jordhunger, som måste tillfredsställas, då har man rätt att göra vad som helst! Jag hemställer, om det kan vara riktigt.

Herr Lindhagen räknar jag till förtjänst, att han ärligt uttalade vad andra mina politiska moståndare tänka, men ej säga, ty därigenom komma vi att få veta, att detta ärende innebär vittgående konsekvenser. Vi visste, att det nu gällde smålägenheter, men han sade ärligt ifrån, att man även syftar åt de större egendomarna. Ja, mina herrar, min fullkomliga övertygelse är, att nästa steg blir, att arrendatorerna få rätt att lösa in arrendegårdarna, och sedermera komma de större egendomarna att socialiseras. Och utskottets ståndpunkt i denna fråga representerar redan ett tuppfjät och icke ett så litet tuppfjät principiellt sett i denna riktning.

På grund av de skäl jag anført vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Boberg: Med anledning av en del utav vad som idag anförts av herr Alexanderson, vill jag påpeka, att det finns vissa jordägare, som äro i sådana ekonomiska omständigheter, att de icke kunna inlösa de byggnader och smålägenheter, som blivit erbjudna åt dem till inlösning, hur gärna de än vilja det, ty deras ekonomi tillåter det icke. Man bör ock även något taga hänsyn till dessa. Men det gör icke lagförslaget. Därför att de för tillfället befinna sig i en dålig ekonomisk ställning, och ej ha förmåga att inlösa, såsom andra kunna göra, går lagen över dem till deras skada. Jag tror, att lagförslaget är av den invecklade beskaffenhet, att varken jordägaren, lägenhetsinnehavaren eller riksdagen i sin helhet har någon skada av, att man vilar på förslaget ännu ett år och att man tager hänsyn just till de synpunkter, som friherre Barnekow i sitt anförande framfört och som jag tycker äro ganska betydelsefulla.

Herr Klefbeck: Herr talman! Det var de båda yttrandena av herr Aaby Ericsson, som uppkallade mig. Jag finner för min del, att herr Ericsson endels begagnade ett vapen, som jag icke tror precis ligger för hans röst annars, nämligen, om jag får begagna det uttrycket, litet advokatyr. Ty det herr Lindhagen framhöll var, så vitt jag förstod, att om ett sådant förslag som detta icke går igenom på grund av motstånd från godsägarnas sida, kunde därav möjligen en gång komma, att angreppet riktades mot själva jord-

innehavarna. Men däremot har han, så vitt jag förstår, ej velat göra gällande, att konsekvenserna av denna lag skulle leda därhän.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

(Forts.)

Jag skulle vilja säga, att det ytterligt förvånat mig att höra, att herr Ericsson kunde göra gällande, att en lag som denna innebar en orättfärdighet, ja, rent av något slags våld gentemot jordägarna. Hittills har åtminstone jag för min del aldrig hört annat än, att de nuvarande förhållandena hava inneburit mycket stor orättvisa mot en *nyttjanderättsinnehavare*, som kanske i årtionden brukat en bit jord, vilken han fått i mycket dåligt skick, men genom arbete och möda fått upp till mycket hög ståndpunkt, och sedan en vacker dag måste gå ifrån allt vad han offrat, slitit och arbetat för. Detta har förut ansetts som orättfärdigt, och jag kan icke se annat, än att den synpunkten är riktig.

Herr Aaby Ericsson ville också göra gällande, att om en sådan lag som denna går igenom, vi därigenom skulle förhindra, att en mängd egnahem komme att upplåtas, emedan ingen godsägare där-efter skulle vara villig att avstå en bit mark åt en gammal trotjänare. Jag får säga, att, såvitt jag lärt känna godsägarna på landet, och jag känner många i den ställningen, ha de i allmänhet icke den uppfattningen. Och jag är alldeles viss, att herr Aaby Ericsson själv, om han om något år kommer i den ställningen, att en gammal trotjänare hos honom, som icke längre orkar arbeta som förr, begär att få en liten utkant på godset för att där bygga sig ett hem, herr Ericsson med varm hand skall upplåta den till sin trotjänare, giva honom medalj och till och med hålla en fest för honom, där det icke går allt för torrt till.

Jag skall be, herr talman, att, då jag icke ser någon utsikt att få ett längre gående förslag igenom än utskottets, få yrka bifall till detsamma.

Herr Winberg: Herr talman! Jag skall först be att få uttala mitt erkännande för det oförbehållsamma språk, med vilket herr Aaby Ericsson här deklarerat jordbrukarnas ståndpunkt i en fråga som denna. Jag respekterar alltid en motståndare, som säger tydligt och klart, vad han vill och vilken ståndpunkt han intager. Det är betydligt bättre att hava att göra med sådana motståndare än med sådana, som man icke vet, var man träffar. Jag måste samtidigt säga mig, att det är klart, att om Sveriges jordägare intaga en sådan ståndpunkt i allmänhet, som herr Aaby Ericsson nu deklarerade, så är det ganska naturligt, att man måste komma fram till den uppfattning, som herr Lindhagen tidigare gjort sig till tolk för. När man möter en lag, som på ett så blygsamt sätt som den ifrågavarande endast begär möjlighet för, att den som med jordägarens goda minne allredan har slagit sig ned på en viss jordbit, skall i fortsättningen icke bara få bo där utan få bestämd äganderätt, få en garanti, att icke jordägaren kör honom därifrån — när, säger jag, man möter denna blygsamma lag med sådana uttalanden som dels, att det är ett hänsynslöst ingripande i jordägarnas privilegier, dels att ett genomförande av denna lag

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderäts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

skulle komma att medföra sådana konsekvenser, att ingen jordägare, efter det denna lag trätt i kraft, skulle gå med på att göra några medgivanden, då förstår man, hur ofantligt olika utgångspunkterna äro för att bedöma frågor som dessa. Då måste jag fullkomligt instämman med min vän Lindhagen, att är det verkligen på det sättet — och jag tror det, fastän icke alla vilja sjunga ut därmed såsom herr Aaby Ericsson — att de som äro innehavare av Sveriges jord, till den grad anse, att de skola bestämma i allt, och en annan, som icke fått denna rätt, icke heller i framtiden kommer att beredas möjlighet att få denna rätt, då äro vi också på det klara med, att det icke går att på några kompromissvägar komma fram till en tillfredsställande lösning av frågan, utan då är frågan den: Är det Sveriges jordbrukare, som i fortsättningen skola ensamt dekretera, huruvida det skall vara möjligt för en svensk medborgare att få bo på en liten torva eller icke, eller har möjligen den övriga delen av svenska folket något medel att även få dessa jordmagnater att böja sig? Det är den stora stridsfrågan, och jag tror, att både jag och herr Aaby Ericsson intaga fullt klara positioner; vi veta vad vi vilja, och det är alltid en fördel.

Till slut skulle jag också vilja säga några ord om lagen och dess verkningar. Som lekman kan jag icke så noga gå in i detaljerna. Men i stort sett ansluter jag mig till de synpunkter herr Lindhagen tidigare framhållit och som även fått understöd från andra håll. Jag kan icke förstå, vad det finns för skäl, när man nu för fram ett lagförslag som detta, som har så blygsamma proportioner, att man här skall fastslå denna 20-åriga tidsperiod, för att den skall gälla i varje fall. Det är väl ändå litet för mycket kompromisspolitik. Det är visserligen sant, att allt är kompromiss i dessa lagar, och jag har icke ett ögonblick tänkt mig, att man skulle fastslå någonting i riksdagen, som icke innehåller mer eller mindre kompromiss, men det behöver ju därför inte innehålla mer än 90 procent därav, såsom detta förslag förefaller mig göra.

Vid sådant förhållande inskränker jag mig till att yrka bifall till den reservation, som här är avgiven av herrar Svensson och Sandegård m. fl.

Friherre Barnekow: Herr greve och talman! En talare, herr Hult, har yttrat sig om det gamla motståndet, jag tror han sade det gamla kärva motstånd, som rests mot lagen. Han menade, förmodar jag, det motstånd till varje pris, som från visst håll reses mot en lag, som syftar i denna riktning. Om han ville inlägga ett sådant motstånd i mina nyss uttalade ord, ber jag att på det bestämdaste få protestera. Jag tror, att jag pointerade, att jag till och med i vissa avseenden skulle vilja gå längre än den föreliggande lagen. För min del anser jag — jag tror, att jag nämnde det — att den lag, som föreligger, är absolut nödvändig i vissa avseenden, och jag beklagar, att den ej kommit långt förr.

Det var ett yttrande av herr Alexanderson, vari han gav mig en snärt, för att jag hade föredragit att säga besittningsrätt i stället

för äganderätt. Det var en fullständigt riktig anmärkning, som jag ju kunde väntat mig. Jag vill säga, att jag icke är mer förtjust i besittningsrätten än herr Alexanderson, men jag kunde ej finna något lämpligare uttryck för vad jag menade. Det var nämligen så, att jag påpekade, att det väl icke finge resas något hinder för en lägenhetsinnehavare eller hans efterlämnade änka och barn att inlösa en lägenhet, men att jag ansåg, att det icke kunde vara lagens mening att hjälpa utanför stående personer till besittning av lägenheten i fråga. Jag påpekade särskilt den omständigheten, att arvingar, som kanske icke ens känt lägenhetsinnehavaren, skulle ha rätt att inlösa denna egendom. Vad skulle lagen i sådant fall ha för mening? Icke någon mening alls annat än möjligen att på något vis trakassera jordägaren, då det är emot hans intresse. Det kan ju icke sägas vara att tillvarata brukarens intresse.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)*

Herr Alexanderson gjorde också den anmärkningen, att jag skulle ha framhållit svårigheten i, att man ibland icke kan undgå att, om en lägenhet utbrytes, detta fördärvar hela ägofiguren. Herr Alexanderson hänvisade till § 3. Jag undrar, om ej herr Alexanderson ändå får ge mig rätt däri, att det är synnerligen svårt att bedöma, i vad avseende ett sådant utbrytande från egendomen skulle vålla jordägaren större eller mindre skada.

Herr Wohlin: Detta är en förpostfäktning till de stora jordpolitiska strider, som kunna väntas under kommande år inom riksdagen. För mig framställer sig tidsläget så, att vi med all kraft måste gripa oss an med det stora friköpningsverket, som har till syfte att förvandla till självägare måhända ett 60,000- eller 70,000-tal nyttjanderättshavare till svensk jord för att därmed stärka det självägande svenska bondeståndets motståndskraft i de hårda tider som stunda. Jag betraktar denna s. k. ensittarelag som ett första obetydligt steg på den väg som jag i fortsättningen kommer att förorda, och jag skulle i själva verket i vissa punkter av den föreliggande § vilja gå ännu längre än Kungl. Maj:t och utskottet i detta med hänsyn till den princip som jag kommer att förorda, då det framdeles gäller rätt till friköpning för arrendatorer och torpare. Det måste som grundprincip för denna stora jordreform uppställas, att så många som möjligt av de nuvarande nyttjanderättsinnehavarna under större jordbesittningar förvandlas till självägare, dock med den begränsningen, att man ej därigenom gör ett sådant intrång i det större produktiva jordbruket, att detta jordbruks avkastningsförmåga minskas antingen genom att ägofigurerna fördärvas eller genom att arbetssystemet lider allvarlig skada.

Det brukar ibland talas om »det mörkaste Småland», och jag har alltid ansett detta som en förolämpning mot denna stora härliga provins med dess kraftiga och upplysta befolkning. Men då jag hörde herr Aaaby Ericssons yttrande nyss, föll det mig i sinnet, att det kunde ligga någon liten smula sanning i det där uttrycket. Det går dock icke an att här uppträda som motståndare till det stora jordpolitiska reformverk som nu står för dörren och som kommer att

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.

(Forts.)

av den svenska bondeklassen göra en stor och kraftig skyddsmur mot tidens samhällsnedrivande krafter.

Vad konsekvenserna av ett bifall till detta lagförslag beträffar, nämligen att det skulle kunna föra oss ut på linjer, som herrar Lindhagen och Winberg representera, vill jag säga, att när den skiljegränsen kommer, skola vi nog veta att få bukt med herrar Lindhagen och Winberg och veta att draga den rätta gränsen för agrarreformens genomförande. Det synes mig vara från herr Aaby Ericssons sida en alldeles obegriplig fruktan för nämnda herrar, som dikterat hans ståndpunkt. Jag har ej denna fruktan, då jag är viss om att vi skola avslå sådana yrkanden, som skulle kunna medföra ett undergrävande av det produktiva jordbruket i vårt land.

Jag ber alltså att få tillstyrka bifall till utskottets förslag i § 1, men skall, då vi komma till § 3, göra yrkande om viss ändring i formuleringen, så att den kommer att bättre tillgodose ekonomiska synpunkter, som även måste anläggas på denna fråga.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få med tillfredsställelse konstatera, att den siste talaren givit ett ganska starkt förhandslöfte att i detta avseende vara med om saker och ting, beträffande vilka vi socialdemokrater å vår sida förut känt oss stå ensamma. Det var glädjande att av hans anförande kunna konstatera, att den nya bonderörelsen, som utgått från den gamla högern, har en klar blick på dessa ting.

Jag begärde ordet därför, att denna fråga för vissa delar av vårt land är av en oerhört stor betydelse. För ett par år sedan beslöt riksdagen att införa en karrikatyr av lag — något annat kan man icke kalla den lag, som då genomfördes på detta område. Jag har erfarit, att det på vissa orter i min hembygd finnes otaligt många husägare, som ha sina bostäder långt från huvudgårdarna, till och med en halv mil därifrån, och som försökt friköpa jorden, men nekats detta. Det finnes ett gods, Kristinehof i Albo härad, varifrån en del lägenheter upplåtits. De ligga vid Kiviks fiskeläge vid Östersjön, men huvudgården ligger ett par mil därifrån. Alla dessa husägare ha under många år strävat efter att få köpa de jordbitar, på vilka husen legat i årtionden, men det har varit alldeles omöjligt. I stället för att tillmötesgå dylika framställningar erbjuda sig jordägarna att med stöd av gällande lag lösa till sig husen. Därmed är möjligheten för dessa husägare att inlösa de jordbitar, på vilka husen stå avskuren, och jordägaren har tillfälle att i detta fall sätta sig i besittning av fastigheter, som äro värdefulla för honom. Ty vi veta, hur det går till. En person har en gång fått en jordbit och byggt sig hus till en början provisoriskt. Under tidens lopp har han bättrat på huset, byggt till något och lagt ned förbättringar på jordtomten, som hör till den. Men allt hänger i luften. Han vet icke, om jordägaren, när arrendetiden är slut, behagar dekretera, att han skall avflytta och själv sätta sig i besittning av huset. Jag känner sådana fall, där personer bott i samma hus i 40 år. På Kristinehofs gods har man vräkt sådana lägenhetsinnehavare, och ägaren har

själv tillgodogjort sig den möda och det arbete, som de under många år lagt ned på dessa fastigheter på ofri grund. Jag kan i alla fall icke finna annat än, att det är betänkligt, då utskottet begränsat innehavet av de jordlotter, på vilka husen ligga till minst 20 år. För alla de tusental som ha upplåtelsen på kortare tid är denna begränsning hård.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätt-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

(Forts.)

Jag skulle helst velat yrka bifall till herr Lindhagens motion ty den är ett steg i rätt riktning, men då det icke finnes någon utsikt att ett sådant yrkande skall vinna kammarens bifall, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustafsson: I själva den sak, varom detta lagförslag handlar, hade jag icke tänkt uttala mig, och jag skall också endast säga, att det låg någonting berättigat i det, som friherre Barnekow yttrade. Det finnes vissa moment som icke blivit så avfattade att även jordägarens intresse blivit tillgodosett. Lagförslaget skulle ha tagit mera hänsyn till sådana synpunkter som att en lägenhet kommer i händerna på en person, som jordägaren icke önskar och icke anser vara lämplig innehavare.

Jag begärde emellertid ordet egentligen för att i likhet med den siste ärade talaren, herr Nilsson på Kristianstadsbänken, konstatera, att vi nu fått riktigt klara linjer, var vi har vår ärade chef för den nya bonderörelsen, professor Wohlin i själva jordfrågan. Det förvånar mig verkligen, om han kan tänka sig vara fullt underrättad och underkunnig om, vad våra bönder i landet tänka om hans ställning i denna fråga därför att han befinner sig i herr Lindhagens sällskap. Är det verkligen så, att de ha samma tanke som han, så måtte jag ha råkat på avvägar, och jag har ändå varit lantbrukare i många år! Jag kan väl förstå herr Lindhagens ställning med hans teoretiska läggning och varma känslor, men jag förstår icke professor Wohlins ställning i denna fråga. Han har visserligen gjort ett undantag, i det att han icke ville gå så långt som att medgiva inlösningsrätt för alla arrendatorer och torpare i landet, när möjligen de stora jordbrukens drift därigenom kunde riskeras. Men var finnes då gränsen mellan hans ståndpunkt och möjligheten att driva ett stort jordbruk? Det är ett problem, på vilket man väntar att finna svar genom kommande tiders utredningar och hans arbete i riksdagen.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas en statsrådsledamot att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 176, med förslag till förordning angående allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län;
nr 184, angående statsbidrag till jordbrukarungdomens förbund;

nr 187, angående disponerande av 1919 års avkastning av statens hästavefsfond;

nr 188, angående införselmonopol å socker;

nr 189, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 190, angående anslag till statens reproduktionsanstalt;

nr 192, angående täckande av uppkomna överbetalningar å vissa ordinarie reservationsanslag för år 1919;

nr 193, angående medel till försök m. m. med olika slag av gördelkonstruktioner å artilleriprojektiler;

nr 194, angående rätt för underofficeren av 3:e graden R. S. Karlsson att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig vissa tjänstår m. m.

nr 196, angående anslag till ökade kostnader för dagtraktamenten under år 1920 för vissa under jordbruksdepartementet hörande statsinstitutioner och tjänstemän;

nr 197, angående anslag å tilläggsstat för vissa byggnadsarbeten vid statens skogsskolor; samt

nr 198, angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.*

(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 18 tillstyrkta lagförslaget.

Herr Lindhagen: Jag skall be att till en början få uttala min förvåning över den ståndpunkt, som herrar Klefbeck och Nilsson intagit. Bägge dessa talare ha förklarat, att de, eftersom intet annat går, komma att yrka bifall till utskottets förslag. Jag har yrkat bifall till den av samtliga socialdemokrater avgivna reservationen, men det vilja herrarna icke vara med på, därför att den icke går. Huru skola vi då kunna mönstra våra styrkor, om vi icke samla dem och rösta samman för vad vi ansett vara en minimal rätt? Vart skall detta taga vägen? Det är en ny politik, som jag icke förr varit med om.

Det förefaller mig för övrigt nedslående, att man även i denna sak måste gå efter partilinjer. Herr Alexanderson teg fullständigt om den oerhörda blottan i Kungl. Maj:ts förslag. Ur allmänmänsklig synpunkt och om det endast finnes muntligt avtal, upprepat och uppgjort på en gång, är det nog med, att en lägenhetsinnehavare suttit på sin lägenhet i 20 år, men om skriftligt kontrakt är upprättat, skall det sista kontraktet lyda på 20 år. Det kan hända, att genom en sådan bestämmelse lagens förnämsta verkningar komma att gå om intet på många orter, kanske de flesta. Jag hoppas i alla fall, att åtminstone reservanterna själva rösta för sin reservation och icke följa denna nya appell från den grånade ledningens sida.

Med anledning av herr Wohlins yttrande ber jag få säga, att herr Wohlin och jag i vår gröna ungdom såsom jag tror sympatiserade i jordfrågan. Sedan kom en tid, då vi blevo de bittraste fi-

ender. Jag har sällan räkat i en så stark fiendskap med någon som med herr Wohlin beträffande denna fråga. Svenska Dagbladet tog in hela sidor av vår ömsesidiga polemik. Nu ha vi igen fallit i armarna på varandra i jordkommissionen i åtskilligt väsentligt åtminstone, men herr Wohlin förespår att det skall komma en tid, då detta samarbete upplör. Ja, det är mycket möjligt men jag vill säga, att jag, då herr Wohlin redan uppkastat några konturer för framtiden, skall be att också få måla ett stycke framtid i protokollet.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)*

Herr Wohlin siar om en förestående kamp. Han förespår ett stort bondeparti, som skall stå som en mur mot alla nedbrytande krafter i samhället. Genom att säga till bönderna: tänken på edra klassintressen, genom denna enkla vädjan till den primitiva instinkten och front mot andra människor tror han det skall kunna åstadkommas en ny medgång och dominerande maktställning för en bondeklass i vårt politiska liv, — till dess vi äntligen komma därefter att människorna finna varandra. Jag tror icke, att ens herr Wohlin får stanna där han nu satte stopp. Han sade, att han ville vara med om att frigöra 60- eller 70,000 arrendatorer och torpare. Men han har redan i jordkommissionen halvt om halvt såvitt jag förstått givit ett finger åt den uppfattningen, att man nog får skaffa jord även för att skapa nya jordbruk, eller med andra ord, att man måste gå vidare mot framtidens blånande höjder. Kanhända han åtrar sig, när det kommer till stycket.

Så långt äro vi således måhända ense, men i fortsättningen måste jag fortsätta en vandring, som i själva verket aldrig tar slut för mänskligheten, vart jag går gör ju ingenting, ty jag får aldrig någon makt och betyder därför icke något. Men det skall komma en tid då *de idéer*, som jag tror vara riktiga komma att övervinna herr Wohlins slagsmålstanke om framtiden. Dessa idéer äro inplantade i medvetandet hos hela Sveriges arbetande folk, uti mer än tjugtu år har jag varit med i riksdagen och kämpat för ett helt annat ideal än herr Wohlins, nämligen en samverkan mellan småbönder och arbetare och till sist mellan »alla». Detta ideal, att segra oavsett vilken makt som står mot detsamma och tröts dessa nya bärsärkaskaror, som herr Wohlin målar på våra väggar.

I denna förhoppning vill jag, herr talman, i den framtid som kommer se en gryning av herr Wohlins ofantliga nederlag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på nu föredragna paragraf framkommit följande yrkanden: 1:o) att paragrafen skulle godkännas; 2:o) att paragrafen skulle antagas med den ändring, som förordats i den av herr Carl E. Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o) att paragrafen skulle visas åter till utskottet; samt 4:o) att förslaget i denna del skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kam-maren ville antaga detsamma till kontraposition i den föreliggan-de omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga avslag.

Herr *Lindhagen* begärde emellertid votering i fråga om kontra-propositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontrapro-position därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yr-kandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstnings-proposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 18 tillstyrkta lagförslaget antager avslag å förslaget i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering anta-gits godkännande av ifrågavarande paragraf med den ändring, som förordats i den av herr Carl E. Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 43.

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 18 tillstyrka lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås förslaget i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 37.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Lösningssrätt för nyttjanderättshavare äger icke rum, om de nyttjanderättshavaren tillhöriga byggnaderna enligt avtal skola vid upplåtelse tidens slut tillfalla jordägaren eller om området frånträdes på den grund, att nyttjanderätten förverkats.

Vill jordägaren, hellre än att område löses enligt vad i 1 eller 2 § sägs, lösa de å området uppförda, nyttjanderättshavaren tillhöriga byggnaderna, vare jordägaren därtill berättigad, därest han å huvudfastigheten eller därmed sambrokad, jordägaren tillhörig fastighet den 1 januari 1919 ägde och vid den tid, då lösningssrätt för nyttjanderättshavaren enligt denna lag inträder, fortfarande äger boningshus, tomtplats eller trädgård på mindre avstånd än tvåhundra meter från området, eller eljest områdets inlösen skulle medföra avsevärd olägenhet för sådan fastighet, som nyss sagts.

Herr Wohlin: I överensstämmelse med vad jag uttalat i mitt föregående anförande anser jag, att § 3 bör få en något bättre formulering än i utskottets förevarande förslag. Jag får alltså, i huvudsak följande en av torpkommissionen på sin tid gjord formulering, föreslå, att andra stycket i 3 § måtte erhålla en så förändrad lydelse att efter orden »fortfarande äger boningshus, tomtplats eller trädgård på mindre avstånd än 200 meter från området» tillägges, i stället för vad i § står, följande ord: »eller området eljest har sådant läge i förhållande till huvudfastighetens ägor eller å densamma befintlig anläggning eller arbetsplats, som ej är tillfällig, att märkligt intrång eller olägenhet för jordbruk, skogsskötsel eller eljest kan tillskyndas huvudfastigheten, därest området frångår densamma».

Herr Lindhagen: Jag skall be att få yrka, att det yrkande om tillägg till § 3 i förevarande lagförslag, som nyss gjordes av herr Wohlin, icke måtte av kammaren bifallas. Det är visserligen sant, att jordkommissionen i sista ögonblicket antog en omformulering i huvudsaklig överensstämmelse med den nu av herr Wohlin föreslagna — en formulering som strider mot kommissionens egna motiv. Men en av ledamöterna anhöll då att häremot få avgiva en reservation, vari hemställdes, att man skulle begagna samma ordalydelse som 1918 års författning och icke införa någon nyhet, och han åberopade sig därvid på övriga myndigheter och även på Kungl. Maj:t. Jag ber, att i denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Juhlin, Malcolm: Herr talman, mina herrar! Jag har icke tänkt att begära ordet i denna fråga. Men då det nu kommit fram ett förslag, som jag anser bättre tillgodose den enskilde jordägaren utan att på något sätt inkräkta på rätten att förvärva och besitta ett eget hem eller mindre jordbruk, anser jag mig böra under-

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

stödja det förslag till ändring, som framlagts av herr Wohlin. Jag har arbetat under 10 års tid för att skaffa småbruk och egna hem åt personer, som varit i den ställningen att de önskat och kunnat skaffa sig sådana. Jag hyser följaktligen alldeles icke någon känsla av oginhet eller motvilja mot att dessa få såsom eget de hus, byggnader eller det lilla jordbruk de under tidernas lopp kunnat förvärva. Men å andra sidan bör man väl ändå, så länge jordäganderätten äger bestånd här i landet, medgiva, att jordägaren bör ha någon smula rätt att skydda sig mot intrång, som uppenbarligen kan vara till skada och förfång för honom. Nu finnes det i denna § 3 en bestämmelse att jordägares rätt att inlösa byggnader å området så att säga suspenderas, i fall de ligga på längre avstånd än 200 meter från hans byggnader eller trädgård, som det står i paragrafen. Jag tror för min del att till och med herr Lindhagen icke skulle vara obenägen om han kände saken rätt och sutte i en jordägares ställning, att finna en sådan bestämmelse oberättigad. Det är icke så, herr Lindhagen, att alla människor, även om de ha små jordbruk, äro änglar. Det finnes gott och ont blandat om vartannat i världen. Om arvingar till en sådan här liten egendom falla på den idén att sälja den till en fullkomligt obehörig person --- han kan komma från en annan socken eller från Amerika och kan vara känd i orten som en ganska dålig person --- synes billighet och rättvisa kräva, att jordägaren har rätt att lösa till sig en sådan fastighet och på det viset skydda sig och hela orten omkring för det obehag en sådan person kan tillskynda dem.

Herr talman, jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till det ändringsförslag som framstälts av professor Wohlin.

Herr Hult: Herr greve och talman, mina herrar! Den ordalydelse som utskottet föreslagit i förevarande paragraf av lagförslaget är avsedd att täcka det intresse för vilket herr Wohlin gjort sig till tolk med det yrkande han framställt om viss ändring i paragrafens ordalydelse. För min del vill jag säga, att detta yrkande nog icke är av sådan alldeles särskild beskaffenhet, att man kanske har anledning motsätta sig det, om man haft tillfälle att i tid se på detsamma. Men att på rak arm godkänna ett under diskussionen framställt ändringsyrkande har man litet svårt att göra, och då jag som sagt har den uppfattningen, att den lydelse av paragrafen som utskottets förslag innehåller redan täcker det intresse herr Wohlin vill skydda, skall jag, herr greve och talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på herr Wohlins ändringsyrkande.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu ifrågavarande paragraf yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr Wohlin, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att efter orden »tvåhundra meter från området» fortsattes sålunda: »eller området eljest har sådant läge i förhållande till huvudfastighetens ägor eller å densamma befintlig anläggning eller arbetsplats, som ej är tillfällig, att

märkligt intrång eller olägenhet för jordbruk, skogsskötsel eller eljest kan tillskyndas huvudfastigheten, därest området frångår densamma».

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 3 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 18 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf med den av herr Wohlin under överläggningen föreslagna ändring.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 44.

4 §.

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf lydde:

Har område, som i 1 § avses, under upplåtelseiden vunnit förbättring därigenom att nyttjanderättshavaren eller föregående nyttjanderättshavare, vars rätt övergått på honom, nedlagt arbete eller kostnad å området utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt, och vill jordägaren begagna sig av honom enligt 3 § andra stycket tillkommande rätt, vare pliktig att till nyttjanderättshavaren gälda ersättning även för nämnda förbättring, i den mån denna ej uppenbarligen är främmande för det med upplåtelsen avsedda ändamålet.

Ersättning, som nu sagts, skall beräknas efter det ökade värde, området till följd av den åstadkomna förbättringen kan anses äga, då den upplåtna nyttjanderätten upphör, men må ej överstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad.

Herr *Karlsson* i Nynäshamn och hans medmotionärer hade föreslagit att orden »men må ej överstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad» i slutet av paragrafen måtte utgå.

På sätt förut angivits, hade herr *Carl E. Svensson* m. fl. re-

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

servationsvis förordat nyssnämnda motionärers ändringsförslag be-
träffande nu föredragna paragraf.

Herr Lindhagen: Reservanternas lysa med sin frånvaro i
det här ärendet, och då ingen av dem begärt ordet, skall jag be att
få yrka bifall till reservanternas förslag i denna punkt.

Herr Hult: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt
tjänster förekommna yrkanden propositioner, först på godkännande av
den under behandling varande paragrafen samt vidare på densamma
godkännande med den ändring, som förordats i den av herr Carl E.
Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades
den förra propositionen, vilken upprepades vara med övervägande
ja besvarad.

6—20 §§.

Godkändes.

21 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Vad i denna lag stadgas äge ej tillämpning beträffande område,
som tillhör kronan eller ingår i tomtindelning, ej heller i fråga om
mark i samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de
för stad meddelade bestämmelser.

Herr Modig: Herr greve och talman. På flera håll, som
också framhålles i den kungl. propositionen, gör det sig gällande
ett allmänt önskemål, att den förevarande lagstiftningen borde
göras tillämplig även på städernas och vissa därmed jämförliga
samhällets icke tomtindelade områden, men på grund av, att jord-
avsöndringsinstitutet icke är tillämpligt på ifrågavarande jord i
dylika samhällen, har sådan utvidgning av lagens tillämplighets-
område, enligt vad departementschefen säger, icke kunnat ske utan
att en omarbetning av lagen blivit gjord, och en sådan omarbet-
ning har icke varit möjlig att verkställa just nu. Ehuru jag för
min del beklagar detta så är det ej min mening att göra något yr-
kande rörande denna sak, men då det är av den allra största vikt
och av ett mycket stort intresse för många städer, icke minst för
den stad, Eskilstuna, som jag representerar, att lagen i fråga kom-
mer att bli gällande även för städer och vissa därmed jämförliga
samhällen, så ber jag att få trycka på behövligheten av lagens ut-
sträckning härtill och uttalar den förhoppningen, att frågan snar-
ast möjligt måtte upptagas till prövning och lösas i enlighet med
vad jag här framhållit.

Herr greve och talman, som frågan nu ligger har jag endast velat uttala detta till den kraft och verkan som det hava kan.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderättshavare att inlösa upplåtet område.*
(Porta.)

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

Promulgationsbestämmelserna.

Förslaget i denna del var så lydande:

Denna lag skall träda i kraft den 1 september 1920, vilken dag lagen den 28 juni 1918 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skall upphöra att gälla, dock att ärende angående lösningsrätt, i vilket sådant tillkännagivande, varom i 4 § första stycket sinstämnda lag sägs, ägt rum före den 1 september 1920, skall handläggas och prövas enligt äldre lag. Har frist för sådant tillkännagivande, som nu sagts, före sistnämnda dag begynt att löpa men ej gått till ända, må tillkännagivande även efter sagda dag äga rum enligt de i äldre lag givna regler och med där stadgad verkan.

Nyttjanderättshavare vare ej på grund av vad i denna lag stadgas i något fall pliktig att giva sitt lösningsanspråk jordägaren tillkänna före den 1 december 1920, och må, då sådant tillkännagivande skett sist å nämnda dag, ansökning om förordnande, som i 10 § avses, ingivas till Konungens befallningshavande inom tittio dagar från tillkännagivandet, där ej nyttjanderättshavaren eljest äger längre tid därtill.

Vad 2 kap. 2 § andra stycket i lagen den 14 juni 1917 om nyttjanderätt till fast egendom och 4 § i lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne stadgas angående förlängning av arrendeavtal skall ej tillämpas, där på grund av stadgandet i 7 § andra stycket i denna lag nyttjanderättshavare efter upplåtelse tidens utgång kvarsuttit å område, varom i denna lag förmäles.

Herrar *Lindhagen* och *Winberg* hade i sin motion hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring i övergångsbestämmelserna, att lagen finge retroaktiv verkan — i all synnerhet beträffande jordägarens rätt att lösa byggnader — på alla de markupplåtelse, för vilka tiden utgått efter det lagen av den 28 juni 1918 trätt i kraft och icke, då den nya lagen inkommit på riksdagens bord, ännu varit genom avtal eller i laga ordning slutligt avvecklade.

Herr *Lindhagen*: I min motion har jag yrkat, att lagen skulle i vissa avseenden få retroaktiv verkan. Det har nu inträffat, att regeringen 1918 föreslog och riksdagen antog en författning av den beskaffenhet, att då man ville bereda dessa nyttjanderättshavare på annans mark rättighet att lösa marken, så införde man en företrädesrätt för jordägaren att lösa husen i stället. Det är ju ganska ofattligt, hur man kunde komma med ett sådant förslag. Det är

Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)

också detta, som stälpt lagen till stor del. Detta har nu gjort, att denna lag av 1918 har verkat skadligare, än om ingen lag alls kommit till stånd. Jag känner ett fall, alldeles nyligen, där en gammal man och hans två ogifta döttrar ha en bostadslägenhet med trädgård på en annans jord, och den har varit i långa tider upplåten. Nu hade de enligt den gamla lagen rättighet att få lösa tomten, och det har gjorts en sådan framställning till jordägaren, en bonde i trakten. Då har han sagt, att han ville i stället lösa byggnaderna. Det är deras hem sedan gammalt. Prästen ligger över jordägaren, andra församlingsbor också, att han icke skall vara så orätrådlig och kasta ut denne gamla man och hans två ogifta döttrar från deras hem och deras uppehälle på trädgården. Nej, han skall lösa byggnaderna! Det blir en vinst för honom och det är hans rätt enligt lagen, och de få ej ens flytta byggnaderna, som i alla fall nu vore en fördel enligt deras uppfattning. Nej, han skall lösa byggnaderna! Nu har detta ännu ej inträffat därför, att ännu ej alla formaliteter blivit undanstökade. Man kan verkligen, för det fall, som nu föreligger ej säga med utskottet här, att lagen ej bör få retroaktiv verkan därför att den skall skydda redan uppkommen rätt. Här är en genom statsmakternas orätrådiga lagstiftning uppkommen orätt, och denna orätt den bör man väl åtminstone ha rätt att kunna återkalla. Det fordras en självöverninnelse av statsmakterna. Nu är det svårt att hitta på en formulering, som tillfredsställer juristerna, ty från dem möter motstånd mot reella krav, när de gå något ut på det sociala området och behöva nya former. Emellertid yrkar jag som opinionsyttring bifall till min motion i denna punkt.

Herr Hult: Herr talman! Om jag ej missminner mig, så äro övergångsbestämmelserna, sådana som de i detta förslag föreliggande, ungefär i överensstämmelse med det förslag, som på sin tid framlades av jordkommissionen, och såvida jag ej även därutinnan missminner mig anslöt sig den siste ärade talaren just till dessa övergångsbestämmelser i det förslag, som jordkommissionen kom med. Under sådana förhållanden lär man väl ej ha så synnerligen stor anledning att nu fästa alltför stort avseende vid vad den ärade talaren i denna punkt anfört, varför jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen, Herr talmannen tycker, att mitt yrkande ej är tillräckligt tydligt formulerat. I motionen är angivet vad som borde stå, så att det endast gäller att föra in det på rätt ställe, och det har jag tänkt, att utskottet skulle göra. Jag får emellertid nu ändra min hemställan därhän, att jag yrkar återremiss i stället.

Efter det överläggningen förklarades härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännan-

le av de nu föredragna promulgationsbestämmelserna samt vidare därpå att förslaget i denna del skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Lagförslag
ang. rätt för
nyttjanderätts-
havare att in-
lösa upplåtet
område.
(Forts.)*

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Herrar *Lindhagen* och *Winberg* hade i sin motion framställt förslag om skrivelser till Kungl. Maj:t beträffande olika med förevarande lagstiftning sammanhängande önskemål. Skrivelseförslagen avsågo:

dels under punkt 3 i motionen, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förslag till sådant tillägg i lagen, att, då lösningsrätt avvisats på grund av avsevärd olägenhet för huvudfastigheten, lägenhetsinnehavaren må kunna i skäligen fall berättigas flytta byggnaderna till annat för huvudfastigheten tjänligt område, som då i stället får lösas;

*Ang. rätt för
lägenhets-
innehavare
att bort-
flytta bygg-
nader m. m.*

dels, under punkt 4 i motionen, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till sådant tillägg till lagen, att kontraktsbestämmelse, enligt vilken lägenhetsinnehavares husbyggnader vid upplåtelsetidens slut tillföle jordägaren utan lösen, måtte när skäl därtill förfunnes kunna förklaras ogiltigt samt lägenhetsinnehavaren berättigas att enligt lagens föreskrifter i övrigt lösa till sig marken med bibehållande av byggnaderna helst utan annan ersättning för de senare än som kunde anses vara honom beredd genom andra förmåner;

dels, under punkt 5 i motionen, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till tillägg i lagen och åtgärder i övrigt, varigenom det allmänna såsom talsman för lägenhetsinnehavaren omhändertog lösningsförfarandet och i övrigt biträdde honom, så att lösningsrätten bleve för honom överkomlig;

dels slutligen, under punkt 6, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att underrättelse om ifrågavarande författnings tillvaro samt de möjligheter och utvägar den erbjöde måtte i orterna på lämpligt sätt spridas.

Herrar *Carl E. Svensson*, *Sandegård*, *Linder*, *Magnusson* i Kalmar, *Carlsson* i Frosterud, *Johansson* i Sollefteå och *Johansson* i Vittinge hade enligt sin förutnämnda reservation ansett herrar *Lindhagens* och *Winbergs* motion i förevarande ämne böra, såvitt angående yrkandet nr 3 och 4 i motionen, enligt därför åberopade skäl vinna bifall.

Herr *L i n d h a g e n*: Här förekomma nu ytterligare några skri-

Ang. rätt för
lägenhets-
innehavare
att bort-
flytta bygg-
nader m. m.

(Forts.)

velseförslag. I utskottsbetänkandet förra året hade man skilt mellan A) lagförslaget och B) skrivelseförslagen. Nu får jag vid detta tillfälle upptaga yrkandena om bifall till skrivelseförslagen. De äro några stycken.

Det första skrivelseförslaget är följande: det föreslås skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt förslag till sådant tillägg i lagen, att, »då lösningsrätt avvisats på grund av avsevärd olägenhet för huvudfastigheten, lägenhetsinnehavaren må kunna i skäliga fall berättigas flytta byggnaderna till annat för huvudfastigheten tjänligt område, som då i stället få lösas». Det är väl ej mer än rimligt. Det gäller ju att rädda ett hem.

Det andra yrkandet går ut på att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till sådant tillägg till lagen, att »kontraktbestämmelse, enligt vilken lägenhetsinnehavarens husbyggnader vid upplåtelse tidens slut tillfalla jordägaren utan lösen, måtte när skäl därtill förefinnes kunna förklaras ogiltigt samt lägenhetsinnehavaren berättigas att enligt lagens föreskrifter i övrigt lösa till sig marken med bibehållande av byggnaderna helst utan annan ersättning för de senare än som kan anses vara honom beredd genom andra förmåner». Detta avser ett i vårt land mycket vanligt förhållande. Det förekommer ej så många nya kontrakt, föreställer jag mig, med sådant innehåll, men det finnes en mängd gamla, särskilt på vissa orter. De ha tillkommit på så sätt, att någon familj ej har haft någon möjlighet att skaffa sig ett eget hem annat än på de villkor, som jordägaren dikterar, och då har han dikterat sådana villkor, att efter upplåtelse tidens slut byggnaderna skola tillfalla honom utan lösen. Det kan knappast kallas ett fritt avtal, och det har också förr i världen varit en fråga upptagen i riksdagen mer än en gång, hur man skulle kunna komma tillrätta med en sådan orättvisa, som man insett ligga i detta. Lagen har nu särskilt undantagit från sin tillämpning sådana fall. Och nu begäres här ett tillägg till lagen i motsatt syfte.

Vidare har det yrkats, att Kungl. Maj:t måtte anmodas framkomma med skyndsamt förslag om »tillägg i lagen och åtgärder i övrigt, varigenom det allmänna såsom talsman för lägenhetsinnehavaren omhändertager lösningsförfarandet och i övrigt biträder honom, så att lösningsrätten blir för honom överkomlig». Jag har nämligen under den tid, jag har varit med och sett åtskilligt på nära håll, fått ett sådant levande intryck av, hur kraftlös sådan här sociallagstiftning ofta är, även om den kommit till i bästa mening, då man hänvisar personer utan några egentliga kunskaper och tillgångar till att söka sin rätt genom rättegång, genom att begära kvarstad, genom att på annat sätt härom hänvända sig till myndighet för att få sin rätt genomförd. Denne menige man förstår ej de här sakerna. Han måste använda advokat och sålunda: vad man ger honom genom lagen, det betyder för honom pengar och pengar och återigen pengar. Han vågar ej riskera dessa pengar. Han har dem ej en gång. Det blir i sådant fall ett skådespel på papperet hela denna sociallagstiftning. Därför: om det skall bli något av, måste staten in-

träda som målsman för den lille besittningshavaren och taga hand om saken och när han kommer med en ansökan, utreda den, inleda proceduren genom någon offentlig myndighet och slutligen säga: »här är det färdigt, nu kan du taga det». Förr blir lagen ej någon levande verklighet enligt min uppfattning, herr talman!

*Ang. rätt för
lägenhets-
innehavare
att bort-
flytta bygg-
nader m. m.*

(Forts.)

Slutligen har det yrkats, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:ts anhålla, att »underrättelse om ifrågavarande författnings tillvaro samt de möjligheter och utvägar den erbjuder måtte i orterna på lämpligt sätt spridas». Det inträffar också ofta, att folket ej har något begrepp om, att en sådan här författning finnes, och en av de personer, som yttrat sig från ett län om de här sakerna, har anmärkt, att man i allmänhet har mycket liten kännedom om författningen. Man måste väl se till, att folket får reda på de författningar, som stiftas.

Nu har utskottet verkligen svarat, att utskottet »icke vill bestrida, att beaktansvärda synpunkter kunna finnas i nämnda yrkanden och vad till stöd för desamma anförts». Sålunda för allesamman! Men utskottet finner dock av åtskilliga skäl, att det ej behöver eller kan tillstyrka några skrivelseförslag. Däremot ha reservanterna reserverat sig, såvitt det gäller de två första av de av mig upplästa punkterna, och begärt en skrivelse i de avseendena.

Det allmänna skälet, varför utskottet över huvud avstyrkt, är att denna lagstiftning bara är »en provisorisk lagstiftning». Var utskottet har fått det ifrån, det vet jag ej. Man ser här, vilka svårigheter det är med 1918 års lagstiftning, som redan då skulle ha ansetts provisorisk! Emellertid: av Kungl. Maj:ts förslag och jordkommissionens utlåtande framgår på intet sätt, att lagen skulle vara av mer provisorisk beskaffenhet än alla andra lagar. Utskottet har emellertid fått för sig detta och säger, att »vid sådant förhållande torde ej böra ifrågasättas, att riksdagen nu skulle begära ytterligare partiella reformer». Jag vet ej, vad herrarna mena: är det »partiella reformer» att göra denna lagstiftning fulländad? Det är väl en reform, som hänger samman med lagstiftningen själv.

»Ur utredningssynpunkt», säger så utskottet, »synes det vidare vara utan betydelse, huruvida riksdagen nu beslutar att i skrivelse peka på enstaka punkter av det stora arbetsområdet. De önskemål, som framhållits i motionen, torde med säkerhet bliva framförda jämväl inom kommissionen och i den mån de finnas berättigade utan riksdagens ingripande därstädes tagna i beaktande vid utrednings- och lagstiftningsarbetet.» Vilka konstruktioner! Man åberopar alla möjliga kommittéer och deras tillvaro, och här vill man till och med pressa in under jordkommissionens tillvaro saker, som jag själv som iedamot av kommissionen ej har en aning om, och som jag kan försäkra utskottet ej alls kommer att gå i verkställighet. Om jag skulle göra ett förslag i kommissionen om förnyad prövning av detta ämne, skulle den med dess nuvarande sammansättning blankt avvisa det. Det bör betraktas som en provisorisk lag och just därför avstyrker utskottet uttalanden om behov av förbättringar! Utskottet är obekant med vad det talar om, men utskottet hoppas kanske att på detta något lättvindiga sätt komma ifrån att behöva tänka själv. Ja, herr

Ang. rätt för
lägenhets-
innehavare
att bort-
flytta bygg-
nader m. m.
(Forts.)

talman, nu yrkar jag bifall till reservationen, d. v. s. bifall till de två första av mig upplästa skrivelseförslagen.

Herr Hult: Jag ber att få yrka avslag å detta sist framkomna yrkande och bifall till utskottets förslag. Jag skall emellertid fästa uppmärksamheten därvid, att då herr Lindhagen önskar, exempelvis i den första punkten, att en lägenhetsägare skall medgivas rätt att få överflytta sina byggnader på ett annat inom egendomen beläget område, så lär man väl ej så synnerligen mycket hjälpa lägenhetsinnehavaren med ett bifall till detta yrkande. Det är ju så, att man vill så mycket som möjligt bereda möjlighet för lägenhetsinnehavaren att få lösa den tomt, varpå byggnaderna, oftast ganska gamla, mången gång t. o. m. förfallna, äro belägna — att få lösa tomten just för att bevara det värde, som byggnaderna ha på den plats, där de stå. Men sällan är det någon mening i att flytta dessa byggnader, i all synnerhet under tider, då byggnadskostnaderna äro väsentligt höga. Jag tror sålunda ej, att det är någon praktisk mening med det önskemål, som herr Lindhagen i denna punkt framställt.

Beträffande den andra punkten, att man skulle »begära skyndsamt förslag till sådant tillägg till lagen, att kontraktsbestämmelse, enligt vilken lägenhetsinnehavares husbyggnader vid upplåtelse tidens slut tillfalla jordägaren utan lösen, måtte när skäl därtill förefinnes kunna förklaras ogiltigt samt lägenhetsinnehavaren berättigas att enligt lagens föreskrifter i övrigt lösa till sig marken med bibehållande av byggnaderna helst utan annan ersättning för de senare än som kan anses vara honom beredd genom andra förmåner», skulle man ju härigenom stryka ett brett streck över en kontraktsbestämmelse varom parterna varit ense. Det lär väl ej vara så synnerligen många, förmodar jag, som vilja vara med om en sådan lagstiftning. Jag tror därför ej, att detta yrkande bör föranleda något förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t i angivet syfte.

Slutligen talade herr Lindhagen om förfarandet vid lösningen av dessa lägenheter. Jag ber härutinnan få erinra om, att riksdagen för innevarande och även för nästkommande år anslagit medel, 10,000 kr. för vartdera året, till biträde åt dessa nyttjanderättsinnehavare, som önska lösa sina lägenheter. Under sådant förhållande lär väl även det önskemålet vara tillgodosett. Det är ju känt, att K. B. i varje län anställer en kunnig man för att hjälpa dessa lägenhetsinnehavare i dessa angelägenheter, och att då gå längre och säga, att man rentav skall ställa sambället i förmyndareställning över dessa lägenhetsägare, vilket herr Lindhagens förslag nära nog får anses gå ut på, det tror jag ej, att man kan hysa något vidare varma känslor för, utan jag tror, att saken är tillgodosedd genom de åtgärder. Kungl. Maj:t vidtagit, nämligen att anslå medel för detta ändamål, som blivit av mig antytt. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Den siste talaren är tydligen i själ och hjärta reservant mot utskottet, fastän han glömt att anteckna sig som

reservant. Utskottet har nämligen om dessa saker intet annat yttrat än, att det »icke vill bestrida, att beaktansvärda synpunkter kunna finnas i nämnda yrkanden och vad till stöd för desamma anförts», men — så möta de där formella hindren. Sålunda har utskottet dock icke varit enhälligt, vilket jag hoppats.

Nu undrar jag, herr talman, vad det skall tjäna till att, som utskottet gör, hänvisa till, att »föreförande förslag endast innebär en provisorisk lagstiftning, i det att förslaget utgör en utbrytning från ett lagstiftningsområde, som i hela sin omfattning är under utredning hos jordkommissionen», så att riksdagen inte nu behöver besväras med detta utredningsarbete. Vad tjänar det till, då de två första punkterna, som det här är tal om, gälla kontrakt, som förfalla, det ena efter det andra, under de närmaste åren och för vilkas innehavare den brydsamma tiden är just den allra närmaste perioden. Ty sedan upphöra ju alla sådana kontrakt att gälla, och så finns det inga att hjälpa. Man vill beakta, att nyttjanderättshavarna skola ha hjälp, men man vill lämna dem denna hjälp först sedan det är för sent. Det är utskottets statskonst i denna fråga!

Ang. rätt för lägenhetsinnehavare att bortflytta byggnader m. m.
(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, förklarades till en början på gjord proposition utskottets hemställan, i vad den avsåg Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, herr Karlssons i Nynäshamn motion samt punkterna 1, 2 och 7 i herrar Lindhagens och Winbergs motion, vara besvarad genom kammarens beslut beträffande det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets hemställan, i vad den angick punkterna 3 och 4 i herrar Lindhagens och Winbergs motion, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan härutinnan samt vidare på godkännande av herr Carl E. Svenssons m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, såvitt den rörde ifrågavarande delar av motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller andra lagutskottets i utlåtande nr 18 gjorda hemställan i vad den avser punkterna 3 och 4 i herrar Lindhagens och Winbergs motion i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Carl E. Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, såvitt den angår nämnda delar av motionen.

Ang. rätt för
lägenhets-
innehavare
att bort-
flytta bygg-
nader m. m.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 41.

Ävenledes bifölls utskottets hemställan, i vad den avsåg punkterna 5 och 6 i herrar Lindhagens och Winbergs motion i ämnet.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse ävensom i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till polisman för skada å kläder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. personlig
professur för
E. T. Akmar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om anslag till inrättande vid Stockholms högskola av en personlig professur för filosofie doktorn E. T. Akmar.

I en inom första kammaren av herr *E. J:son Thulin* väckt motion, nr 95, hade föreslagits, att riksdagen till en personlig professur vid Stockholms högskola för filosofie doktorn Ernst Theodor Akmar ville anslå ett årligt belopp av 5,000 kronor, under villkor att ett lika stort belopp från enskilt håll gjordes för ändamålet disponibelt.

Utskottet hade i förevarande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att herr Thulins berörda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Thulin: Herr vice talman! I anledning av det föreliggande statsutskottsutlåtandet ber jag att i all korthet få yttra några ord.

Den av utskottet nu avstyrkta motionen avser, att statsanslag skulle lämnas till upprättandet av en professur i egyptologi vid Stockholms högskola. Statsanslaget skulle utgöra 5,000 kronor under förutsättning att ett lika stort belopp gjordes från enskilt håll för ändamålet disponibelt. Den ifrågasatta professuren skulle bli personlig till förmån för förutvarande docenten i egyptologi vid Uppsala universitet, filosofie doktorn Ernst Teodor Akmar.

År 1893 inrättades en egyptologisk professur i Uppsala för dok-

tor Karl Piehl. Vid hans död 1904 upphörde professuren. Den enda av hans lärjungar, som nådde fram till docentur, var doktor Akmar, som blev docent samma år Piehl dog. Undervisningsskyldigheten i egyptologi föll då på Akmar, som alltsedan dess till slutet av år 1917, då han måste taga avsked från docenturen, har upprätthållit lärarverksamheten. Doktor Akmars lärarverksamhet har alltså omfattat en tid av 14 år, under vilka han av tillgängliga medel torde såsom understöd för lärarverksamheten hava uppburit högst 2,500 kronor per år i medeltal. Därjämte har han varit redaktör för den statsunderstödda tidskriften Sfinx, vilken emellertid av ekonomiska skäl måst nedläggas.

*Ans. personlig
professur för
E. T. Akmar.
Fortsät.*

Det är sålunda här fråga om en vetenskaplig bana, som på grund av ekonomiska skäl måste avbrytas. Doktor Akmar har för att skaffa sig bärgning varit nödsakad taga enskild anställning här i Stockholm.

Det är uppenbart, att en vetenskaplig verksamhet måste betänkligt lida, om vetenskapsmannen i sin väg ständigt finner ekonomiska bekymmer och har att kämpa för sitt livsuppehälle. Det är också klart, att, hur hängiven man än kan vara sin livsuppgift, det kan inträffa en tidpunkt, då missmod inför hopade svårigheter nödgas en vetenskapsman att uppgiva sin vetenskapliga verksamhet. Då doktor Akmar år 1917 lämnade sin lärarverksamhet, var det därför, att det understöd, som kom honom till del, ej ens gav utsikt till en anständig svält.

Då jag väckte min motion, hade jag föga hopp om att den skulle vinna understöd av riksdagen. Jag ansåg emellertid, att jag borde fästa riksdagens uppmärksamhet på att det här föreläge ett fall, där riksdagen framdeles borde träda stödjande emellan.

Ifrån utskottets sida har nu gjorts gällande, att »intet skäl förbragts, varför den ifrågasatta egyptologiprofessuren skulle bindas vid Stockholms högskola och ej vid exempelvis Uppsala universitet, där en personlig professur i ämnet förut funnits och där betingelser för en dylik professors verksamhet tilläventyrs torde vara för handen såväl i avseende å museimaterial som beträffande bibliografiska resurser». Då jag föreslog den ifrågasatta lärarbefattningens läggande till Stockholms högskola, skedde det därför att ett ämne som egyptologien hade större förutsättningar att utveckla sig vid en fri högskola än vid Uppsala universitet. Vidare torde finnas större möjligheter att få till stånd en lärarbefattning vid högskolan än vid Uppsala universitet, där redan några forskare stå i expektans till erhållande av personliga professorer och där av denna anledning stora svårigheter möta att få till stånd en lärarbefattning i ett ämne, vilket som egyptologien ligger så väsentligen utom de egentliga examensämnena. Därtill kom, att det fanns utsikt att för en lärarbefattning i Stockholm på enskild väg hop-samla en viss del av de för befattningens upprätthållande nödiga medlen.

Utskottet har vidare gjort gällande, att »de upplysningar, som av motionären lämnats skulle vara alldeles otillräckliga för bildande av en uppfattning, i vad mån åtgärder från statens sida kunna anses befoga-

Ang. personlig
professur för
K. T. Akmar.
(Forts.)

de för en anordning av nu ifrågasatt beskaffenhet». Häre mot vill jag allenast anföra, att i motionen äro intagna åtskilliga intyg om doktor Akmars kompetens och att till motionen voro fogade ytterligare intyg. Jag vill till dessa intyg endast foga ännu ett av professor Edouard Naville i Genève, avgivet den 12 februari 1920, där han rekommenderar kallelsen av Akmar till en professur här i Sverige och förklarar honom fullt kompetent. Det har anmärkts mot doktor Akmar, att hans vetenskapliga produktion icke är vidare omfångsrik. Måhända är detta riktigt, men till hans försvar kan anföras, att de ovanligt ogynnsamma ekonomiska förutsättningar, varunder han arbetat, sannerligen icke möjliggjort för honom att producera mera. Varje person, som sysslat med vetenskapliga studier, vet, att frihet från omsorg för det dagliga uppehållet är en förutsättning för framgångsrikt arbete.

Utskottet har hänvisat till att om förutsättningarna för inrättandet av en personlig professur för Akmar föreligga, vederbörande akademiska myndigheter icke skola underlåta att, såsom hittills i andra fall skett, låta sig angeläget vara att tillförsäkra sig om den forskare, de anse förtjänt av en sådan utmärkelse.

För min del hyser jag icke stor förhoppning om att de akademiska myndigheterna skola vidtaga en dylik åtgärd. Detta dels därför att, som jag förut antytt, åtskilliga vetenskapsidkare på andra forskningsområden, som stå examensämnena närmare, stå i tur att erhålla personliga professurer, dels ock därför att egyptologien är ett så särskilt ämne, att några större förutsättningar för bedömande av Akmars vetenskapliga gärning icke torde finnas hos våra akademiska myndigheter.

Så som frågan för närvarande ligger, synes det mig vara lönlöst, herr vice talman, att mot ett enhälligt statsutskott framställa något särskilt yrkande. Jag vågar endast uttala den förhoppningen, att därest frågan ett följande år återkommer, måhända i en annan form, den skall erhålla en välvillig behandling från riksdagens sida.

Herr Bäckström: Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, skall jag, herr vice talman, endast be att få säga några ord.

Personligen är jag mycket livligt intresserad av att vid någon av Sveriges fyra högskolor skapas en lärarstol, från vilken meddelas undervisning om den främre Orientens gamla, underbara kultur, om vilken vi med varje år få nya intressanta avslöjanden. Men den väg, som av motionären här är föreslagen, är icke gångbar, och jag har därför inom utskottet kunnat förena mig om det avstyrkande utlåtande, som utskottet kommit till, och till vilket jag nu ber att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om iakttagande av viss angiven grundsats vid utredning rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp.

Ang. rätt i vissa fall till skatteköp.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 154, som behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Wohlin* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den ifrågasatta eller påbörjade utredningen rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp den grundsatsen måtte följas, att personer, vilka själva brukade och bebodde jordbruksfastighet, måtte erhålla rätt att enligt förut gällande bestämmelser till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Westman* ansett sig böra inom utskottet yrka, att utskottets hemställan skulle erhålla följande lydelse:

»att riksdagen med bifall till herr *Wohlins* i första kammaren väckta motion nr 154 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den ifrågasatta eller påbörjade utredningen rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp den grundsatsen måtte följas, att personer, vilka själva bruka och bebo jordbruksfastighet, måtte erhålla rätt att enligt förut gällande bestämmelser till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark».

Herr *Westman*: Herr talman, mina herrar! Till utskottsutlåtandet har jag fogat en reservation, och jag har ansett mig nödsakad göra detta, då jag varken ur billighetssynpunkt eller ur principiell synpunkt har kunnat ansluta mig till utskottets ståndpunkt. Jag skall be att i allra största korthet få ange skälen för min reservation.

Som kammaren erinrar sig, beslöt den sista urtima riksdagen att tillsvidare och i avbidan på en närmare utredning upphäva rätten till skatteköp. Anledningarna till detta beslut voro ju, att i vissa fall missbruk hade förekommit.

Så långt som beslutet gick ut på att undanröja dessa missbruk, var det — det äro vi säkert alla ense om — befogat. Men, beslutet sträckte sig längre. Det innebar även, att åboar, som själva bruka och bebo fastighet, icke vidare skulle få utöva någon skatteköpsrätt.

Det särskilda utskott, som vid den urtima riksdagen behandlade detta ärende, insåg emellertid, att det var obilligt att behandla dessa åboar på samma sätt som andra jordspekulanter, t. ex. bolag. Utskottet erkänner detta på det sätt, att utskottet gjort ett uttalande

Ang. rätt i
vissa fall till
skatteköp.
(Forts.)

till dessa åboars förmån. Detta det särskilda utskottets uttalande finnes infört här uti det nu föreliggande andra lagutskottets utlåtande på sid. 2. Det särskilda utskottet säger, som herrarna se, följande:

»Särskilt vill utskottet framhålla önskvärdheten av att vid arbetandet av ett sådant förslag toges under omprövning, huruvida icke åboar, vilka själva bruka sin jord, eller med dem likställda kunna bibehållas vid lämpligt anordnad lösningsrätt till inägojord samt att jämväl tillses, att deras husbehov av skog kan tillgodoses.»

Detta uttalande är emellertid otillfredsställande såväl ur billighetssynpunkt som ur principiell synpunkt. Det är otillfredsställande ur billighetssynpunkt, ty det innehåller, att dessa åboar skulle få en »lämpligt anordnad lösningsrätt». Detta innebär, att staten skulle utav dem kunna fordra en större betalning än den, som har erlagts av de tusenden, som förut ha skatteköpt jord. Då det här är fråga om tämligen små belopp, som skulle kunna inflyta till det allmänna genom denna ändrade bestämmelse, föreligger icke något verkligt och påtagligt statsintresse av en sådan ifrågasatt förändring, och desto hårdare måste det då kännas för dessa åboar, att det ifrågasatts, att de skulle bliva på detta sätt behandlade.

Ur principiell synpunkt är detta det särskilda utskottets uttalande ännu mer uppseendeväckande. Det innebär nämligen, att dessa åboar icke kunna med säkerhet påräkna, att de skola få förvärva en äganderätt, så som likväl de tusenden ha fått göra, vilka förut ha skatteköpt jord. Nej, nu skall en omkastning ske. Man skall undersöka, om åboarna icke i stället skola erhålla en rätt av lägre värde, en besittningsrätt. Vi stå alltså här inför en brytning mellan två åskådningar, den, som håller på jordägarerätten, och den, som vill experimentera med att ersätta denna med en besittningsrätt.

Motionären har satt fingret på de båda svaga punkterna i detta utlåtande från den urtima riksdagen. Han har just i anledning av den behandling, som ärendet då fick, yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att »vid den ifrågasatta eller påbörjade utredningen rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp den grundsatsen måtte följas, att personer, vilka själva bruka och bebo jordbruksfastighet, måtte erhålla rätt att enligt förut gällande bestämmelser till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark».

Motionären har alltså i sin motion velat undanröja de betänkliga drag, som det vid urtima riksdagen fattade beslutet innehåller såväl ur billighetssynpunkt som ur principiell synpunkt. Vilken ståndpunkt intar då andra lagutskottet i dessa viktiga frågor? Ja, svaret härpå måste väl bli det, att andra lagutskottet icke intar någon ståndpunkt alls. Utskottet har nämligen på ett formellt sätt gått omkring dessa frågor och halkat över dem. Utskottets majoritet säger nämligen helt kort och gott, att den icke »vill binda utredningen vid bestämda direktiv av föreslagen eller annan art». Men,

mina herrar, det är ju tydligt, att detta är allenast en formell och riksdagstaktisk motivering, som icke bör tillmätas betydelse i ett sådant fall som det nu föreliggande. Här gäller det att låta dessa åboar redan från början veta, att den utredning, som har igångsatts eller *skall* igångsättas, icke kommer att för dem borttaga möjligheten att förvärva *eget hem under äganderätt*. I andra fall har ju majoriteten i andra lagutskottet, och detta enligt min tanke med all rätt, visat sig behärta strävandena att få äganderätt till egen torva. Jag ber endast att få erinra om det lagförslag, som vi nyss behandlade, nämligen förslaget till en ny lag till förmån för nyttjanderättsinnehavare. Det förefaller mig icke så litet inkonsekvent av utskottsmajoriteten, att utskottsmajoriteten nu i *detta* utlåtande visar sig stå på en annan principiell ståndpunkt än uti lagförslaget beträffande nyttjanderättsinnehavare, och det förefaller mig, som om den debatt, som vi åhörde här nyss i kammaren vid behandling av sistnämnda förslag, skulle ha lagt i dagen, att från alla sidor här i kammaren finnas de livligaste sympatier för de strävanden, som kunna konstateras hos vida lager av vårt folk, att förvärva äganderätt till egen torva. Det var herr Alexanderson som först betraktade det nyss föredragna lagförslaget ur denna principiella synpunkt, och vad han yttrade vann sedermera understöd från olika håll, till och med, om jag fattade det rätt, från herrar Winberg och Lindhagen. Jag vågar alltså tro, att de synpunkter, som ha framförts av motionären ha utsikter att vinna kammarens beaktande.

Ang. rätt i
vissa fall till
skulleköp.
(Forts.)

Jag vill sålunda sammanfatta vad jag sagt med de orden, att det enligt min mening ur billighetssynpunkt icke finnes någon som helst anledning att behandla de åboar, om vilka här är fråga — de åboar, som själva bruka fastigheterna — så som utskottet har gjort. Ur principiell synpunkt finnes det dessutom, icke någon anledning att öppna dörren på glänt för att bereda inträde åt den jordpolitiska åskådningen att *äganderätten* skulle vika för en *besittningsrätt*.

Det är ur dessa synpunkter, jag sålunda angivit, som jag har ansett mig böra yrka bifall till herr Wohllins motion. Jag ber alltså herr talman, att i detta syfte få framställa ett yrkande om bifall till den reservation jag fogat vid andra lagutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Hult: Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet anført till stöd för sin avstyrkande hemställan yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Wohlin: Jag skall icke med många ord uppehålla mig vid denna fråga, då tiden är långt framskriden. Jag skall endast fästa uppmärksamheten på, att den utredning, som åberopas i den urtima riksdagens beslut i ärendet, sönderfaller i en speciell del, som avser att klarlägga omfånget och beskaffenheten av besittningsrätten till de olika ännu återstående, under stadgad åborätt innehavda hemmanen och lägenheterna samt dessa fastigheters arealer av olika ägoslag m. m. Den andra delen av utredningen åter är en

Ang. rätt i
vissa fall till
skatteköp.
(Forts.)

principiell eller allmän utredning, huruvida förut gällande bestämmelser om rätt att till skatte lösa ifrågavarande fastigheter böra ersättas med nya bestämmelser, innebärande rätt att lösa fastigheterna till äganderätt enligt andra grunder än förut gällande eller ock att ersätta rätten till skatteköp med en rätt av annan karaktär, såsom någon form av besittningsrätt.

Jag kan icke finna annat än att utredningen i den förra delen mycket väl kan och bör fortgå, men att man i den senare delen bör giva utredningen det direktivet, att icke sådana åbor, varom här är fråga, berövas den rätt till skatteköp av deras inägojord jämte för jordbrukets bedrivande nödig lagmark och skogsmark, som tiotusentals av deras företrädare i gången tid haft under loppet av de två sista århundrandena. Jag finner i likhet med herr Westman, att urtima riksdagens beslut i detta ärende och likaså utskottsmajoritetens ståndpunkt till denna motion innebär att dörren öppnas på glänt för de nya jordpolitiska principerna om äganderättens ersättande med en annan rättstitel till jord. Då jag har den fasta övertygelsen, att jordäganderätten är den starka grund, på vilken vårt självägande jordbrukarstånd måste stå, kan jag icke annat än beklaga den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten intagit. Jag konstaterar i likhet med herr Westman, att herr Alexanderson vid behandlingen av ensittarlagen uttalade sig »om den sunda känsla, vi svenskar hava att med äganderätt besitta hemmet». Har man den åsikt, som herr Alexanderson då utlade, förstår jag icke, hur man kan motsätta sig den önskan, som är uttalad i den föreliggande motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Westmans reservation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wohlin* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 15.

*Ang. rätt i
vissa fall till
skatteköp.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av ecklesiastik boställsjord i syfte att bereda större möjligheter för dylik jords upplåtande till egna hem, dels ock väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt lägenhetsinnehavare å kyrkojord av ärftlig och tryggad besittningsrätt till lägenheterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för inrättande i Sverige av rationellt organiserade barn- och ungdomsdomstolar.

*Om inrättande
av barn-
domstolar
m. m.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 146, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* yrkat, att riksdagen ville besluta en hemställan till regeringen att taga i övervägande, vilka lagstiftnings- och andra åtgärder kunde erfordras för att i vårt land införa rationellt organiserade barn- och ungdomsdomstolar enligt utländska föredömen, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande under åberopande av vissa förhållanden hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: I förevarande motion har av mig yrkats, att en hemställan skulle göras till regeringen att taga i övervägande, vilka lagstiftnings- och andra åtgärder kunde erfordras för att i vårt land införa rationellt organiserade barn- och ungdomsdomstolar enligt utländska föredömen.

Det är icke bara det teoretiska intresset i allmänhet som föranlett detta yrkande, utan det är också en praktisk fråga för dagen. Det var nämligen så, att herr von Koch i stadsfullmäktige yrkade, att då vid Stockholms rådhusrätt nu skulle förordnas en åttonde avdelning, det skulle tagas under övervägande, huruvida denna åttonde avdelning icke på samma gång skulle kunna förvandlas till en barndomstol. Detta var sålunda det första praktiska experimentet i vårt land på området. Denna framställning stöddes av stadsfullmäktige, och den har också stötts av justitiedepartementet, som vidtagit viss ändring i vår stadga för ändamålet. Nu är det alltså på det sättet, att rådhusrättens åttonde avdelning har blivit en barndomstol men kan på samma gång behandla även andra kriminella mål samt även civila mål.

Om inrättande
av barn-
domstolar
m. m.
(Forts.)

Nu är det uppenbart, att man på det sättet knappast vinner någonting. Det vill säga man vinner genom initiativet, att uppmärksamheten riktas på frågan, och därför har initiativet icke varit förgäves, utan det är bra, att det har blivit taget. Men då det nu skall tillämpas i praxis, går det enligt min uppfattning icke för sig, att myndigheterna bara utan vidare tro, att de åstadkomma någonting genom att säga, att åttonde avdelningen skall vara en barn- och ungdomsdomstol, eller med andra ord att dit skola hänskjutas alla mål, som röra minderåriga förbrytare. För att denna tanke skall bli verklighet, fordras det ett ofantligt omsorgsfullt utval av domare. Det är icke alla, som det är givet att kunna passa just till den posten. I Amerika, varifrån frågan härleder sig och sedan spritt sig över Europa, betraktas det som det allra första och viktigaste att finna den rätte domaren, ty annars duger det icke. Men nu blev detta plötsligt inkastat i vår stadga, där befordringen på åttonde avdelningen går i tur och ordning. Det är icke möjligt att där göra något personval. Den första uppsättningen har verkligen genom en slump blivit så pass god, som vi kunna prestera inom vårt verk. Men vi hava ingen erfarenhet, vi hava ingen beläsenhet, och den juridiska uppfostran i vårt land är verkligen icke lagd så, att domarna fostras även till hjärte-laget, utan de fostras mera till formell skarpsinnighet.

Därför väckte jag i magistraten den motionen, att vi såsom ämbetsverk icke kunna låta oss nöja med att vederbörande kommunala och statsmyndigheter tro, att de hava gjort någonting utmärkt genom att förvandla åttonde avdelningen till en barndomstol, utan vi skola fästa uppmärksamheten på att man för att göra detta till en verklighet måste hava särskilt utvalda domare, och vi måste även hava många förändringar i själva proceduren, själva det processuella förfarandet, och möjlighet till särskild behandling av dessa unga brottslingar. Magistraten tyckte emellertid, att det knappast tillkom oss som domare att ingå med petitioner i lagstiftningsfrågor. Vi äro ju alltid formella här i landet. Men borgmästaren menade man, kan i stället väcka en motion i riksdagen, ty det är rätta forum. Ja, jag visste ju, att om något forum nu för tiden är hopplöst, så är det riksdagen, och det visar sig också i detta utskottsbetänkande.

Nu har man som vanligt plockat ihop alla utredningar, som möjligen beröra frågan, så att man slipper det ofantliga besväret att tänka själv. Då har först pekats på fattigvårdslagstiftningskommittén, Där pågår en revision av barnavårdsnämndsinstutet, vilken inrättning nu har vissa beröringspunkter med just ifrågavarande barndomstol och även kan sägas bli en integrerande del i densamma. Men denna lagstiftningskommitté kommer icke direkt att syssla med organiserandet av barndomstolar och utväljande av domare och allt vad därtill hörer, såvitt jag har kunnat inhämta.

Sedan finnas några särskilda sakkunniga i justitiedepartementet, som hava att behandla frågan om hur man skall förfara med ungdomskriminaliteten. Dessa sakkunniga ha, efter vad deras ordförande meddelat på min förfrågan, fattat sitt uppdrag så, att de särskilt skola reglera den s. k. tvångsuppfostran för unga förbrytare m. m.

Det är ock sannolikt, förklarade han, att de komma in resonemangsvi-
 något på frågan om barn- och ungdomsdomstolar, men de anse sig icke
 kunna komma fram med några lagförslag utan på sin höjd annat än
 önskemål, ty saken faller icke direkt inom uppdraget. Där hänvisades
 ock till fattigvårdskommittén, och går man till denna, hänvisar man
 där till de sakkunniga inom justitiedepartementet. Båda förklara,
 att själva pudelns kärna komma de icke att på något avgörande sätt
 befatta sig med.

*Om inrättande
 av barn-
 domstolar
 m. m.
 (Forts.)*

Så har utskottet slutligen också åberopat, att processkommissionen
 torde komma att ägna frågan en ingående undersökning. Ja, det
 är ju möjligt i tidernas längd, men under tiden hava vi en fullkom-
 ligt missvisande inrättning i magistraten, som skall verka i årtal utan
 att hava de allra ringaste förutsättningar för att kunna på avsett sätt
 lösa sin uppgift.

Jag tycker, att man åtminstone skulle kunna bestå sig med en
 påminnelse om att statsmakterna icke få slå sig till ro med en sådan
 formell åtgärd utan något andligt innehåll. Det är ur den synpunk-
 ten och då de åberopade sakkunniga icke hava riktigt klart för sig,
 om de verkligen komma att på allvar befatta sig med denna fråga,
 och processkommissionen i varje händelse gör det först efter avsevärd
 tid som jag skall be att få yrka bifall till motionen.

Herr von Koch: Som herr Lindhagen nyss anförde, har jag
 för min ringa del intresserat mig för denna fråga och medverkat
 till att en början till barndomstol inrättats i rådhusrätten här i
 Stockholm. Det ligger därför i sakens natur, att den motion, som
 nu herr Lindhagen väckt, har intresserat mig, och det skulle hava be-
 rettit mig mycket stor tillfredsställelse, om jag hade kunnat för min
 del tillstyrka motionen, ty de tankar, som anförts i densamma,
 liksom de tankar motionären här i dag uttalat, vinna till stor del
 min anslutning. Men när vi i utskottet närmare undersökte frågan,
 visade det sig, att det är ett par kommittéer, som redan hava om
 hand och hava anledning att sysselsätta sig med densamma.

Förhållandet är nämligen, att vad man i dagligt tal menar med
 en barn- och ungdomsdomstol är någonting som säkerligen icke
 kan realiseras i sin ursprungliga betydelse här i landet. En ame-
 rikansk barn- och ungdomsdomstol har icke allenast att behandla
 minderåriga förbrytare, utan den har även att göra med värnlösa
 samt försummade och varartade barn. För dessa senares räkning
 hava vi i Sverige en alldeles säregen institution, som vi hava an-
 ledning att vara ganska belåtna med och som vi tänka ytterligare
 utveckla, nämligen den s. k. barnavårdsnämnden. Vi hava icke
 anledning att tro, att det vore lämpligt, att de försummade och
 varartade barnen skulle föras till en annan institution, en slags
 öppen domstol, utan vi vilja — jag talar här för dem som särskilt
 intressera sig för denna fråga — att barnavårdsnämnden allt fort-
 farande skall hava sitt uppdrag om hand. Nu föreligger fråga om
 barnavårdsnämndens utbyggande till att få större befogenhet och

Om inrättande
av barn-
domstolar
m. m.
(Forts.)

större verksamhet och en särskild kommitté är just sysselsatt att pröva denna fråga. Man vet icke, huru långt kommittéen kommer att i sitt förslag gå ifråga om denna ytterligare befogenhet för barnvårdsnämnden; det kan ju komma ifråga att nämnden skall taga befattning med en del av de barn, som eljest domstol behöfve omhändertaga. I alla fall är frågan under omsorgsfull utredning och har varit det under ganska lång tid.

Men därtill kommer, att det finns en *särskild* kommission, som är tillsatt för att utarbета förslag till åtgärder för bekämpande av ungdomens brottslighet, och enligt vad jag har övertygat mig om, både hos de sakkunniga och även från annat håll, så anses det, att frågan om barndomstolar ingår i denna kommissions uppdrag.

Slutligen kan man också säga, att i processkommissionen uppdrag ingår att taga sådana frågor under beprövande.

Jag menar, att på detta sätt är hela frågan, fastän den här i landet måste delas i två delar, föremål för utredning.

Nu säger visserligen herr Lindhagen, att det är olämpligt, att det är flera institutioner, som utreda frågan. Jag behöfver väl knappast säga, att dessa kommittéer komma att samråda, så att de kunna framlägga ett enhetligt och lämpligt förslag i hela denna fråga. Jag vill under sådana omständigheter fråga kammarens ledamöter, om det kan vara *behöfligt*, att påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna fråga. Jag har åtminstone alltid haft den uppfattningen, att kammaren icke gärna skriver till Kungl. Maj:t i en fråga, som redan föreligger till utredning och som för öfrigt icke är ny utan tvärtom mycket uppmärksammas i landet.

Vidare kan det sägas, att det icke heller är *lämpligt*, att man nu skriver till Kungl. Maj:t och uttalar sig för dessa barndomstolars överflyttande till Sverige, ty som jag förut antytt innebär själva denna organisation någonting annat än vad vi här i landet hittills ansett vara lämpligt.

För min del kan jag sålunda icke anse — jag åberopar, vad utskottet i öfrigt har anfört — att en skrivelse till Kungl. Maj:t är vare sig behöflig eller lämplig i detta fall. Jag tror, att den organisation av åttonde avdelningen i rådhusrätten, som kan vara behöflig, nog delvis kan ske på annat sätt. När jag därför yrkar avslag på den föreliggande motionen och bifall till utskottets hemställan, så sker det under full förvissning, att de sunda och goda tankar, som ligga bakom de s. k. barn- och ungdomsdomstolarna i utlandet, även skola komma till fullt beaktande vid frågans vidare behandling här i landet.

Herr Winberg: Herr talman, jag skall icke närmare ingå på denna fråga. Jag har endast begärt ordet för att konstatera, att riksdagen får en allt mindre och mindre uppgift. Det förefaller mig vara genomgående, nästan alltid, även om det berör

*Om inrättande
av barn-
domstolar
m. m.
(Forts.)*

en fråga av aldrig så stor vikt, om det är en enskild motionär som framför densamma, att man konsekvent kommer fram till att riksdagen skall avslå den, därför att den antingen *ligger under utredning* eller ock mer eller mindre direkt *berör något annat ärende, som ligger under utredning*. Jag måste för min del säga, att om vi fortsätta på detta vis, så kommer väl den nuvarande parlamentarismen och fullständigt avskaffa sig själv inom den närmaste framtiden.

Det kan icke hjälpas, att man får en något egendomlig uppfattning om riksdagens uppgift, när det, såsom på senare tid blivit fallet, nästan synes vara omöjligt att beakta en fråga, som kommer i annan form än en av Kungl. Maj:t framlagd proposition.

Då den fråga, som här föreligger, såvitt jag förstår är av en rätt så stor betydelse, och då man icke från utskottets sida kan direkt göra gällande, att den direkt ligger under utredning, så synes det mig verkligen vara en ganska sökt motivering att erinra om att en del institutioner verkligen för närvarande behandla en del frågor, som kunna vara med denna närbesläktade. Det finnes naturligtvis ingen som helst utsikt att få riksdagen med på något annat förslag än utskottets, men jag måste dock om icke annat som en bestämd gensaga mot den allt mer och mer utpräglade praxis, som nu har kommit in här i riksdagen, att försåvitt man kan hänvisa till att ett ärende ligger under utredning, kan icke riksdagen såsom sådan komma med något som helst uttalande eller angiva positiva riktlinjer — som en gensaga mot detta förfaringssätt tillåter jag mig yrka bifall till den av herr Lindhagen väckta motionen.

Herr Schlyter: Herr talman! Herr von Koch yttrade nyss, att frågan om barndomstolar ingår i uppdraget för de sakkunniga, vilka, enligt vad utskottet upplyser, tillsattes den 22 november 1918 för att utarbeta förslag till åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten. Jag har för att kontrollera riktigheten av denna uppgift tagit kännedom om innehållet i justitieministerns yttrande till statsrådsprotokollet, när dessa sakkunniga erhöilo sin instruktion. Detta är ett ganska vidlyftigt yttrande, men jag skall be att i allra största korthet få återgiva huvudinnehållet i detsamma för att visa att det icke är riktigt, att den fråga, som av herr Lindhagen väckts, redan ligger under kommittéutredning.

Justitieministern börjar sitt yttrande med denna sats: »Vanart och brottslighet hos det uppväxande släktet har under de senare åren erhållit en oerhörd ökad utbredning», och framhåller härefter, att »i kampen mot detta samhällsönda äro givetvis åtgärder, som avse att i görligaste mån förebygga det ondas orsaker av stor betydelse». Han fortsätter emellertid, att »dylika förebyggande åtgärder äro icke tillfyllest. Där vanart och brottslighet redan föreligga, måste samhället inskrida för att mera direkt motarbeta desamma och leda de unga in på bättre vägar.» Så refererar han den lagstiftning, som redan i detta

Om inrättande
av barn-
domstolar
m. m.
(Forts.)

ämne föreligger, och de åtgärder, som hava vidtagits för reformerande av denna lagstiftning, och har därefter följande uttalande: »I fråga om behandlingen av unga förbrytare har den uppfattningen allt mer gjort sig gällande, att samhällets reaktion mot ungdomsbrottsligheten i största möjliga utsträckning bör bestå i åtgärder av uppfostrande art, avsedda att åstadkomma varaktig förbättring.»

På denna tanke är sedermera justitieministerns yrkande byggt, då han anhåller att få tillkalla sakkunniga för att närmare utreda de frågor, som av riksdagen väckts i en skrivelse den 7 juni 1918 och av fängvårdsstyrelsen närmare utvecklats i en skrivelse den 22 maj 1918. Över dessa båda skrivelser hade professor Thyren avgivit ett utlåtande, däri han hemställde, att den ifrågasatta utredningen borde utvidgas att omfatta frågan om ungdomsbrottsligheten i hela dess vidd. Härtill slöt sig sedan justitieministern i sitt slutyrkande, men i hela det långa anförandet, vilket till en början berör brottslighetens orsaker, och de åtgärder, som böra vidtagas i förebyggande syfte, och vilket sedermera närmare ingår på samhällets reaktionsåtgärder mot den fullbordade brottsligheten och särskilt de brottsligas behandling i fängvårdsanstalterna, finns icke med ett ord berört, att utredningen skulle avse frågan om den processuella behandlingen inför domstolarna av mål mot unga brottslingar. Det finnes sålunda icke någon anledning att antaga, att de sakkunniga, som tillsattes efter detta justitieministerns yttrande, anse det ingå i sin befogenhet att utreda frågan om inrättande av särskilda barn- och ungdomsdomstolar.

På grund härav och då jag helt och hållet kan instämma i herr Lindhagens utgångspunkter för kritiken beträffande ungdomsdomstolen vid Stockholms rådhusrätt, men då å andra sidan icke en sådan utredning ifrån utskottets sida i denna sak föreligger, att det kan vara någon utsikt till att kammaren nu skulle vilja uttala sig till förmån för motionen, vill jag ifrågasätta, om icke ärendet borde återremitteras till utskottet. Skulle herr Lindhagen vilja ändra sitt yrkande i sådan riktning, skall jag för min del rösta för återremiss.

Under herr Schlyters anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr vice talmannen.

Herr Lindhagen: Jag har i dag talat med ordföranden i denna sakkunnigkommitté i justitiedepartementet och han uttalade samma åsikt som den siste talaren gav uttryck åt. Han sade, att detta är ett ämne, som vi ju alltid komma att resonera om, fast det från vår sida icke kan leda till något förslag. Det gick över deras uppdrag, menade han, och det blir väl i så fall på det sättet, att de sakkunniga endast uttala några önskemål. Vad fattigvårdslagstiftningskommittén beträffar har ju, såsom herr von Koch själv erkänt, denna att syssla med barnavårdsnämnden och ingenting annat och kommer således icke heller in på denna fråga.

Anledningen till att jag väckte denna motion var, som jag nämnde, att vi på herr von Kochs eget förslag ha fått in detta missfoster i

*Om inrättande
av barn-
domstolar
m. m.
(Forts.)*

vår arbetsordning till men för vårt arbete och för fördelningen av de vanliga målen. Man infortrade magistratens yttrande över herr von Kochs m. fl. motion, och magistraten avstyrkte då denna, icke principiellt utan därför, att det icke fanns några förberedelser för en sådan anordning. Jag var då verkligen av skiljaktig mening och uttalade, att principen borde tillvaratagas men omgärdas med sådana bestämmelser, att den verkligen bleve effektiv. Sedan hava vi nu fått in denna anordning i vår arbetsordning. Vi kunna nu icke fördela målen på ett normalt sätt. Det enda, som man kan vinna därmed är att de domare, som sitta på åttonde avdelningen, i den mån de sitta där länge — vilket ytterst sällan är fallet annat än beträffande ordföranden — kunna få en viss vana att röra sig med dessa mål. Vi kunna på så sätt få en viss enhetlig praxis. Det är något som man härigenom vunnit, men det skall dömas efter de vanliga lagarna: det skall rannsakas efter de vanliga lagarna och det skall sitta samma slags domare som eljest, vilka också skola döma efter sitt vanliga svenska juridiska åskådningssätt. Von Koch sade nyss själv i sitt anförande, att dessa barndomstolar komma att behöva inrättas på helt annat sätt, än vi äro vana vid. Ja, men varför väckte herr von Koch då en motion om att inrätta en barndomstol, där målen skola behandlas just på det sätt, som vi äro vana vid? Denna domstol förlorar ju på det sättet sin karaktär. Och ifall herr von Koch nu till och med motsätter sig min önskan, liksom också magistratens önskan, att denna nya institution skall få utvecklas och göra det under den allra närmaste framtiden, så ångrar jag verkligen, att jag i magistraten var skiljaktig till förmån för herr von Kochs motion.

Jag skall be att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr Hult: Med anledning av herr Schlyters yttrande nyss ber jag att få säga, att den uppgift utskottet lämnat, har utskottet vid förfrågan erhållit från ifrågavarande kommitté närstående, vilka förklarar sig anse, att förevarande fråga ingår i det kommittén lämnade uppdraget, och dessa hava även den uppfattningen, att spørsmålet kommer att upptagas till behandling inom kommittén. Det är därför som utskottet har ansett sig under åberopande av detta jämte andra skäl böra hemställa om avslag på motionen, och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna uskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Då det här har framställts yrkande om återremiss, skall jag be att få återtaga mitt yrkande om bifall till motionen och instämma i yrkandet på återremiss — icke därför att jag tror, att det finns så synnerligen stora utsikter för att utskottet skall komma till ett annat resultat, men det kan ju dock kanske alltid vara en möjlighet.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och

Om inrättande av barn-domstolar m. m. förklarade herr vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

(Forts.)

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 35.

Vid ånyo skedd föredragning av särskilda utskottets memorial nr 2, angående avlöning åt dess tjänstemän, m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om skilda brödsorters olika näringsvärde m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om anställande av undersökning i fråga om skilda brödsorters olika näringsvärde m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 207, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen anhålla:

1) att en vetenskaplig och praktisk undersökning måtte igångsättas rörande skilda brödsorters olika näringsvärde och lämplighet i övrigt såsom föda, samt särskilt i vad mån mjukt bröd av sammanmalet rågmjöl eller av siktat vetemjöl ägde företräde i detta avseende liksom även ur prisbillighetens synpunkt;

2) att en vetenskaplig och praktisk undersökning måtte ske om olika brödsorters företräde ur tandvårdens synpunkt och särskilt om mjukt bröds av sammanmalet rågmjöl eller av siktat vetemjöl företräde i sådant avseende;

3) att en vetenskaplig och praktisk undersökning måtte föranstaltas, i vad mån bakningssättet av olika brödsorter ägde betydelse i förenämnda avseenden, ävensom beträffande bakningens nuvarande tillstånd på olika trakter av landet;

*Om skilda
brödsorters
olika närings-
värde m. m.
(Forts.)*

4) att statsåtgärder måtte vidtagas att bereda dem, som hade behov av ett väl bakat mjukt bröd av sammanmalet rågmjöl, tillfälle att även kunna erhålla det; samt

5) att uppmärksamhet måtte ägnas däråt, att landets egen produktion av rågmjöl och rågbröd icke äventyrades genom en ensidig konsumtion och ohejdad import av vete och bakning av bröd utav sikat vetemjöl.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Som kammarens ledamöter ha sig bekant, försiggår i dag en politisk omvälvning i landet. På grund av att det rätt olika meningar om huru fastigheter böra kommunalt beskattas har det gått till intet mindre än ett systemskifte. Där ser man, vilka frågor, som kunna draga uppmärksamheten till sig i det offentliga livet! De verkliga, neutrala realiteterna, de som röra vårt dagliga liv, äro aldrig föremål för sådan uppmärksamhet. De få gå sin vanliga gång efter den gamla vanan och traditionen. Denna må vara nyttig eller skadlig — vetenskapen bryr sig icke om dem, statsmakterna bryr sig icke om dem och den enskilde bryr sig då självfallet allra minst därom.

En sådan offentlig realitet, som är mycket viktigare för det svenska folket än de meningsskiljaktigheter, som nu kullkasta en regering, är enligt min mening frågan om det svenska folkets diet. En berömd engelsk läkare, som mycket sysslat med dessa spörsmål och vars skrifter även äro översatta till svenska, säger om dietfrågan följande: »Jag tror, att jag endast talar sanning, då jag säger, att då man en gång erhållit en klar och tydlig kunskap om förhållandena och fått en praktisk och tjänlig uppfattning av ämnet, man också skall finna, att hos dieten nyckeln ligger till nio tiondelar av de sociala och politiska problem, som plåga vår nation och vår tid.» — Det är ju kanske för mycket sagt, i bråktal uttryckt, men det ligger en stor portion kärna av sanning däri i alla fall. — »Dieten sådan den för närvarande är, är produkten av en väldig hop okunighet»; — ja, det är därpå det hänger — »den är orsak till ett hiskligt skövlande med tid och penningar; den alstrar andliga och moraliska olämpor och bristfälligheter, förstör hälsan och förkortar livet och misslyckas i allmänhet fullständigt att uppfylla sitt ändamål.»

En sådan stor och viktig fråga, som ingriper grundväsentligt på våra kroppar och våra själar och vår ekonomi både i allmänna och det enskilda livet, den intresserar aldrig herrar lagstiftare ett spår.

Jag väckte förra året en motion i denna fråga. Utskottet kom då nästan enhälligt med ett förslag. Samma utskott är nu enigt om att icke föreslå något alls positivt, och det oaktat jag nu formulerat min kläm så tydligt, att de kryphål, som man förra

Om skilda
brödsorters
olika närings-
värde m. m.
(Forts.)

gången försökte sig på, icke nu förefinnas. Utskottet säger nu, att eftersom utskottets hemställan förra året av kammaren avsågs med stor majoritet, så lönar det sig icke att taga upp den ånyo. Det är då också en ståndpunkt! Har man den uppfattningen, att frågan behöver undersökas, kan man väl stå för denna åsikt även en följande riksdag, även om man funnit, att denna åsikt icke delas av en — enligt den citerade engelske läkarens uppfattning — i frågan okunnig majoritet — ty det var icke kunskap i ämnet, herr Nyländer, som gjorde att frågan föll i fjol, utan det var okunnighet!

Det förnämsta av våra näringsmedel är brödet; låtom oss därför börja med detta!

Det första yrkande, som jag framställt i min motion är. »att en vetenskaplig och praktisk undersökning måtte igångsättas rörande skilda brödsorters olika näringsvärde och lämplighet i övrigt såsom föda, samt särskilt i vad mån mjukt bröd av sammanmalet rågmjöl eller av siktat vetemjöl äger företräde i detta avseende liksom även ur prisbillighetens synpunkt». Det är det första yrkandet och det andra är, »att en vetenskaplig och praktisk undersökning måtte ske om olika brödsorters företräde ur tandvårdens synpunkt och särskilt om mjukt bröds av sammanmalet rågmjöl eller av siktat vetemjöl företräde i sådant avseende». Vidare för det tredje — därefter komma ytterligare två saker — har jag yrkat, »att en vetenskaplig och praktisk undersökning måtte föranstaltas, i vad mån baknings-sättet av olika brödsorter äger betydelse i förenämnda avseenden, ävensom beträffande bakningens nuvarande tillstånd på olika trakter av landet».

Förra året var utskottet i alla fall ganska välvilligt, men då satt också i utskottet redaktör Alkman, vars frånvaro här i kammaren jag högeligen beklagar, ty han hade i alla fall intresse för en del nya saker, och då han satt i ett utskott, så hade utlåtandena, även om de voro avstyrkande, verkligen en saklig motivering, för vilken man kunde göra honnör. Nu är han som sagt borta, och därför är det också som det är.

Utskottet anlidade förra året en »sakkunnig», professos Johansson, och vad han sade var naturligtvis amen i kyrkan — en »sakkunnig» i en fråga, där vetenskapen ännu icke har gjort någon verkligt positiv insats, icke besjålas av en avsikt att verkligen genomtränga frågan vetenskapligt, där vetenskapsmännen endast äro vanliga lekmän och tänka på vad som smakar dem till morgonkaffet. Jag hade ställt frågan så, att det borde undersökas vad som vore hälsosamt eller icke och vad som hade en gynnsam inverkan på tänderna. Härpå svarade herr Johansson: »Att det grova osiktade brödet skulle vara »hälsosamt» och särskilt hava en gynnsam inverkan på tänderna, är endast ett påstående eller en förmodan. Något bevis därför föreligger ej. Vill man underkasta frågan en vetenskaplig prövning, måste man tillgripa synnerligen dyrbara och långvariga försök.»

Vad innefattar detta yttrande? Jo, för det första ett erkän-

Om skilda
brödsorters
olika näring-
värde m. m.
(Forts.)

bande av att vetenskapen icke har inlåtit sig på denna fråga och alltså vidare ett erkännande av att det kan hända, att man kan komma till något resultat vid en undersökning. Och säger icke den sunda instinkten, att även olika sammansättning av brödet kan hava betydelse för kroppen och vara lika förtjänt av vetenskaplig undersökning som en hel del sprängämnen, vilkas samansättning och verkningar undersökas av vetenskapen med stor framgång. Professor Johansson fortsätter emellertid, att däremot kunde fortsätta undersökningar — man har nämligen börjat en liten smula — särskilt avseende de här i landet brukliga brödsorterna vara av intresse — således undersökningar, huru kroppen tillgodogjorde sig dessa olika brödsorter. Vidare kunde det också vara av intresse att utröna olika bakningsmetoders betydelse för brödets tillgodogörande.

Detta säger denne vetenskapsman, och det är ju i alla fall ganska fördomsfritt, när det gäller en fråga, som icke förut är undersökt. Däremot yttrar han, att den andra frågan, huruvida bröd av sammanmalet eller siktat mjöl är hälsosamt eller skadligt ur näringens och tandvårdens synpunkter, »knappast torde ägna sig för en vetenskaplig bearbetning». Det är med andra ord endast ett erkännande av att här stå vi inför något obekant; där säger vetenskapsmannen knappast, ty han är där icke annat än lekman, förrän han med liv och själ trängt in i ämnet. Man vet icke något, säga vetenskapsmännen. Men jag vet det, därför att jag experimenterat på mig själv. Jag vet, att det där bleksotsbrödet, det där dödsbrödet, pain de mort, som en fransk läkare kallat det i en avhandling, som jag läst — detta ljusa bröd, som nu blivit en av de få ljusningar som världskrigets avslutning givit det svenska folket, det är lättätet och smakar bra i synnerhet i form av bakelser med mycket socker på, men om man äter det gamla brödet av sammanmalet rågmjöl, som den svenska allmogen begagnat och som man ännu påträffar i bygderna, vilken kraft genomströmmar en icke när man äter detta bröd — åtminstone mig. — Ja, herrarna skratta, men är det i eder kunnighet om denna sak eller är det i följd av eder okunnighet?

Vetenskapen har emellertid nu erkänt, att det kommer vissa näringsmedel med i det grova brödet, som eljest gå bort, nämligen äggviteämnen och mineralämnena och särskilt de på senare tider upptäckta s. k. vitaminerna, om vilka även professor Johansson talar, och som ha stor betydelse för näringen. Professor Johansson åberopar till och med det bekanta förhållandet, att när folk, som lever uteslutande av ris, får ris där själva skalet är kvar — det är här icke fråga om agnarerna, utan skalhinnan — föda de sig mycket bra, men när de få s. k. polerat ris, där denna hinna är borttagen, så uppstå sjukdomar, om vilka herr Johansson talar i sitt vetenskapliga uttalande. Det är ungefär samma sak här ifråga om brödet.

Vad så angår frågan om brödets inverkan på tandvärden, vill jag nämna, att jag brukar anlita en av huvudstadens skickligaste tandläkare, och han har sagt mig — det är från honom jag har det — att

Om skilda
brödsorters
olika närings-
värde m. m.
(Forts.)

enligt hans uppfattning, och detta lär vara en utbredd mening hos många tandläkare vilken anses bestyrkt av erfarenheten, finns det ingenting som så ruinerar tänderna som detta vita, siktade vetebröd. Nu svarar herr Johansson att därom vet man ingenting — alltså låtom oss fortfarande äta det bröd, som *kanske* ruinerar våra tänder, och låtom oss icke ens anställa en vetenskaplig undersökning i frågan! Att det där härliga bondbrödet från gamla tider, icke ruinerar tänderna, kan man se på dalkarlarna. »Varför ha ni så vackra tänder här uppe», frågade jag en gång en av dem. »Jo, det är brödet, som vi äta», sade han.

Vad beträffar bakningssättet kan man ju också tänka sig, vilken betydelse det skall ha för hälsan. Man säger ju, att man icke bör äta nygräddat bröd, därför att det är skadligt, och de kladdiga franska bröden, som nu serveras och sätta sig fast i tänderna, kunna väl icke vara hälsosamma. Det skulle vara av stort intresse att få en undersökning om överjäsningens skadliga betydelse för människokroppen. En undersökning av bakningssättet förklarar också herr Johansson nog skulle ha sitt intresse, och i det fallet är han således med om motionens hemställan.

För att nu ytterligare tillspetsa frågan denna gång har jag framställt två andra yrkanden nämligen, för det fjärde, »att statsåtgärder måtte vidtagas att bereda dem, som ha behov av ett väl bakat mjukt bröd av sammalet rågmjöl tillfälle att även kunna erhålla det». Detta är nu omöjligt. Kvarnarna kunna nu icke få avsättning för annat än vitt mjöl, som nu importeras och importeras och importeras till ofantlig skada för vår ekonomi. Men det gamla svenska rågrödet kan man icke få. Det finns icke att få för pengar i denna stad, och vi, som känna, att det är ett livsvillkor för oss att äta detta bröd, vi ha rättighet att säga åt statsmakterna: Ni äro goda och se till att det gamla brödet som har svenska traditioner, också finns till någon del i handeln; det göra vi gällande såsom en rätt för oss. Jag har även fått brev som uppmuntra mig i denna revolt mot dödsbrödet.

Vidare har jag yrkat, för det femte, »att uppmärksamhet måtte ägnas däråt, att landets egen produktion av rågmjöl och rågröd icke äventyras genom en ensidig konsumtion och ohejdad import av vete och bakning av bröd utav siktat vetemjöl». Beträffande detta sista yrkande säger utskottet naturligtvis, att vidkommande detta »är utskottet övertygat, att regeringen på bästa sätt söker tillvarataga landets intressen i berörda hänseende», och då det alltid är på det viset, vågar jag verkligen icke uppoffra den andra frågan genom att yrka bifall till denna del av motionens hemställan, utan då må ju utskottet leva i sina vackra illusioner. Det kan ju också hända, att regeringen tänker på denna sak, ifall det går för långt.

Men rörande själva huvudfrågan, som jag dragit fram i min motion, tillstyrkte utskottet förra gången en skrivelse, och det var då nästan enhälligt. Utskottets hemställan förra året hade följande lydelse: att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa undersökning av de hos oss vanligen förekommande brödsorternas effektiva näringsvärde, därvid hänsyn bör tagas till baknings-

sättets inverkan på brödets beskaffenhet samt därefter vidtaga de åtgärder, som befinnas lämpliga för tillgodogörandet av de resultat, vartill denna undersökning må leda». Det var en reservant i utskottet, och det var en bagare — *han* kunde naturligtvis först och främst icke vara med om att man skulle undersöka bakningen! Det var herr Ödlund, och han slutade sin reservation med dessa ord, som äro ganska karakteristiska för oss allesammans: »Ett fastsläende av den ena eller andra brödsortens överlägsenhet såsom näringsmedel torde för övrigt under normala förhållanden få en oerhört liten praktisk betydelse då det nog närmast är den stora allmänhetens smak, som ger anledning till de olika brödsorterna.» Ja där ha vi det — den stora okunnigheten, leve den stora okunnigheten hos allmänheten under ledning av vetenskapen och statsmakterna! Det är just systemet i sin prydno. Jag behöver knappast nämna, att herr Ödlund fick majoriteten i kammaren för sig.

*Om skilda
brödsorters
olika närings-
värde m. m.
(Forts.)*

Ja, herr talman, efter denna orientering skulle jag nu framställa ett yrkande. Jag ville då helst yrka bifall till de fyra första punkterna i min motion, men jag kanske skall vara opportun och yrka bifall till den hemställan, som gjordes av utskottet förra året. Det blir måhända svårare då för herr Nyländer att bemöta mig, om jag gör ett sådant yrkande, och därför gör jag det tillsvidare.

Herr Nyländer: Herr greve och talman! Det är visserligen sant, att första kammarens andra tillfälliga utskott förra året delvis tillstyrkte en av herr Lindhagen då väckt motion, berörande ungefär samma ämne som nu. Första kammaren fann då för gott, att helt och hållet avslå utskottets hemställan, och detta med synnerligen stor majoritet. Då motionären själv såväl i sin föreliggande motion som i sitt nu hållna anförande icke synes vara nöjd med vad utskottet förra året föreslog, utan i år återkommit med en motion, som icke innefattar allenast allt vad han förra året begärde utan därjämte en hel mängd andra frågor, synes utskottet icke några som helst skäl föreligga att icke fasthålla vid det resultat, man förra året kom till. Utskottet har åberopat en sakkunnig, professor Johansson, den förnämste auktoriteten på ifrågavarande område, och han har med bestämdhet förklarat att en vetenskaplig prövning skulle medföra synnerligen dyrbara och långvariga försök, samt att utsikten att komma till något positivt resultat är mycket ringa. Han avstyrker därför anordnandet av dylika dyrbara och — så som han kallar dem — skäligen ointressanta försök. Beträffande tandvården framhåller professor Johansson med bestämdhet: »Att det grova osiktade brödet skulle vara 'hälsosamt' och särskilt hava en gynnsam inverkan på tänderna är endast ett påstående eller en förmodan. Något bevis därför föreligger icke.» Visserligen påstår motionären i sin motion, »att vetenskapen och följaktligen även myndigheterna äro ovetande på detta område», och »att det vore en realpolitisk fråga av första rang att häva denna okunnighet, och intill dess må de personliga experimenten på de egna kropparna och folkseders erfarenhet få gälla mera än den officiella intresselösheten för och obekantskapen med saken». För min del vågar jag emellertid sätta mera tro till vad vetenskapen

*Om skilda
brödsorters
olika närings-
värde m. m.*

(Forts.)

i detta hänseende uttrönt än vad den ärade motionären behagar helt kategoriskt påstå. Nu har emellertid, såsom herrarna kanske funnit, även läkarnas uppmärksamhet blivit riktad på denna fråga, och de bruka även, vid sjukdomsfall i synnerhet, giva anvisning på användning av den ena eller andra sortens bröd, allt efter som den ena eller andra sorten finnes vara lämplig för de olika individerna.

Då det sålunda, herr talman, synes mig olämpligt att riksdagen avlåter en sådan skrivelse som motionären begärt, får jag helt kort hemställa, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag.

Herr Andersson, Gunnar: Herr greve och talman! Då jag kommer att rösta nej för herr Lindhagens motion, så vill jag dock icke göra det utan att hava sagt några ord, för att i detta nej icke må inläggas mer än vad det verkligen innebär. Jag tror nämligen, att herr Lindhagen här är inne på en av de allra viktigaste samhällsfrågor, som över huvud taget vi här kunna beröra. Jag tror, att när en gång vissa samhällsfrågors historia kommer att skrivas och vi leta efter den första grodden, det första utsädet till deras beaktande, skola vi i detta liksom i många andra fall hava att leta efter dem i herr Lindhagens motioner. Det blir kanske orättvist till hans fördel, ty då saken en gång är genomförd, kommer man icke att se på det tillfälliga, som ligger över detta motionsväsende, utan man kommer att se på de verkligt betydelsefulla sanningar, som ligga bakom detsamma.

Här har emellertid herr Lindhagen dragit fram en av de största, viktigaste och märkligaste frågorna, som vi på detta område hava, och han har fullkomligt rätt i att det är rent utav underbart, att samhället nöjer sig med att, då det gäller vår diet, svara på frågorna på det sätt, som nu är fallet. Sedan flera årtionden har man hållit på att undersöka, huru kor och hästar skola utfodras på förständigaste sätt och offrat tiotusentals kronor om året för detta ändamål, men för att få veta, huru människorna skola utfodras på riktigaste sätt, gör man icke det allra ringaste, utan allt får gå på gammalt sätt efter gammal slentrian och vana. Saken ligger emellertid enligt min mening så, att man icke får taga upp en lösryckt fråga, t. ex. huruvida franska bröd äro dåliga om morgnarna och bra om kvällarna, ungefär såsom herr Lindhagens motion innebär, utan det är den stora frågan rörande dieten i allmänhet, som bör göras till föremål för undersökning. Vetenskapen är dessvärre icke så långt kommen på dessa områden, att man utan vidare bara kan befalla, att här skall verkställas utredning. Utan här får enligt min uppfattning början göras med vissa delar — vilka bör jag kanske icke yttra mig om — och med ett omsorgsfullt arbete tror jag det skulle vara möjligt att på ganska kort tid, några få år, komma ett stycke framåt, kanske även med undersökning av t. ex. olika brödslag. Jag vill emellertid icke upptaga kammarens tid med detaljer. Men jag vill hava sagt i allra största korthet, att det är högst viktigt att undersökningens väg beträdes, och när vi säga nej till motionen, såsom den här föreligger, hoppas jag, att vi säga nej, icke därför att

vi icke beakta själva grundiden. Jag hoppas, att vi vilja verka var och en i sin stad för att regeringen må försöka se till att få till stånd ett forskningsinstitut, som tager upp frågan på grundligt och allsidigt sätt. Det kan icke göras med tillfälliga krafter, utan det bör ske såsom i Amerika i närvarande stund, där, stödda av rikliga medel, vetenskapsmän, som äro att räkna bland landets förnämsta, arbeta för utforskande av denna viktiga del av folkhygien. Det är delvis detsamma även i Tyskland och Schweiz.

*Om skilda
brödsorters
olika närings-
värde m. m.*

(Forts.)

Alltså under en särskild komplimang för den tanke, som ligger till grund för motionen, får jag, herr talman, yrka avslag på densamma.

Herr *Lindhagen*: Efter detta anförande av herr *Andersson* har jag ingenting att tillägga utom att meddela, att jag avstår från en sannolik hopplös votering i frågan, särskilt med hänsyn därtill, att jag nyss begärt votering i en föregående fråga och anser mig nödsakad att begära votering i en följande.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen yttrade, att i avseende på föreliggande utlåtande yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa undersökning av de hos oss vanligen förekommande brödsorternas effektiva näringsvärde, därvid hänsyn borde tagas till bakningssättets inverkan på brödets beskaffenhet, samt därefter vidtaga de åtgärder, som befunnos lämpliga för tillgodogörandet av de resultat, vartill denna undersökning kunde leda.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om restaurering av *Leckö slott*.

*Ang.
restaurering
av Leckö slott.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 19, hade herr *von Hofsten* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om och på vilket sätt en restauration av *Leckö slott* i Skaraborgs län skulle kunna genomföras samt låta utarbeta en plan för arbetets successiva genomförande.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *von Hofsten*: Det är givetvis utan att framställa
Första kammarens protokoll 1920. Nr 22.

Ang.
restaurering
av Leckö slott
(Forts.)

något yrkande, som jag tillåter mig att yttra några få ord i anledning av föreliggande motion. Då denna väcktes, förelåg ännu icke statsrevisorernas för 1919 yttrande, däri dessa emellertid uttala, att de efter avlagt besök å Leckö slott funnit »byggnadens inre väggar, golv och tak i stort sett i någorlunda bibehållet skick» samt slottsbyggnadens yttre i gott skick. Det kan dock vara olika meningar om vad uttrycket »någorlunda bibehållet skick» innebär. För oss västgötar som älska detta vår hembygds stolta historiska minnesmärke, företer åtminstone slottets inre bilden av ett förfall, som är ovärdigt en statens byggnad och det kulturhistoriska värdet av byggnaden i fråga. Vi anse jämväl, att berättigade anmärkningar kunna framställas mot det nödortfuga underhållet av slottets yttre. Då emellertid byggnadsstyrelsen meddelat revisorerna, att det erfordras ökade anslag och att den förväntar, att sådana anslag under de närmaste åren skola givas dels för underhåll av slottets yttertak och dels för andra reparationer få vi vara tacksamma för vad som sålunda kan göras, så att åtminstone slottet, genom underhåll av det yttre nödortfiligen kan skyddas. I fråga om slottets fullständiga reparation, är jag utskottet mycket tacksam för dess uttalande, att sådana åtgärder kunna vara synnerligen önskvärda, och vågar jag värdsamt understryka den förhoppningen, att byggnadsstyrelsen må ha dessa åtgärder i gott minne. Det torde i detta sammanhang få erinras om, att genom svenska statens åtgöranden slottet på sin tid i början av 1800-talet fullständigt vandaliserades genom bortförande av dess konstskatter samt borttagande och realiserande av dekorationer å väggar och tak. Svenska staten har därigenom ådragit sig en stor skuld med avseende å Leckö slott och fordringarna i anledning därav hoppas vi västgötar dock en gång skola bliva infriade. På grund emellertid av byggnadsstyrelsens yttrande och vad i övrigt förekommit i ärendet, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Om lapplag-
stiftnings-
kommitténs
förstärkande
med lappar.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående lapplagstiftningskommitténs förstärkande med en effektiv representation av lappar.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 208, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen anhålla, att den utsedda kommittén för revision av lapplagstiftningen måtte, även så vitt rörde revisionsarbetet i sin helhet, förstärkas med en effektiv representation av lappar, minst tre personer, i enlighet med den av lapparnas landsmöte i februari 1918 till regeringen framförda önskan, samt att därvid lapparnas önskningsar om valet av representanter i möjligaste mån inhämtades.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

*Om lapp-
stiftnings-
kommitténs
förstärkande
med lappar.*

(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag ber, att någon uppmärksamhet måtte ägnas åt det här ärendet. Nu är det så, att utskottet hänvisat till motionens motivering, och så kommer utskottet med sitt yttrande och sin egen motivering, som på detta numera vanliga sätt får ett avgörande övertag över motionen. Jag är nämligen övertygad om att knappast någon av herrarna, utom utskottets medlemmar antagligen, läst motionens motivering. Därför måste jag säga något om densamma.

Det finnes i vårt land en befolkning tillhörande en annan nationalitet än vi, nämligen lapparna. De hava ett näringsyrke som gör, att de icke kunna leva under samma förhållanden som vi, och de äro i behov av en särskild lagstiftning. Denna lagstiftning har reviderats gång efter annan efter förslag av en kommitté, men det har aldrig ifrågakommit, att en representant för denna nationalitet, vars livsintressen det gällde, också skulle få plats och säte i denna kommitté.

Nu är det emellertid så, att tidens rörelser gripit även lapparna. De hade i februari 1918 sitt första gemensamma landsmöte i Östersund. Såsom också inbjuden hade jag tillfälle att närvara vid deras första parlamentariska försök, vilket utföll utomordentligt väl, så vitt jag förstår. De hade ock föredragshållare av sin egen nationalitet och bland de beslut, som fattades, var ett, att, när det nu skulle bliva en ny revision av den inre lapplagen i Sverige önskade de, att i kommittén skulle beredas plats för tre lappar, en för Jämtlands, en för Västerbottens och en för Norrbottens lappar, vilka sålunda skulle ha säte, stämma och reservationsrätt i denna kommitté.

I den nu tillsatta kommittén har ingen lapp ordinarie plats. I kommittén sitta för närvarande en landshövding, ett kansliråd, en lappfogde, en landssekreterare och en bonderepresentant från Västerbotten och en sparbankskamrer från Söderhamn. Såsom sjunde ledamot i kommittén och på samma gång dess sekreterare har sedan utsetts en revisionssekreterare. Emellertid bestämdes samtidigt, att i sådana frågor, som rörde skolväsendet, skulle en lapp få säte och stämma, men icke i andra frågor, således blott *en* lapp gent emot de många övriga kommittéledamöterna. I övrigt bestämdes, att två lappar skulle få närvara och deras råd inhämtas rörande Västerbottens angelägenheter jämte andra sakkunniga. Nu har jag, som varit närvarande på östersundsmötet och för övrigt intresserat mig för lapparnas angelägenheter, av egen drift och utan någon som helst påstötning från någon lapp gjort den hemställan, att riksdagen måtte hos regeringen på detta här icke representerade folks vägnar hemställa, att lapparna måtte, på sätt de begärt, beredas ordinarie säte i kommittén. På detta svarar nu utskottet, att motionären vill göra gällande, att lappfolket icke blivit tillräck-

Om lapplagstiftningskommitténs förstärkande med lappar.
(Forts.)

ligt representerat i denna kommitté. »Enligt vad utskottet inhämtat, torde emellertid fog saknas för en dylik erinran», och så räknar utskottet upp vad jag talat om, att »kommittén består förutom ordföranden av fem — summa sex — ledamöter för kommittéarbetet i det hela samt dessutom av tre ledamöter, av vilka en är lapp, för behandling av frågan angående det lappska skolväsendet», och icke för någonting annat. »Av de fem sakkunniga, som tillkallats att med kommittén överlägga rörande frågor, som angå Västerbottenslapparna, äro emellertid, fortsätter utskottet, tre lappar, och då samtliga såväl ledamöter som sakkunniga hittills deltagit i alla kommitténs sammanträden» — om det senare har jag ej fått upplysning, men det hjälper föga upp saken — »hava lapparnas önskemål jämväl beträffande revisionsarbetet i det hela kunnat framföras inom kommittén. Dessutom hava några av ledamöterna haft särskilda överläggningar med Västerbottens lappar, och har kommittén för avsikt att inom den närmaste tiden hålla dylika överläggningar även med Norrbottens lappar. Av det anförda torde framgå, att sådan utökning av kommittén, som motionären ifrågasätter, icke torde vara av behovet påkallat för vinnande av motionens syfte.» Så långt utskottet.

Utskottet har kringgått motionens mening. Endast en lapp har ordinarie ledamotskap i kommittén med rättighet att yttra sig och deltaga i besluten och anför reservation, men det tillåtes allenast i fråga om skolväsendet. Jag har efteråt frågat vederbörande och det har sagts mig, att man är mycket bekymrad över förhållandet. Bland lappar, som tillkallats allenast såsom rådgivare och för upplysningars meddelande saknar man dessutom all representation för Jämtland. En jämtländsk lapp skriver i lapparnas tidning här om följande: »Vi sameh här i Jämtland ha funderat och undrat på, varför ej en same även från vår landsända beretts plats i kommissionen. Ja, man har ju anledning spörja. På landsmötet framställdes önskemålet om tre samiska representanter i kommissionen, en från vardera länet, vilket ju måste betraktas allenast som ett billigt önskemål.»

Vad betyder nu detta? Kungl. Maj:t bryr sig icke om lapparnas rimliga begäran. Kommittén tar inget initiativ till en förändring och utskottet har precis samma uppfattning. Lapparna få yttra sig men ha icke i kommittén någon beslutande rätt eller reservationsrätt med ovan angivna undantag. Är detta ett sätt att välvilligt och rättvist bemöta ett litet folk, som icke har något medel att bevaka sina intressen? Jag påminner om, att här möter samma historia som uti stormakternas behandling av de små neutrala länderna i frågan om folkens förbund. Herr Trygger uttalade sina största betänkligheter mot och nästan vrede över att vi kunde behandlas på det sättet av stormakterna. Jag svarade: varför förarga sig över sådant, då vi i vårt inre liv i allmänhet tillämpa precis samma principer? Handlar man så själv, har man icke rätt att fordra någonting bättre av andra. Man skall väl börja med sig själv. Här är det precis samma sak. Här sätter man till ett mäktigt råd

av svensk byråkrati, som icke representerar lapparnas liv och tänkesätt. Lapparna få, på ett för övrigt ganska omaka sätt, vara med om att rådgöra, men de hava icke rättighet att besluta och icke att reservera sig. På dessa grunder, herr talman, och med åberopande av den ofantliga indignation som höljade genom denna kammare i anledning av stormakternas behandling av vår nation anser jag, att vår i detta fall stora nation icke må visa sig precis lika funtad mot denna lilla nation, och därför yrkar jag bifall till motionen.

Om lapplagstiftningskommitténs förstärkande med lappar.

(Forts.)

Herr Almqvist: Herr talman mina herrar! I anledning av att den föregående ärade talaren inledde sitt anförande med att låta påskina, att man inom utskottet icke skulle hava läst igenom hans motivering till motionen, ber jag att få framföra en bestämd protest. Utskottet har tagit mycket noggrann kännedom om herr Lindhagens motivering, men icke ansett sig böra taga ställning till de stora stridsfrågor, som där beröras. Det är väl icke meningen, att riksdagen i detta sammanhang skall taga ställning till frågan om den föregående rikspolitiken beträffande lapplagstifningen här i landet, utan det gäller väl att i stället avgöra, huruvida det kan anses, att lappbefolkningen blivit tillförsäkrad tillräckliga möjligheter att få sina synpunkter framförda samt återgivna i resultatet av den revision, som här är i fråga. Vid undersökningen härav har utskottet verkligen kommit till det resultatet, att herr Lindhagen har rätt i sitt första påstående, nämligen att vad revisionen i sin helhet beträffar ingen lapp där tillerkänts säte och stämma, men jag påpekar, att denna kommitté består av tre olika grupper, varav den första räknar sex medlemmar, den andra tre medlemmar, av dem en lapp, och den tredje fem medlemmar, av vilka icke mindre än tre äro lappar. Låt oss nu se till, vilka frågor dessa olika delegationer hava att utreda och öva inflytande på! Herr Lindhagen har själv i sitt anförande nu liksom i motiven till sin motion åberopat det s. k. östersundsmötet och särskilt framhållit, att det var en önskan, som från samehfolket framförts, att de där uttalade åsikterna måtte komma till sin rätt.

De frågor, i vilka motsättningen rörande den föregående rikspolitiken beträffande lapplagstiftningen varit skarpast mellan nybyggarna och samehfolket, röra skollagen i allmänhet och dess tillämpning beträffande skolfrågorna inom Västerbottens och Jämtlands län i synnerhet. Vidare är det frågor, som speciellt angå Västerbottens lappar, därför att förhållandet inom Västerbotten mellan lapparna och nybyggarna är av så speciellt ömtålig natur, att det kommer att föranleda större stridigheter än som komma i fråga inom Norrbotten. Nu är det så, att i den kommitté, som tillsatts för att utreda frågan om lapparnas folkskoleväsende invalts en lapp, nämligen herr Park, och till de sakkunniga i frågor, som röra Västerbottens lappar hava utsetts tre lappar, nämligen Gustaf Johansson i Västansjö samt Torkel Larsson Krojk och Torkel Tomasson. Såvida jag icke är oriktigt underrättad, var det just att nomaderna skulle i skolfrågor samt i frågor, som angå Västerbottens lappar, tillförsäkras säte och stäm-

*Om lapplag-
stiftnings-
kommitténs
företärkande
med lappar.
(Forts.)*

ma i utredningen, som på östersundsmötet kraftigt framfördes såsom samehfolkets önskemål. Det synes mig alltså som om på dessa, de viktigaste punkterna regeringen i mycket stor utsträckning tillmötesgått samehfolkets uttalande krav. Revisionen har dessutom rätt att med sig adjungera andra ledamöter, varjämte den även på andra sätt är berättigad att inhämta vederbörandes åsikter i föreliggande frågor, en befogenhet, som kommittén redan tillämpat på det sättet, att en del av medlemmarna haft sammanträden under resor i Västerbotten med lapparna där. Samma utredningsåtgärd skall sedermera även tillämpas i Norrbotten. Då revisionen således äger alla möjligheter för att under det fortsatta arbetet få fram samehfolkets önskipingar till det blivande betänkandet och därmed till regeringens och riksdagens behandling och ståndpunkttagande, kan jag icke finna, att riksdagen har fog för att vidtaga en så kraftig och extraordinär åtgärd, som den ovillkorligen måste anses vara, att skriva till Kungl. Maj:t med begäran, att revisionen måtte givas en annan sammansättning än den fått. Det är väl ändå så, att man bör icke anlita en sådan utväg, annat än när synnerligen starka skäl föreligga, och jag kan icke finna, att motionären förebragt några sådana i detta fall, varför jag tillstyrker bifall till utskottets utlåtande.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren började med, att man icke bör i detta fall tillgripa några kraftmedel eller skriva till regeringen kraftigt. Men här är varken fråga om kraftigt eller okraftigt, utan helt enkelt om att framföra sakliga skäl. Det åligger svenska folkets representanter att tillse, att de personer inom landet, som sakna representation, likväl komma till sin fulla rätt, till sin principiella rätt och till sin faktiska rätt. I detta fallet är detta försummat. Den där tredelningen av kommittén känner jag icke till, och den är icke omtalad i utskottets betänkande. Jag vet bara vad jag förvissat mig om hos regeringen, att sex representanter blivit utsedda att utgöra kommittén och dessutom bara en lapp för att delta i utredningen av skolfrågan, men ingenting annat. Detta är ju en viktig fråga, men de icke lappländska ledamöterna skulle dock dominera vid avgörandet av denna fråga. Andra frågor finnas, som äro minst lika viktiga, t. ex. om rätten för lapparna till bosättning, rätten för dem att, såsom de säga, bo i hus i stället för i kåtor och frågor gällande deras existensmöjligheter och betingelserna för att de skola kunna leva, över huvud taget. I frågor härom hava de icke någon beslutanderätt, icke någon reservationsrätt, man må sedan under trycket av en opinion och ett anklagande samvete skynda sig att »råd göra» med lappar hur mycket som helst. De vilja icke hava någon förmån sig beviljad i nåder, de kräva sin rätt, icke såsom en nådesmula, utan de kräva den såsom en verklig rätt. Jag har talat efteråt med vederbörande och förnummit att man självfallet helt instämmer i motionen. Jag yrkar bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Rosén: Jag skall icke förlänga debatten många se-

kunder, men jag vill efter vad herr Almkvist yttrat uttala, att jag kommer att rösta för herr Lindhagens motion. Räkna man lapparnas representanter på det sättet, att man såsom utskottet och herr Almkvist bland dem medräknar en viss namngiven person i Västan-sjö, stor jordbrukare och kommunalman, tror jag, att herr Lindhagen har rätt i, att lapparnas intressen icke blivit tillbörligen tillgodosedda. I varje fall är det, såsom herr Lindhagen uppgivit, att i den stora kommittén icke sitta några lappar, och då kravet på representation därstädes är billigt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Om lapplagstiftningskommitténs förstärkande med lappar.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen i enlighet med framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 31.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

På framställning av herr vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till sammanträde nästkommande lördag.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets utlåtanden:

nr 11 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 11 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 16, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående tillfälligt anslag till bestridande av expenser vid justitieombudsmansexpeditionen samt kostnader för justitieombudsmannens ämbetsresor;

nr 17, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålsens gång inom justitieombudsmansexpeditionen m. m. anvisade anslag;

nr 18, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående avlöningsvillkoren för en sekreterare vid justitieombudsmansexpeditionen; och

nr 19, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålsens gång, till expenser och till resekostnader anvisade anslag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan järnvägsstyrelsen och Mjölby municipalsamhälle ingånget bytesavtal ifråga om vissa områden vid Mjölby järnvägsstation;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antagande av ett utav kakelugnsmakaren J. G. Öhlund i Luleå erbjudet ackord; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stenvaverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om utverkande av rättighet till utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen;

nr 12, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen rörande omläggning av sättet för vissa sakkunnigutredningar;

nr 13, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag ifråga om de kungl. slottens anordnande för statens sjukvårdsväsen eller andra statsändamål;

nr 14, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av ett verksamt utrotningskrig mot bostadsohyra; och

nr 15, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åstadkommande genom statens ingripande av bättre anordningar för transport å landsbygden av sjuka till och från sjukhus.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för landskanslisten K. H. Schöning att komma i åtnjutande av de från och med år 1918 fastställda avlöningsförmåner för landsstaten;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av ytterligare två platser vid Västerviks hospital åt Kalmar läns landsting; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av en kabel för riksledningar mellan Stockholm och Göteborg.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 170 och 192—194 till statsutskottet, nr 171—175 och 183 till bankoutskottet, nr 176, 184, 187, 189, 190 och 196—198 till jordbruksutskottet samt nr 188 till bevillningsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr vice talmannen beslöts att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen, skulle nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts skrivelse om förordnande av en statsrådsledamot att utöva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot av statsrådet,

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 177, angående ökat anslag till materiell m. m. för den för professorn *A. Gullstrand* inrättade personliga professuren;

nr 181, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 4 och 5 §§ i lagen den 19 maj 1901 om inteckning i fartyg m. m.;

nr 182, angående understöd åt *Eva Henrika Ling*;

nr 185, angående pension åt vaktmästarna *P. E. Hjelmar* och *S. P. Romulus* samt understöd åt vaktmästaren *N. Torgés* barn; samt

nr 203, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 4 och 6 §§ i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöring i Kungl. Maj:ts lagråd m. m.

Upplästes två inkomna läkarintyg, så lydande:

Härmed intygas på heder och samvete, att herr direktör *N. J. Sigfrid* för närvarande av mig vårdas i sitt hem pr *Wanås*, samt att han på grund av sin sjukdom (luftrörskatarr) är förhindrad att under de närmaste dagarna deltaga i riksdagsarbetet.

Broby den 10 mars 1920.

And. Lindwall,
provinsialläkare.

Landshövding *Fredrik Holmqvist* är av sjukdom (bronchit) oförmögen att under närmaste tiden deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 11 mars 1920.

I. Jundell,
professor.

Justerades protokollen för den 6, 8 och 9 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § andra stycket i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas nästkommande onsdag, företaga val efter numera statsrådet Svensson av en deputerad jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen för att med Konungen överlägga.

Detta förslag antogs.

Föredrogos, men bordlades ånya på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 11 A och B, samt 16—19, andra lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 25—27 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11—15.

Herr Lind erhöll på begäran ordet och anförde: I sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation har införts den förändring i sättet för besättande av landsfiskalstjänst, att vid inträffande vakans tjänsten skall i allmänna tidningarna kungöras till ansökan ledig. Avsikten med förändringen av det dittills rådande systemet, enligt vilket Konungens befallningshavande ägde att utan ledigförklarande av tjänsten till densamma utnämna vem han behagade, var uppenbarligen att bereda aspiranter utom länet tillfälle att ifrågakomma till ledig landsfiskalstjänst. Att lagstiftaren i sammanhang därmed förutsatt, att vid tjänstens tillsättande hänsyn skulle tagas till de sökandes tjänstemeriter är ställt utom allt tvivel.

Så har emellertid ej varit fallet, utan har Konungens befallningshavande i regel, med förbigående av äldre och mera meriterade sökande utom länet, antingen utnämnt någon yngre aspirant eller ock transporterat någon ordinarie landsfiskal inom länet. Särskilt anmärkningsvärt har varit, att ingen hänsyn tagits till transportsökande från annat län. Som exempel må anföras, att en ordinarie landsfiskal inom Västernorrlands län, ännu i sina bästa år, förra året sökte den ledigförklarade landsfiskalstjänsten i Lunds distrikt. Oaktat sin fjortonåriga, synnerligen väl vitsordade tjänstgöring som ordinarie landsfiskal förbigicks han av en betydligt yngre, i meriter ofantligt underlägsen sökande inom det län, distriktet tillhör. Underdåniga besvär över utnämningen lämnades av Kungl. Maj:t utan avseende. Samme person sökte i slutet av förra året ledigförklarade landsfiskalstjänsten i Jämshögs distrikt av Blekinge län. En tjugo-

Anhållan att få framställa interpellation rörande tillsättande av landsfiskalstjänster.

Anhållan att få framställa interpellation rörande tillsättande av landsfiskals-tjänster.

(Forts.)

nioårig extra ordinarie med endast sju månaders förordnande inom landsstaten i samma län blev utnämnd. Underdåniga besvär äro för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Då det ej är med rättvisa och billighet överensstämmande, att en sökande från ett annat län, efter en mångårig tjänstgöring inom ett stort och svårskött distrikt, berövas möjlighet att erhålla transport till ett annat distrikt med mindre ansträngande arbete, samt den i regeringsformen fastslagna princip vid tjänsters tillsättande, nämligen skicklighet och förtjänst, torde böra tillämpas jämväl vid tillsättande av landsfiskalstjänst, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet framställa följande interpellation:

Är det herr statsrådets uppfattning, att Konungens befallningshavande i fortsättningen äga att till landsfiskalstjänst utnämna yngre och mindre meriterade sökande inom länet med förbigående av mera meriterade sökande, särskilt transportsökande, från annat län?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Avgåvos följande motioner:

nr 234, av herrar *Ingeström* och *Sederholm*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet; och

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag till ny konkurslag m. m.

Dessa motioner hänvisades, nr 234 till jordbruksutskottet och nr 235 till behandling av lagutskott.

Upplästes och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med tillkännagivande att Kungl. Maj:t förordnat statsrådet Torsten Karl Viktor Nothin att under återstående delen av innevarande års lagtima riksdag utöva den befattning med riksdagsärenden, som jämlikt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot av statsrådet; och skulle underrättelse om denna skrivelser innehåll genom utdrag av protokollet meddelas vederbörande utskott samt riksdagens kanslideputerade.

Efter föredragning av de vid sammanträdets början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 177, 182 och 185 till bankoutskottet samt nr 181 och 203 till behandling av lagutskott.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 64, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 28 av sjätte huvudtiteln gjorda fram-

ställning om anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm uppförda byggnaderna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,24 e. m.

In fidein
A. v. Krusenstjerna.
